

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΑ' | ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308 | 1/15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1992 | ΑΡΙΘ. 18

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

Ευαγγέλιου Δ. Θεοδώρου, Προσωπογραφία του αγίου Ἀμβροσίου. — Μητροπ. Πατρῶν Νικηδίου, Μηνύματα Τριωδίου. — Μητροπ. Γόρτυνος Θεοφίλου, Ἀπό τὰ ἀπομνημονεύματα ἐνὸς πνευματικοῦ. — Ἐπισκ. Ριζούτας Μακκαρίου, Σελίδες ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιό τοῦ π. Χρυσ. Παπασαραντόπουλου. — Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σέ... ἀπορίες. — Ἀρχιμ. Μασκ. Φιλοθέου, «Τοῖς Ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ ἔθαυμάστωσεν ὁ Κύριος». — Ἀρχιμ. Γ. Χ. Χρυσόστομοῦ, Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης. — Γιάννη Δοντᾶ, Ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἡ ἀνοκαίνιση τῆς κτίσεως. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ἱστορίες μὲ ζωά. — Ευαγγέλιου Π. Λέκκου, Ἑρμηνευτικὴ ἐγκύκλιος γιὰ θέματα ἀσφαλισμένων τοῦ ΤΑΚΕ. — Χαρ. Μ. Μπούσια, Ὅσιος Ἀρσένιος ὁ Βερνικοβίτης. — Φς, Τὸ βιβλίον. — Ἐπίκκιρα, Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Ἡ Ἐκκλήσια Κατήχησις πρὸς φωτιζομένους... — Περιεχόμενα «Ἐφημερίου» τοῦ ἔτους 1992. — Οἱ κατὰ τὸ ἔτος 1992 συνεργάται τοῦ «Ἐφημερίου».

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασιῶ 1 — Τηλέφ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυ-
πογραφείου: Ἰωάννης
Μιχαήλ, Ἀριστοτέλους 179.
112 51 Ἀθήναι.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΜΒΡΟΣΙΟΥ

Τὴν 7η Δεκεμβρίου Ἀνατολὴ καὶ Δύσις ἐορτάζουν τὴ μνήμη τοῦ αγίου Ἀμβροσίου, ἐπισκόπου Μεδιολάνων (339 - 397). Ἐνῶ αὐτὸς ἦταν ἀκόμη κατηχούμενος, ὁ λαὸς, — πὸν ἐκτιμοῦσε τὴ λαμπρὴ ἑλληνολατινικὴ μόρφωσί του καὶ τὸ ἀδαμαντινὸ ἠθὸς του, πὸν ἔλαμψε κατὰ τὴν ἀσκησι τῶν καθηκόντων του ὡς Διοικητοῦ σὴν περιοχὴ τοῦ Μιλάνου, — ἐζήτησεν ὁμοφώνως τὴν ἐκλογὴν του σὲ ἐπίσκοπο. Ἔτσι 8 μόλις ἡμέρες μετὰ τὴ θάπτισί του, τὴν 7η Δεκεμβρίου 374, σὲ ἡλικία 35 ἐτῶν, δέχθηκε τὴ χειροτονία τοῦ ἐπισκόπου, ἀφοῦ θυσίασε ἀνώτερα κρατικὰ ἀξιώματα, λαμπρὴ κοσμικὴ σιαδιοδρομία καὶ πλοῦτη, τὰ ὁποῖα διέθεσε γιὰ τοὺς πάσχοντες.

Ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος, πὸν εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς 4 μεγάλους λατίνους ἐκκλησιαστικούς διδασκάλους, διακρίθηκε ὡς ποιμὴν ψυχῶν. Ἀνέπτυξε τὸ ζωτικὸ λειτουργικὸ κήρυγμα, πὸν ἀπέβλεπε σὴν λειτουργικὴ μόρφωσι τῶν πιστῶν. Ἐγινε σὴ Δύσι ὁ πατὴρ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔμνον καὶ μέλους. Θεμελίωσε τὴν «ἀμβροσιανὴν» ὕμνολογικὴ παράδοσι καὶ θεωρήθηκε πρόδρομος τοῦ λεγομένου «ἀμβροσιανοῦ» ἢ «βορειοϊταλικῶν» λειτουργικοῦ τύπου (τῶν Μεδιολάνων). Συνέταξε μυσταγωγικὰς κατηχήσεις γιὰ τοὺς νεοφωτιστούς. Ὁδήγησε σὴν χριστιανικὴ πίστι πολλοὺς, ἀνάμεσα σι τοὺς ὁποίους ἦταν καὶ ὁ μέγας Ἀγιος Ἀύγουστίνος. Ὁργάνωσε τὰ ἔργα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ ἀναδείχθηκε σιοργικὸς πατέρας τῶν ὄρφανῶν, προσιάτης τῶν πασχόντων, ἀπελευθερωτῆς αἰχμαλώτων. Ἐργάσθηκε γιὰ τὴ μόρφωσι τοῦ ἰ. κλήρου. Ἐπεδίωξε τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἀνύρωσι τῆς πνευματικῆς σιάθμης τῆς Ἐκκλησίας. Κατεπολέμησε τὸν Ἀρειανισμό καὶ ἄλλες αἰρέσεις. Ἐγγραψε πολλὰ ἐρμηνευτικὰ καὶ ἀντιαιρετικὰ ἔργα, κηρύγματα καὶ ἐπιστολὰς γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι πρακτικῶν ἀναγκῶν καὶ προβλημάτων τοῦ χριστιανικοῦ ποιμνίου. Προέβαλε τὴς πτυχὰς τῆς Ὁρθοδόξου Τριαδολογίας, Χριστολογίας καὶ Πνευματολογίας. Ἐξύμνησε τὴν Θεοτόκο ὡς Παρθένον - Μητέρα, ὡς ἀύπον τῆς Ἐκκλησίας, ὡς νέαν Εὔρα, ὡς πληρὴς Χάριτος ἠθικὸ πρότυπο τῶν Χριστιανῶν. Ἐπεδίωξε τὴ σνεργασία Ἐκκλησίας καὶ Κράτους, ἀλλὰ διεκήρυξεν ὅτι «ὁ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ Ι. ΑΚΟΛΟΥΘΙΩΝ

Β' ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ

ΤΕΤΑΡΤΗ Δ' ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

13. Ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΣΟΝ ΤΗΣ
Μ. ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ

Ἐφθάσαμεν σὺν Θεῷ εἰς τὸ μέσον τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας, αὐτὴν τὴν ἑβδομάδα — ἀπὸ τῆς παρελθούσης Κυριακῆς τῆς «Σταυροπροσκυνήσεως» — προβάλλει εἰς προσκύνησιν τὸν Τιμιον Σταυρόν. Καὶ εἶναι ἐνδιαφέρον καὶ ὠφέλιμον νὰ ἴδωμεν τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἔχει καθιερωθῆ ἡ τελετουργικὴ αὐτὴ πρᾶξις τῆς Ἐκκλησίας.

1. Ὁ πρῶτος λόγος εἶναι ψυχολογικός. Ἡ Μεγ. Τεσσαρακοστὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν περίοδος τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος τῶν χριστιανῶν, διὰ τὴν κάθαρσιν τῶν ψυχῶν «ἀπὸ πάσης κηλίδος» καὶ ἐνοχῆς ἐκ τῶν ἀμαρτιῶν μας» καὶ διὰ τὴν κατάρτισίν μας «ἐν Χριστῷ». Ἡ γηστεία καὶ ἡ προσευχή, καὶ ἡ ὅλη λειτουργικὴ συμμετοχὴ εἰς τὰς ἱεράς ἀκολουθίας» καὶ τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας — πού ἔχουν ἕνα ἰδιαίτερον συναισθηματικὸν τόνον, κυρίως κατανακτικὸν καὶ «μυσταγωγικόν», μὲ ἀποκορύφωμα τὴν μυστηριακὴν ζωὴν τῶν πιστῶν — καλλιεργοῦν εἰς βάθος τὸν ἄνθρωπον. Καὶ εἰς τοὺς νέους δίδουν συνθήματα ἠθικῆς προόδου, ἀνεβάζουν τὴν

στάθμην τῶν πνευματικῶν ἐπιδόσεων καὶ ἐπιδιώξεων, καὶ ὑψώνουν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μὲ ἔντονα παραγγέλματα: «τὰ ἄνω ζητεῖτε... τὰ ἄνω φρονεῖτε» (Κολοσ. γ' 1-2). Καὶ ἐν γένει παρακινοῦν καὶ ἐνθαρρύνουν τὴν ἀγωνιστικὴν διάθεσιν πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἀκριβέστερον πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν, πρὸς σταθερὰν καὶ ἀνοδικὴν πορείαν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀγιότητος καὶ τῆς ἠθικῆς τελειώσεως.

Ἄλλ' εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς κάθε ἀγῶνα, κυρίως εἰς τὸ μέσον τῆς ἀγωνιστικῆς προσπάθειας, χρειάζεται ἐνίσχυσις, οὕτως εἰπεῖν ἀνανέωσις τοῦ παλλοῦ καὶ ἐνδυναμωσις τῆς ὀρμῆς πρὸς τὴν τελικὴν νίκην.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγῶνος αἱ δυνάμεις εἶναι ἀκμαῖαι. Καὶ εἰς τὴν τελικὴν φάσιν ἡ ἐνατένισις πρὸς τὸ τέρμα πού εἶναι ἐγγὺς δίδει τὴν ὄθησιν πρὸς τὴν αἰσίαν ἔκβασιν. Ἄλλ' εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγῶνος ἐπιηραάζουν τὸν ἀγωνιστὴν δύο τινά: ὁ κόπος τοῦ διανυθέντος μισοῦ δρόμου καὶ ἡ σκέψις ὅτι ἔχει νὰ διανύσῃ ἄλλο τόσον διάστημα. Καὶ ἀνεπαισθήτως ἐπέρχεται κάποια χαλάρωσις τοῦ ἀγῶνος.

Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν χρειάζεται τόνω-

αὐτοκράτωρ εἶναι μέσα σὴν Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὄχι ὑπεράνω τῆς Ἐκκλησίας». Μὲ παρηγοία ἐπέβαλε μετάνοια σὶν αὐτοκράτορα Θεοδόσιον, πὺν προκάλεσε λουτρὸ αἵματος σὴν Θεσσαλονίκῃ. Ἀντιτάχθηκε σὴν ἀνάπτωξιν τοῦ παπικοῦ πρωτείου ἐξουσίας, διακηρύττειας διὸ ὁ Ἀπ. Πέτρος εἶχε μόνον «πρωτεῖο ὁμολογίας» καὶ ὄχι «πρωτεῖο ἰάξεως» (ἐξουσίας).

Ἀπὸ ἑλληνορθόδοξο σκοπιᾶ πρέπει νὰ ἐξαρθῆ ἰδιαίτερος ὁ ἑλληνοκεντρικὸς προσανατολισμὸς τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου. Ἀνέφερε συχνὰ τὴν ἑλληνικὴ ὁρολογία καὶ ἐτυμολογία καὶ τὸ ἑλληνικὸ κείμενον τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης. Στὴν προσωπικὴ του βιβλιοθήκῃ εἶχεν ἑλληνικοὺς κώδικες, πὺν χρησιμοποιοῦσε. Μνημόνευε τὸν Ὅμηρον, τὸν Σοφοκλῆ, τὸν Εὐριπίδην, τὸν Ἰπποκράτη, τὸν Θαλῆ, τὸν Δημόκριτον, τὸν Πυθαγόρα, τὸν Σωκράτη, τὸν Πλάτωνα κ.ἄ. Κατὰ τὸν Β. Botte, «ἡ ἑλληνομάθειά του τοῦ ἐπέτρεπε νὰ ἐκμει-

---

ταλλεύεται κοιτάσματα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀπρόσιτα σὴν πλειονότητι τῶν Λατίνων».

Ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτοπόρους λατίνους σὶν τομέα τῆς δαφιλοῦς χρήσεως καὶ ἀξιοποιήσεως τῆς ἑλληνοανατολικῆς θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Πάνω σὲ κύρια σημεῖα τοῦ θεολογικοῦ τοῦ στοχασμοῦ εἶναι ἐκπεταμέναι οἱ ἄμεσες ἐπιδράσεις τῆς διδασκαλίας τῶν Ὁριγένους, Μ. Ἀθανασίου, Διδύμου τοῦ Τυφλοῦ, Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Μ. Βασιλείου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου κ.ἄ. Ἡ ὕμνογραφικὴ καὶ μουσικὴ παραγωγή του καὶ ἡ προώθησις ἀπὸ αὐτὸν τῆς ἀντιφωνικῆς ψαλμωδίας εἶχαν, κατὰ τὴν ἐπισήμανσιν τοῦ ἁγίου Ἀβγουστίνου, ἑλληνικὰ ἀνατολικά πρότυπα καὶ δοῆκαν «μιμητὲς παντοῦ» (Confessiones - Ἐξομολογήσεις 9,7).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

σις ψυχολογική. Καὶ αὐτὴν τὴν ψυχικὴν τόνωσιν προσφέρει ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγωνιστικοῦ σταδίου τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς.

Ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ Σταυροῦ τοῦ ὁ Χριστὸς δίδει τὸ σύνθημα· «ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται» (Ματθ. ι' 22). Μᾶς προσφέρει καὶ τὴν θείαν χάριν Του πού ἀπορρέει ἐκ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ μὲ τὴν δύναμιν τῆς χάριτος Αὐτοῦ ὁ ἀγὼν θὰ ἀχθῆ εἰς αἰσιον πέρασ.

2. Ὁ Σταυρὸς καὶ ὁ Ἐσταυρωμένος, εἰς τὸ μέσον τῆς Τεσσαρακοστῆς, δίδει τὸ προμῆνυμα τοῦ «σταυρωσίου Πάσχα». «Καὶ γὰρ τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπέρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστοῦ» (Α' Κορ. ε' 7). Αὐτὸ θὰ ἐορτάσωμεν τὴν Μεγ. Παρασκευὴν. Ἀλλὰ προμηνύει ἔγτονα καὶ τὸ «ἀναστάσιμον Πάσχα». Τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Τὴν μεγάλην νίκην του κατὰ τοῦ θανάτου, κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῆς ἀμαρτίας (Ἑβρ. α' 14-15). Καὶ ἐνθαρρύνει τὸν πιστὸν εἰς τὸν πνευματικὸν του ἀγῶνα ἢ σκέψις ὅτι ὁ Χριστὸς «παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν» (Ρωμ. δ' 25). Σταυρὸς καὶ Ἀνάστασις δὲν διαχωρίζονται. Τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου ὑπῆρξε τὸ τίμημα «διὰ τὰ παραπτώματα», τὰς ἀμαρτίας μας. Καὶ ἡ Ἀνάστασις Του εἶναι ἡ μεγάλη νίκη — ὁ θρίαμβος — πού ἔφερε «τὴν δικαίωσιν» καὶ ἀπολύτρωσιν, τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ σωτηρίαν μας. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία μας ὑμνεῖ ὁμοῦ τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν Ἀνάστασιν· «Τὸν Σταυρὸν Σου προσκυνοῦμεν, Δέσποτα, καὶ τὴν ἀγίαν Σου Ἀνάστασιν δοξάζομεν».

3. Προβάλλεται δὲ ὁ Σταυρὸς ἐν μέσῳ τῶν ἀνθέων εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας. Διὰ τὴν νὰ τονίζεται ὅτι, ὅπως τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ διαδέχεται ἡ Ἀνάστασις, ἔτσι καὶ εἰς τὴν ζωὴν μας, μὲ τὴν χάριν Του, τὴν λύπην ἀκολουθεῖ ἡ χαρά. Καὶ τὸν θάνατον ἡ ἀνάστασις. Ὁ ἀγὼν τοῦ χριστιανοῦ δὲν εἶναι κατὰ θλιπτικὸς. Ὁ ὀπτασιασμὸς τῆς νίκης καὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ ἀγῶνος «ἐν Χριστῷ» δίδει τὸν τόνον τῆς χαρᾶς εἰς τὸν ἀγωνιστὴν. Οἱ νέοι μάλιστα, μὲ τὴν σφριγῶσαν ἀγωνιστικότητά των, εἶναι κατὰ κανόνα αἰσιόδοξοι. Καὶ μὲ ἔμβλημα τὸν Σταυρὸν καλοῦνται νὰ ἔρμουν πρὸς τὴν νίκην.

14. Αἰσθημα καταδιώξεως

«Ἀμαρτάνοντας καταδιώξεται κακά».

(Παροιμ. ιβ' 20)

Συμβαίνει πολλές φορές, ὕστερα ἀπὸ τὴν διάπραξιν κάποιας σοβαρᾶς ἀμαρτίας, νὰ ἔχη ὁ ἔνοχος τὴν

αἰσθησιν ὅτι καταδιώκεται. Καὶ τὸν καταδιώκουν πράγματι οἱ συνέπειες τῆς ἀμαρτίας πού διέπραξε. Τὸν ἀναμῆνουν ὄχι σπανίως «θλίψεις καὶ στενοχωρία» ἐπακολουθοῦσαι «ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν» (Ρωμ. 6' 9). Γι' αὐτὸ αἰσθάνεται κυνηγημένος.

Τὴν δυσάρεστον αὐτὴν πραγματικότητα τονίζει, ὅπως ἠκούσαμεν, ὁ σοφὸς Σολομῶν, λέγων ὅτι «ἀμαρτάνοντα καταδιώξεται κακά».

1. Τὴν ἀμαρτίαν δὲν ἀκολουθεῖ ἀμέσως τὸ κακόν. Διότι ὁ Πανάγαθος Θεὸς μᾶς δίδει πίστῳσιν χρόνου καὶ περιμένει τὴν μετάνοιαν τῶν ἀμαρτωλῶν. Παρατηρεῖ δὲ σχετικῶς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου· «τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς», ἄνθρωπε, «ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει;» (Ρωμ. 6' 4).

Ὅταν ὅμως βλέπωμεν ὅτι, ἐνῶς πολλάκις ἄνθρωποι δίκαιοι καὶ ἐνάρετοι ὑποφέρουν, ἄλλοι «ἀμαρτάνοντες» ἐπιπλέον καὶ εὐδαιμονοῦν, φαινομενικῶς τοῦλάχιστον, ἔρχεται εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὰ χεῖλη πολλῶν ἡ ἀπορία καὶ τὸ παράπονον· διατί, Θεέ μου;... «Δίκαιος εἶ, Κύριε, ὅτι ἀπολογῆσομαι πρὸς σέ· πλήν κρίματα λαλήσω πρὸς σέ· τί ὅτι ὁδὸς ἀσεβῶν εὐδοῦται, εὐθνήγησαν πάντες οἱ ἀθετοῦντες ἀθετήματα;» (Ἱερειμ. ιβ' 1-2).

Τὴν ἀπάντησιν θὰ δώσουν τὰ θεόπνευστα λόγια τοῦ Ψαλμοῦ· «Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις, μηδὲ ζήλου τοὺς ποιῶντας τὴν ἀνομίαν· ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται» (Ψαλ. λς' 1-2). Ἡ εὐτυχία των δηλ. εἶναι φαινομενικὴ καὶ ἀπατηλὴ. Καὶ ὀπωσδήποτε προσωρινὴ καὶ ἐφήμερος, ἐὰν δὲν μεσολαβήσῃ μετάνοια καὶ διόρθωσις. Θὰ ἔλθῃ δὲ ἐν τέλει ἡ ἡμέρα τῆς Κρίσεως. Θὰ ἔλθῃ πάντως καιρὸς — καὶ δὲν θὰ ἀργήσῃ — πού καὶ λόγον θὰ δώσουν τῶν πράξεων των, καὶ συμφορὰς θὰ θερίσουν· καὶ ἡ κατάληξις των θὰ εἶναι ἐκεῖ, ὅπου «ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ θρυγμὸς τῶν ἐδόντων».

2. Αὐτὰ βεβαίως δὲν ἐπισημαίνονται, διὰ τὴν νὰ δημιουργήσουν φόβον καὶ κατάθλιψιν. Οὔτε διὰ τὴν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα· «τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;» (Ματθ. ιθ' 25). Ἀλλ' ἀποσκοποῦν εἰς τὴν τόνωσιν ἀγωνιστικῆς διαθέσεως κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς ἀθετήσεως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Εἰς τοὺς νέους δὲ νὰ διεγείρουν τὴν ἔγτονον ἠθικὴν ἀντίστασιν πρὸς τὸ κακόν καὶ τὸ πονηρὸν.

Ἐπάρχει ἄλλωστε καταφυγὴ καὶ σωτηρία διὰ πάντα ἀμαρτωλῶν (καὶ ὅλοι εἴμεθα ἀμαρτωλοί). Ὁ Σταυ-

ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΕΝΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ *

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. ΘΕΟΦΙΛΟΥ

4. Η ΛΑΘΕΜΕΝΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Αὐτὰ τὰ νέα συστήματα σχέσεων τῶν συζύγων μεταξύ τους, καὶ τῶν γονέων μὲ τὰ παιδιά τους εἶναι ὅλα καρπὸς τῶν ἀδυναμιῶν τῶν ἀνθρώπων κυρίως τῆς ἀδυναμίας τους ν' ἀντιδράσουν στὴν εἰσβολὴ ἀπὸ τὰ ξένα, νέων τρόπων συμπεριφορᾶς καὶ σχέσεων τῶν ἀνθρώπων. Ἐπεκράτησε λόγω τῆς γνωστῆς ὑπογραμμισμένης ἀγωνίας μου γιὰ τὴν ὑποβάθμιση τῶν ἠθικῶν ἀξιών στὴν πολιτεία γενικά, στὸ σχολεῖο, στὸ γάμο, στὴν οἰκογένεια, κι ὅπου βρισκομαι δέχομαι καταιγισμὸ ἐρωτήσεων καὶ ἐπιθέσεων πολλῶν «συγχρόνων» καὶ «μοντέρνων» ἀνθρώπων ἀκόμα καὶ ἀσχέτων στὰ προβλήματα αὐτὰ.

—Δέσποτα, μοῦ εἶπε κάποια σύγχρονη «μοντέρνα» καὶ ὑποτίθεται κάποιον ἐπιπέδου, κυρία, ἀνήσυχου πνευματικοῦ ἀνθρώπου, συνθέτετε μὲ τὴν ἀγωνία σας ἕναν ἄνθρωπο τραγικὸ μοῦ φαίνεται». Μιλοῦσε σὰν σὲ ἄνθρωπο ἑνὸς ξένου πρὸς τὴν πραγματικότητα κόσμου, καὶ τὸ ἐκφράστηκε κι αὐτό. «Τί σᾶς ἀνησυχεῖ, πῶς τὰ μελετᾶτε τὰ σύγχρονα φαινόμενα μὲ τὴν παλιὰ σκέψη σας τῆς ἐποχῆς, τῆς πρὶν ἀπὸ τριάντα καὶ σαράντα χρόνια». Πάντα μὲ τὴ γλώσσα αὐτὴ χρησιμοποιεῖται καὶ κατὰ τὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, στὸν ἄμβωνα πού κρατᾶτε;

—Κυρία, μὰ γιὰ διευκρινεῖστε μου μερικὰ. Ἡ γλώσσα στίς ἐκφράσεις μας τουλάχιστον, εἶναι πολὺ πλούσια καὶ δὲν ἀδυνατεῖ νὰ μᾶς βοηθήσει νὰ ἐκφράσωμε καὶ νὰ παραστήσωμε τίς ιδέες, τὰ συστήματα καὶ τὰ φαινόμενα ὅλων τῶν ἐποχῶν. Ἄν ἐννοεῖτε πῶς δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ κάμω κριτική, παρατηρήσεις σὰν ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς πού κι ἐγὼ ἔζησα, ὄριμος σχετικὰ στὰ σαράντα καὶ πενήντα μου χρόνια (σήμερα εἶμαι ἐβδομήντα) πρέπει νὰ λάβωμε ὑπ' ὄψιν καὶ μιὰ προϋπόθεση γιὰ τὸν ἰστάμενο μὲ ἀγωνία μπροστὰ σ' ἕνα θλιβερὸ γι' αὐτὸν φαινόμενο. Ἐμεινε αὐτὸς στὸν κόσμον του, ξένος καὶ ἀπομονωμένος, κι ἐγὼ ἀπὸ τὴν σημερινὴ πραγματικότητα; Μὲ τὴν ἔννοια πῶς μὲ τὸ σκεπτικὸ τῆς ἐποχῆς του, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀξιολο-

γήσει, νὰ τὸ ἐρμηνεύσει, νὰ τὸ καταλάβει, αὐτὸ τὸ φαινόμενο;

—Αὐτὸ περίπου. Ἔτσι αὐτὸ μαρτυροῦνε οἱ θέσεις σας, σὲ φαινόμενα ἀνησυχητικά πού ἐμᾶς δὲν μᾶς ἀνησυχοῦνε.

—Τότε ἕνα ἀπὸ τὰ δύο συμβαίνει. Ἡ κατέχετε καλὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ σημερινοῦ φαινομένου καὶ βρήκατε τὴν ἐρμηνεία του καὶ μπορεῖτε καὶ τὸ παρακολουθεῖτε ἢ τὸ ἀποδεχτήκατε τυφλά, δὲν ἔχετε ἀνησυχίες γιὰ νὰ ἀντιδράσετε, καὶ θεωρεῖτε τὸ φαινόμενο φυσικὸ καὶ τίποτα δὲν σᾶς προβληματίζει.

—Θὰ ἔπρεπε Δέσποτα; Ἐγὼ θεωρῶ πῶς εὐρίσκομαι μέσα σὲ μιὰ φυσικὴ καὶ ἐρμηνευμένη πραγματικότητα.

—Εἶσθε παντρεμένη κυρία; Ἐχετε παιδιά, τὰ παρακολουθήσατε βῆμα πρὸς βῆμα, παρατηρήσατε ἐπιπτώσεις πού δέχονταν τὰ παιδιά σας ἀπὸ τὸ σπίτι σας, ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ἀπὸ τὸ προαύλιο τοῦ σχολείου, ἀπὸ κάποια κέντρα πού ἦταν κι αὐτὰ διαφορετικὰ σχολεῖα, πού μπορεῖ νὰ φοιτοῦσαν;

—Ἐρωτήσεις γιὰ γάμο κάνατε ἐσεῖς πού δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρεῖτε καὶ νὰ ξέρετε τίποτε γι' αὐτόν; Καὶ γιὰ παιδιά μιλάτε ἐσεῖς πού τὰ βλέπετε ἀπὸ τὸ Ἐπισκοπεῖο σας, κι αὐτό, ἂν ἀκόμα εἶναι καὶ κρυστάλλινος, καὶ ἀπὸ τὸν ἄμβωνα μπορεῖ μόνο; Ναι, λοιπόν, ἐτέλεσα γάμο ἐμεγάλωσα δύο παιδιά κι ἀστόχησα. Ἔτσι νόμισα γιὰτί δὲν μποροῦσα νὰ τὰ παρακολουθῆσω σὰν ἐργαζομένη. Μετὰ ἀπὸ δέκα χρόνια χώρισα, τέλεσα δεύτερο καὶ χώρισα γιὰ δεύτερη φορὰ. Καὶ μπορῶ νὰ ἔχω πείρα προσωπική, ζυμωμένη ὅπως μὲ πικρία καὶ γνώση συνειδητή. Καὶ σὰν σύζυγος καὶ σὰν μάνα.

—Σέβομαι καὶ τὴν γνώση σας καὶ τὴν πείρα σας πού ἀποκτήσατε στὴν πράξη. Θὰ σᾶς πῶ πρῶτα κάτι πού δὲν μπορεῖτε νὰ γνωρίζετε γιὰ μένα, γιὰ ἕναν ποιμένα. Γάμο δὲν ἐτέλεσα, γνώση ὅμως καὶ πείρα δὲν ἐμποδίστηκα ν' ἀποκτήσω, καὶ χωρὶς νὰ τελέσω γάμο δικό μου. Τέλεσα ὅμως πολλούς, ἔζησα κοντὰ στὰ προβλήματά τους, καὶ τίς ἀλλαγές στὴ σημερινὴ «σύγχρονη» νοοτροπία καὶ στὴν πορεία τους τὴν δια-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 349 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 τεύχους.

ρὸς τοῦ Κυρίου, τὸν ὁποῖον ἐξαίρετως προσκυνοῦμεν αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα, ἀποτελεῖ ἐνώπιόν μας τὸν Ἐσταυρωμένον Σωτῆρά μας. Καὶ ἐγγυᾶται ὅτι εἰς Αὐτὸν θὰ εὕρωμεν «ἔλεος καὶ χάριν» —συγχώρησιν καὶ ἐνίσχυσιν ἁγιαστικὴν— καὶ «εὐκαιροῦ δόθειαν» καὶ λύτρωσιν (Ἐβρ. δ' 16). Καὶ μὲ τὴν προοπτικὴν αὐτὴν

ἀπομακρύνεται τὸ ἐνδεχόμενον νὰ μᾶς καταδιώκουν, ὡς ἁμαρτάνοντας, κακὰ καὶ δεινὰ. Ἄντ' αὐτῶν δὲ θὰ κυριαρχήσῃ ἡ ἐλπίς τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Καὶ δὲν θὰ λείψῃ ἀπὸ τὸ στόμα μας ἡ εὐχή· «τὸ ἔλεός Σου, Κύριε, καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου». Ἀμήν.

φοροποιημένη και διαφοροποιούμενη από χρόνο σε χρόνο και από δεκαετία σε δεκαετία. Την παρακολούθησα πολύ καλά μάλιστα. Έσεϊς μπορεί την πείρα σας να την αποκτήσετε στο δικό σας γάμο μόνο. Εγώ σε πολλών άλλων που τέλεσα ή παρακολούθησα τα προβλήματά τους σαν πνευματικός. Από κοντά. Όσο για παιδιά, επιτρέψατέ μου να τα θεωρώ όλα δικά μου, και τα παρακολούθησα, όσο μπορούσα, στίς μεταπτώσεις τους στο μεγάλομά τους, για να μπορώ περισσότερο απ' όσο νομίζετε και τη γλώσσα τους και τη συμπεριφορά τους να καταλαβαίνω. Μπορεί κι έσεϊς να ύστερείτε σε γνώση και πείρα αρκετή, γνωρίζοντας μόνο, αν τον γνωρίσατε καλά, το δικό σας γάμο που απέτυχε για κάποιο λόγο (δεν μίλησα για άποτυχημένο γάμο) όπως να ύστερείτε και σε γνώση και πείρα του σύγχρονου νέου, γιατί στα παιδιά σας την διαπιστώνετε την αλλαγή, αφού δεν τα παρακολούθησα βήμα προς βήμα κατά το μεγάλομά τους σαν εργαζόμενη.

Σ' αυτό το σημείο ή συζήτηση πήρε τέλος γιατί ή κυρία ή «σύγχρονη» απέχώρισε πειραγμένη μάλλον με μια πρόφαση καθόλου πιστευτή από τον τρόπο που βρήκε να την διακόψει.

—Συγνώμη γιατί έχω αφήσει τη συντροφιά μου.

Η συζήτηση είχε γίνει στο μικρό και απλό σαλονάκι, μιας Μονής μου, που πέρασε με μια συντροφιά σαν για περίπατο, σαν για να προσκυνήσει, που με βρήκε κι εμένα εκεί που είχα πριν από δύο τρεις ώρες επισκεφθεί κι εγώ το ίδιο αυτό Μοναστήρι.

Αυθαίρετα συμπεράσματα δεν βγάζω γιατί μέρος μόνο της καρδιάς της μου έδειξε και την γνώση της την πραγματική δεν μπορούσα να την συλλάβω, ούτε και την πείρα της. Μπορώ μόνο να πω πως με την άποτμη αποχώρησή της, σ' ένα συγκεκριμένο σημείο της συζητήσεως κατείχα μόνο μια πτυχή. Προσπαθώ όμως να μην λάβω υπόψη μου, κατά τα συμπεράσματά μου, ούτε πως είχε διαλύσει δύο φορές τελεσθέντα γάμο (μπορεί να υπάρχει απάντηση, που να την δικαιώνει). Ούτε πως τις ιδέες της για το φαινόμενο του σημερινού κόσμου το μελέτησε σε παιδιά που δεν μεγάλωσε μόνη της σαν μητέρα. Στο δεύτερο μπορεί να σταθώ λίγο και να διερωτηθώ, που και πως την συνέλαβε την ερμηνευόμενη και καλή κατά την γνώμη της εικόνα που την συνθέτουν και τα δικά της παιδιά.

Εγώ παρέμεινα στο Μοναστήρι όλη την ημέρα γιατί την έπομένη το πρωί θα λειτουργούσα. Το ίδιο βράδυ (ή συντροφιά της κυρίας είχε φύγει) ήλθε μια

άλλη όμως συντροφιά, από τη Βυτίνα. Θα παρέμεινε με την οικογένειά του ένας γνωστός σε μένα πατέρας για να παρακολουθήσει και τη Θεία Λειτουργία. Ήταν ένας καλός κατά την γνώμη μου εκπαιδευτικός. Δειπνήσαμε μαζί με την οικογένειά του, και μέχρι την ώρα του Αποδείπνου συζητήσαμε σε κείνο το μικρό και απλό σαλονάκι. Είχε προλάβει και τη συντροφιά της κυρίας που έφευγε, γιατί παραθέριζε κι αυτή στη Βυτίνα. Ήλθε στη συζήτηση και μια ερώτησή μου, αφού είχαν δει πως είναι γνωστή μου.

—Πρόκειται για αξιολογή και πολύ μορφωμένη κυρία, και συχνά, όπου βρισκόμαστε εκφράζει τις ιδέες της. Θεωρεί κι αυτή το σύστημα της παιδείας και της διαπαιδαγωγήσεως των παιδιών άποτυχημένο, πιστεύει όμως, χωρίς ν' ανησυχεί όπως φαίνεται, πως δεν υπάρχει τίποτα το περίεργο και παράξενο στην κατάσταση που επικρατεί στον σημερινό κόσμο. Εγώ από μέρους μου την θεωρώ παράξενη και περίεργη με όλη τη μόρφωσή της γιατί προσπαθεί να κρύψει τον εαυτόν της και να παρουσιάζεται σαν γυναίκα σύγχρονη, που δεν την ξαφνιάζει τίποτα στην σημερινή κοινωνία.

—Για το γάμο της σχετικά (έχει δύο φορές παντρευτεί και χωρίσει) και για τα παιδιά της που μεγάλωσαν χωρίς αυτή, αφού σαν εργαζόμενη, στέλεχος του Υπουργείου Πολιτισμού, τί λείει;

—Δεν το συζητά ποτέ. Σ' αυτά τα δύο υπάρχουν ερωτηματικά και σε μένα, τα παιδιά της ήλθαν μια φορά και τα γνώρισα. Ανυπόμονα και βιαστικά για να φύγουν. Νομίζω πως έχουν τυπική σχέση κι επαφή. Για το γάμο της άκουσα πως έχει δυο φορές αποτύχει από την παραξενιά της και από τις ιδέες της. Βέβαια μάλλον το παίζει σαν σύγχρονη γυναίκα, που τον βλέπει σαν κάτι που τον χρειάζονται οι μικροί άνθρωποι, γιατί δεν μπορούν χωρίς αυτό να κατοχυρωθούν κάποτε. Απορούμε μάλιστα. Έπειδή και με άλλους το συζητήσαμε, πως δεν είχε κάνει πολιτικό γάμο, τουλάχιστον τη δεύτερη φορά. Τώρα το ρόλο της μάνας δεν ξέρω πως τον πιστεύει και πως τον έχει αντιμετώπισει ή ίδια. Απέφυγε να πάρει θέση πάνω σ' αυτό.

Έδω σε μένα περιορίστηκε να πει πως και στον τρόπο που σκέπτονται τα παιδιά σήμερα και με τον τρόπο που ζούνε, δεν βλέπει ούτε παράξενο ούτε ανησυχητικό. Απλώς λείει «εμείς μερικοί δεν τα καταλαβαίνουμε και πως άδικα ανησυχούμε. Ούτε ψάχνει να βρει αν κάτι φταίει, γιατί χάσαμε την επαφή μας κάπου, οι σημερινοί γονείς με τα παιδιά μας».

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ Π. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΑΠΑΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ριρούτας κ. ΜΑΚΑΡΙΟΥ (ΤΗΛΛΥΡΙΑΗ)

«Πέμπτη 28 Ἀπριλίου 1960... Γνωρίστηκα με τὸν Μητροπολίτην Καρθαγένης Παρθένιον. Νεαρός, πλήρης σφρίγγους, καὶ ὀρηκτικότητας, μειλίχιος, προσηνής καὶ καταδεκτικότητας. Ὁ Κύριος ἄς εὐλογήσῃ τοὺς νέους τούτους νὰ ἐργασθοῦν πρὸς δόξαν Του...».

«Σάββατον 30 Ἀπριλίου 1960. Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς με συνώδευσε πάλιν μέχρι τὰ Γραφεῖα. Ἐξαιρετικὸ παιδί καὶ ἔχει λαμπρὰς ιδέας περὶ ἱεραποστολῆς».

«Δευτέρα 2 Μαΐου 1960... Προκειμένου περὶ θεωρήσεως τοῦ Διαβατηρίου μου δι' Οὐγκάνταν, τὸ πρᾶγμα ἀπόκειται εἰς τὰς Ἀγγλικὰς Προξενικὰς Ἀρχὰς τοῦ Καίρου. Μόνον ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Ζῶν καὶ Δρῶν Λόγος τοῦ Θεοῦ θὰ κανονίσῃ τὴν ὑπόθεσιν. Ἐγνώρισα αὐτὸ τὸ προῖνὸ καὶ τὸν ἅγιον Νουβίας. Νεαρός. Μοῦ εἶπε καὶ αὐτὸς πολλὰ. Μᾶλλον ὅμοια με τοῦ Ἁγίου Ἀκράς...».

«Τρίτη 3 Μαΐου 1960... Βαρὺ τὸ κλίμα τῆς Ἀλεξανδρείας... Ἡ ὑπόθεσίς μου στάσιμος, ἀλλ' ἀναμένω τὴν σωτηρίαν Κυρίου. Ἔρχονται καὶ στιγμαὶ εἰλείας, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Ἰησοῦ τίς διώχνει...».

«Τετάρτη 4 Μαΐου 1960... 34ῃ ἐπέτειος τῆς χειροτονίας μου εἰς Διάκονον... Καὶ σήμερα κλεισμένοις μέσα χωρὶς κανένα νεώτερον...».

«Πέμπτη 5 Μαΐου 1960... Πάλι καλὰ. Δόξα τῷ Κυρίῳ πάντων ἔνεκεν. Σήμερα εἶναι ἡ 34ῃ ἐπέτειος τῆς χειροτονίας μου. 5 Μαΐου 1926 ἡμέρα Τετάρτη τῆς Διακαινησίμου. Τί προσέφερα εἰς τὸν Κύριόν μου ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια; Ἄν τὰ βάλω κάτω νομίζω, ὅτι θὰ εὔρω πάρα πολὺ παθητικόν. Καὶ τὸ ἐνεργητικόν μου; Τί ἀνταποδώσωμεν τῷ Κυρίῳ; «Εὐλόγησον, Κύριε, τὴν ὀλίγην ζωὴν, πού μᾶς ἔχεις ὀρίσει ἀκόμη εἰς τὴν γῆν αὐτήν, νὰ εἶναι καρποφόρος». «Δὸς Χριστὲ πρὶν δύσωμεν, καλόν τι νὰ ποιήσωμεν...».

«Παρασκευὴ 6 Μαΐου 1960... Ἀπόψε εἶχα ὀλίγην ἀϋπνίαν, ἀλλὰ καθόλου κουραστικὴν... Τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου δίνει αὐτὲς τίς ἀνάπαυλες... Πάλιν κλεισμένος μέσα. «Βλέμματι καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος»... Καὶ ἡ πρώτη ἐπίθεσις. «Κύριε, σύντριψον τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ἐν τάχει...».

«Σάββατον 7 Μαΐου 1960... Τέλος ἀπεφασίσθη ὅπως τὴν ἐρχομένην Τρίτην ἢ Τετάρτην νὰ ἀφήσω Θεοῦ θέλοντος τὴν Ἀλεξανδρείαν διὰ Κάϊρον. Ἀπὸ τὴν Ἀθήνα οὔτε σήμερα γράμμα. Ἄραγε δὲν ἔλαβαν καμμίαν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιστολῶν μου; Ἡ νὰ τὸ ὀνομάσωμεν τοῦτο πρώτην ἐγκατάλειψιν; Ἄλλ' «οὐκ εἰμὶ μόνος». Ὅλοι οἱ ἐδῶ δείχνουν τόσον καλοὶ ἀπέναντί μου...».

«Κυριακὴ 8 Μαΐου 1960... Ἐπὶ τέλους βρῆκα καὶ 2 ἐπιστολάς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα πάνω στὸ τραπέζι μου. Ὁ Εὐσέβιος καὶ ὁ Νικηφόρος. Με λαχτάρα τὰ πῆρα καὶ τὰ φίλησα. Ἄς εἶναι πάντοτε ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κυρίου, οἱ Ἀδελφοὶ με τοὺς ὁποίους συνέζησα καὶ συνηξήθη κατ' ἄμφω».

«Δευτέρα 9 Μαΐου 1960... Εἶναι σήμερα τοῦ Ἁγ. Χριστοφόρου, ἡ ἑορτὴ τοῦ Πατριάρχου καὶ θὰ γίνῃ εἰς τὸν Ἱ. Ν. Ἁγ. Σάββα (πατριαρχικόν) σχετικὴ Θ. Λειτουργία καὶ Δοξολογία... Μέχρι τῆς στιγμῆς ὁ Κύριος στέλλει τοὺς ἀγγέλους του εἰς κάθε μου δυσκολίαν... Βρῆκα τὴν εὐκαιρίαν νὰ τοῦ εἰπῶ, ὅτι πρέπει νὰ πάω στὸ Κάϊρον...».

«Τρίτη 10 Μαΐου 1960... Ὁ ἅγιος Μαρεώτιδος μοῦ τακτοποίησε τὸ γράμμα τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν Πατριαρχικὸν Ἐπίτροπον Καίρου ἅγιον Βαβυλῶνος Ἰαρίωνα».

«Τετάρτη 11 Μαΐου 1960... Ὑποδοχὴ καλὴ ἀπὸ τὸν ἡλικιωμένον βοηθὸν Ἐπίσκοπον Βαβυλῶνος Ἰαρίωνα, Πατριαρχικὸν Ἐπίτροπον Καίρου. Γνωριμία με τοὺς ἐδῶ...».

«Παρασκευὴ 13 Μαΐου 1960... Ὁρα 10.30' στὸ Ἀγγλικὸν Προξενεῖον... Σηκώθηκα καὶ σχεδίασα τὸ ἔγγραφο πού πρέπει νὰ μεταφρασθῇ εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ νὰ δοθῇ εἰς τὸ Προξενεῖον...».

«Σάββατο 14 Μαΐου 1960... Ὁρα 11 με ἔστειλε πάλιν ὁ π. Γεώργιος εἰς τὸ Ἀγγλικὸν Προξενεῖον εἰς τὸν κ. Ἀλέκον, ὅπου πρὸς μεγάλην μου χαρὰν ἐπληροφορήθη, ὅτι ἦλθον αἱ εἰδοποιήσεις τῆς Ταγκανίκα ὑπὸ ὄρους καὶ τῆς Κέννας χωρὶς ὄρους. Ἐπομένως με τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ φεύγω σύντομα...».

«Δευτέρα 16 Μαΐου 1960... πῆγαμε στὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον. Με κάποιες δυσκολίες καὶ με κουρ-

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 351 τοῦ ὑπ' ἀρ. 17 τεύχους.

σάδα στο Πατριαρχεῖον καὶ τάνάπαλιν κατορθώθη ἡ αἰτουμένη ἐπέκτασις τοῦ Διαβατηρίου. Ἀπὸ ἐκεῖ στο Ἑγγλικὸν Προξενεῖον. Περιμένα μίαν ὥραν, ἀλλὰ τέλος πῆρα τὴν θεώρησιν διὰ Κένναν. Μὲ βοήθησαν πολὺ δύο Ἑλληνας, πού ὑπηρετοῦν ἐκεῖ μέσα... Ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Ὀλυμπιακὴν Ἀεροπορίαν. Ἔνας κ. Ἀλέκος μὲ ἐξυπηρέτησε θαυμάσια. Συνεννοήθη μὲ τὴν AIR FRANCE διὰ τηλεφώνου νὰ πληρωθῇ τὸ εἰσιτήριον εἰς Ἀθήνας. Κατ' εὐθείαν Ναϊρόμπι. Πατριαρχεῖον. Ἔστειλα τὸν νεαρὸν καὶ μοῦ ἔβγαλεν εἰσιτήριον δι' Ἀλεξάνδρειαν...».

«Τρίτη 17 Μαΐου 1960... Ἀλεξάνδρεια... ταξὶ καὶ Πατριαρχεῖα... Εἶδα καὶ χαιρέτισα ὄλους (πρῶτον τὸν ἅγ. Μαρεώτιδος). Καὶ ὁ ἅγ. Νουβίας. Ἐτοίμασαν τὸ γράμμα πρὸς τὸν ἅγ. Εἰρηνοπόλεως. Ὁρα 11 π.μ. στὸν Πατριάρχην. Τὸ ὑπέγραψε καὶ μοῦ ὄωσε εὐχές... Ὁρα 5.10' μ.μ. Κάϊρον. Ταξὶ - Πατριαρχεῖα... Ἀργὰ μὲ εἶδεν ὁ ἅγ. Βαβυλῶνος καὶ τοῦ εἶπα τὰ καθέκαστα. Ὅλο ἀπαισιοδοξία, ἴσως λόγῳ τῆς ἡλικίας...».

«Τετάρτη 18 Μαΐου 1960... Πήγαμε διὰ τὴν φωτοκόπια τοῦ Πτυχίου... Ἔνα ταξὶ καὶ εἰς τὴν OLTMPIC AIR WAYS... Εἰς τὴν AIR FRANCE... Μοῦ ἔδωσαν τὸ εἰσιτήριόν μου... Τὴν Παρασκευὴν 20 τ.μ. ὥραν 10 ἑσπερινὴν νὰ εἶμαι ἐκεῖ... Ἦλθε καὶ ὁ πλαιῖνός Λεβεντάκις. Πρόκειται νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ αὐτὸς διὰ Κένναν... Ταξὶ καὶ Πατριαρχεῖα. Πρὸς μεγάλην μου χαρὰν, ἦλθεν ἐπὶ τέλους τὸ γράμμα τοῦ ἁγίου Εἰρηνοπόλεως, πού δίνει τὴν τελικὴν του συγκατάθεσιν...».

«Πέμπτη 19 Μαΐου 1960... «Δόξα τῷ Κυρίῳ πάντων ἔνεκεν... Ἐτοίμασα περιπετειωδῶς καὶ μικρὸν τηλεγράφημα, ἀλλὰ ζήτησαν ταχυδρομικὰ 6½ λίρες καὶ δὲν τὸ ἔστειλα... Καὶ τώρα πρέπει νὰ ἀρχίσουν αἱ ἐτοιμασίαι τῶν ἀποσκευῶν...».

«Παρασκευὴ 20 Μαΐου 1960... Κατὰ περιεργὸν τρόπον ὄλο καλά... Παρέδωσα καὶ τὴν φωτοκόπιαν τοῦ πτυχίου, διὰ νὰ σταλῇ στὰ Πατριαρχικὰ Γραφεῖα Ἀλεξανδρείας, ὅπου ἐσχηματίσθη δι' ἐμὲ φάκελλος. Ἄς εὐδοκῆσῃ ὁ ἀγαθὸς Κύριος ὅπως ὁ φάκελλος αὐτὸς μείνῃ καθαρὸς καὶ λευκὸς ὅπως ἔμεινε ὁ ἐν Ἀθήναις καὶ ὁ ἐν Μεσσηνίᾳ τοιοῦτος μου εἰς τὸ παρελθόν... Ἔχει πολλοὺς καλοὺς χριστιανοὺς ἐδῶ... Ἐδῶ πλέον θὰ σταματήσωμεν τὴν διήγησιν διὰ νὰ τὴν συνεχίσωμεν μὲ τὸ θέλημα τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς αὐρίου εἰς τὸ Ναϊρόμπι...».

«Δευτέρα 23 Μαΐου 1960... Μετὰ τὸ ρόφημα ἀρχίζουν οἱ περιπλανήσεις μας... Ἦλθεν ὁ Κιμβούε καὶ

γυρίσαμε ὄλην τὴν πόλιν (ἂν λέγεται πόλις ἢ τεραστία ἔκτασις καὶ ἡ μεγάλη ἀπόστασις τῶν κτιρίων ἀπ' ἀλλήλων) διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἄδειαν εἰσόδου μου εἰς Οὐγκάνταν... Αἱ συγκινήσεις μου εἶναι ἀλληλοδιάδοχοι, διότι μὲ ὀλίγην προσπάθειαν χάριτι θείᾳ οἱ σκοποὶ εὐδοοῦνται... Μόλις στὰς 2.40' μ.μ. τελείωσεν ἡ βίβλα μου καὶ τὴν ἐπῆραμεν... Πήγαμε κατόπιν στο τραῖνο. Δὲν ὑπῆρχε οὔτε πρῶτης οὔτε δευτέρας. Ἀπεφασίσθη νὰ φύγωμεν μὲ τὴν μικρὴν κοῦρσαν... Κατεβήκαμε εἰς τὴν πόλιν πήραμε λίγα τρόφιμα καὶ τέλος περὶ ὥραν 7 ἑσπερινὴν ἐξεκινήσαμεν. Τὸ σκοτάδι ἄρχισε ν' ἀπλώνεται γύρω μας. Ὁ δρόμος περνᾷ μέσα ἀπὸ δάση καὶ ψηλὰ βουνά. Στὴν ἀρχὴ ἀσφαλτος ἀλλὰ κατόπιν χῶμα καὶ λάσπες λόγῳ βροχῆς. Δὲν φαίνεται ὅμως καὶ τόσον πολὺ χαλασμένος...».

«Τρίτη 24 Μαΐου 1960... Δὲν ξέρω πού ἀκριβῶς τοῦ δρόμου μᾶς βρῆκαν τὰ μεσάνυχτα. Πάντως λόγῳ τῆς συγκινήσεως καὶ τῶν νέων τόπων δὲν μοῦ πάει ὕπνος... Λάσπες πολλὲς στὸν δρόμο, διότι τὰ βουνὰ (θεόρατα) εἶναι μόνον χωματένια. Περνᾷμε ἀπὸ τὴν ζουγγλα... Φθάνομε σὲ πεδιάδα καὶ ὄλο τρέχομεν. Ἀρχίζει νὰ ξημερώνει. Τὰ δένδρα φαίνονται ὡς τέρατα... Πλησιάζει ἡ 10η π.μ. ὅταν φθάνομεν εἰς τὸν οἰκίσκον, ὅπου διαμένει ἐπὶ ἐνοικίᾳ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Εἰρηνοπόλεως κ. κ. Νικόλαος. Ὁ π. Εὐστάθιος κτυπᾷ ἀγρίως τὴν θύραν δις. Ποιός; Ἐγώ. Ὁ Σεβ. σηκώνεται... Ὁ Σεβ. ἐτοιμασθεὶς ἦλθεν ἐκεῖ καὶ μᾶς ὑπεδέχθη φιλικώτατα καὶ πατρικώτατα. Ὁ Σεβ. εἰδοποίησε τὸν φίλον μου π. Σπάρταν καὶ τοὺς λοιποὺς μαύρους ἱερεῖς... Χαιρετηθήκαμε μὲ ἀσπασμοὺς καὶ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη». Φέρουν ὄλοι τὴν Ἑλληνικὴν ἱεραικὴν ἀμφίεσιν... Δι' ἐμὲ μετεφέρθη μία κλίνη εἰς τὴν τραπεζαρίαν... Μοῦ πρότειναν νὰ πᾶμε λίγο στοὺς διπλανοὺς νὰ καθήσωμε, ἀλλὰ τὸ κεφάλι μου βουίζει σὸν νερόμυλος... Ἔτσι πέρασε μία ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες ἡμέρες τῆς ζωῆς μου. «Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον καὶ δεδοξασμένον εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας». Ὅ, τι καὶ ἂν εἶπω καὶ ὅ, τι καὶ ἂν γράψω δὲν θὰ εἶναι τίποτε πρὸς δόξαν Του καὶ πρὸς ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων μου. Αἱ μεγάλαι συγκινήσεις δὲν ἐκφράζονται παρὰ μόνον διὰ τῆς σιωπῆς...».

* * *

Ὁ π. Χρυσόστομος αὐτὸς ἦταν. Ἔτσι ἦταν τὸ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. **ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ**, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

492. Ὁ διάκονος ἢ ὁ ἱερεὺς λέγει πάντοτε πρὸ τῆς θ' ὠδῆς τοῦ ὄρθρου «Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός...» καὶ ὅταν ἀκόμα δὲν στιχολογεῖται ἡ Τιμιωτέρα; (Ἐρώτηση π. Θ.).

Στις ἐνορίες κατὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου ὁ διάκονος (ἢ ὁ ἱερεὺς) λέγει πάντοτε τὸ «Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός ἐν ὑμῖν τιμῶντες μεγαλύνωμεν» πρὸ τῆς θ' ὠδῆς, εἴτε στιχολογεῖται ἡ Τιμιωτέρα εἴτε ψάλλεται μόνος ὁ κανὼν ἢ οἱ κανόνες τῆς ἑορτῆς. Αὐτὸ γίνεται μόνον στίς ἀκολουθίες τοῦ ὄρθρου καὶ ὄχι ὅταν ψάλλονται κανόνες σὲ ἄλλες ἀκολουθίες, δομημένες ἢ μὴ κατὰ μίμησιν τοῦ ὄρθρου, ὅπως στίς παρακλήσεις, στὸ εὐχέλαιο, στὸν μέγα κανόνα ὅταν ψάλλεται στὸ ἀπόδειπνο, στοὺς τριαδικούς

κανόνες τῶν Κυριακῶν ἢ ὅπου ἄλλου. Ἐὰν δὲ ποτε γίνεται, πρόκειται γιὰ λάθος ἀπὸ ἀγνοία ἢ παραδρομῆ. Τὸ ζήτημα ἐπομένως ἐντοπίζεται μόνον στὴν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου καὶ συγκεκριμένα στίς περιπτώσεις πού δὲν στιχολογεῖται ἡ Τιμιωτέρα. Τότε, κατὰ τὴν ἰσχύουσα σήμερα τάξη στὴ Μονὴ Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὸ «Τὴν Θεοτόκον...» δὲν λέγεται, ἀλλὰ ἀρχίζει ἀμέσως ἡ ψαλμωδία τῆς θ' ὠδῆς τοῦ κανόνος ἀπὸ τοῦ εἰρμού. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τάξις τῆς Μεγίστης Λαύρας εἶναι ἡ ἀκριβεστέρα καὶ ἀρχαιοπρεπεστέρα, τὸ ἐρώτημα, πού προέρχεται μάλιστα ἀπὸ τὸ Ἁγιον Ὄρος, ἀποκτᾶ ἰδιαιτέρη σημασία. Δὲν εἶναι δηλαδὴ τόσο σχολαῖο, ὅσο ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ ὀφείλεται σὲ κάποια παρανόηση τῶν τυπικῶν διατάξεων ἢ σὲ νεωτεριστικὴ τάση.

Ἀπὸ ὅσο γνωρίζω, στὰ νεότερα Τυπικὰ δὲν ὑ-

πέρασμά του ἀπὸ τὸν ἱεραποστολικὸ ἀγρὸ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐφησε τὴν μνήμη καλοῦ καὶ ταπεινοῦ ἐργάτη. Ὅπου πέρασε ἔφησε καλωσύνη, ἀγάπη, τιμιότητα, οὐσία, ἐλπίδα, φῶς καὶ ζωὴ στοὺς ἀνθρώπους. Δὲν ἦταν ὁ ἀνθρωπος τῆς δόξας καὶ τῆς ἐπίδειξης. Δὲν ἤθελε νὰ κάνει κάτι γιὰ νὰ τὸ γράψουν οἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικά. Δὲν εἶπε ποτέ του εἶμαι ὁ πρῶτος καὶ ὁ μοναδικός. Δὲν καυχῆθηκε γιὰ τὸ γεγονός ὅτι ἦταν ὁ πρωτοπόρος στὸ ἔργο τοῦ Εὐαγγελισμοῦ στὴν Ἀφρική. Σχεδὸν ἦταν ἀγνωστος ἀκόμα καὶ στοὺς ἐκκλησιαστικούς κύκλους. Μὲ ὑπομονὴ καὶ πίστη βαθεῖα ἐργάστηκε ἀν καὶ ἡ ἐπίσημη Ἐκκλησία τὸν παραγνόρισε καὶ τὸν περιφρόνησε. Ὁ στόχος του ἦταν ὁ οὐρανὸς καὶ ὄχι τὸ προσωπικὸ του ἀνέβασμα. Σὰν ἀνθρωπος φυσικὰ πικράθηκε καὶ πόνεσε. Ἀλλὰ συνέχισε τὸν δρόμο του μὲ περισσότερο ζῆλο καὶ αὐταπάρνηση. Ἡ χαρὰ του καὶ ἡ εὐτυχία του ἦταν πού ἔβλεπε τόσο γρήγορα τοὺς καρποὺς τῶν ἔργων καὶ τῶν κόπων του νὰ παράγουν πλούσιο πνευματικὸ ἔργο. Συγκινητικὰ εἶναι τὰ λόγια τοῦ π. Ὁβαδία ὅταν ἀναφέρεται στὸ πρόσωπο τοῦ π. Χρυσόστομου. Γράφει λοιπόν: «Ὁ αἰόδιμος πανοσιολογιώτατος ἀρχιμ. π. Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος ἄμισθος ἐργάτης, ὅστις ὑπῆρξεν δραστήριος, ἀκάματος, ἀγρυπνος, παραδειγματικός, ταπεινός, ὑπομονητικός, παραστατικός καὶ ἀληθῶς ἀξιόπιστος, ὑπῆρξεν μέγας φίλος μου...».

Ὁ ἴδιος ὁ π. Χρυσόστομος στὴν πρώτη του ἐπιστολὴ ἀπὸ τὴν Ἀφρική πρὸς τὸν πρῶτον Πρόεδρον τοῦ Σωματείου «Οἱ φίλοι τῆς Οὐγκάντας» κ. Παντελῆ Μπάγιαν γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «...Μεγάλῃ ἡ δύναμις καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ! «Πόθεν μοι τοῦτο...». «Τίς εἰμι ἐγὼ ἢ τίς ὁ οἶκος τοῦ πατρός μου», ὥστε ν' ἀξιωθῶ νὰ προσφέρω κάτι εἰς τὸν Χριστόν.

»Καὶ ἀκόμη ὁ Κύριος ἔστειλε τοὺς ἀγγέλους Του καὶ ἀπεμάκρυναν κάθε ἐμπόδιον, ὥστε νὰ φθάσω ἐδῶ χωρὶς καμίαν σοβαρὰν δυσκολίαν. Ἦτο λίαν συγκινητικὸν καὶ ἔφθανα μέχρι δακρῶν, ὅταν κατὰ τὸ ταξεῖδι ἔβλεπα τίς πόρτες νὰ ἀνοίγουν ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ὅπως ἐκεῖνες τῆς φυλακῆς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.

»Χαιρετῶ λοιπόν ἀπὸ τὴν μακρυνὴν αὐτὴν χώραν τοὺς παληοὺς ἐκλεκτοὺς μου φίλους τῆς Θεσ/νίκης καὶ παρακαλῶ θερμῶς νὰ εὐχονται καὶ νὰ προσεύχονται νὰ μὲ φωτίξῃ καὶ νὰ μὲ ἐνισχύῃ ὁ Κύριος νὰ ἐργασθῶ ὀλίγον πρὸς δόξαν Αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας Του ἐδῶ πού ἦλθα, ὑπακούων εἰς μυστικὴν ἐντολήν Του...».

Εἶθε ἐκεῖ πού βρίσκεται ὁ π. Χρυσόστομος νὰ εὐλογεῖ τὸ ἔργο πού ἐκεῖνος πρῶτος ἀρχισε σὲ τούτῃ τὴν Ἀφρικανικῇ Ἡπειρῳ.

πάρχουν ειδικές σαφείς διατάξεις και μᾶλλον προϋποθέτουν ὅλα τὴν κοινῶς ἐπικρατοῦσα τάξη, πού σημειώσαμε στὴν ἀρχή. Ἐξαίρεση ἀποτελεῖ ἡ Μεγίστη Λαύρα καὶ μερικὲς ἄλλες Ἀγιορειτικὲς Μονές. Ἡ «Διάταξις τῆς Ἱεροδιακονίας», ἡ «συνθεθεῖσα καὶ τυπωθεῖσα παρὰ τοῦ ἁγιοτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου Φιλοθέου» (ἀρχὲς τοῦ ΙΔ' αἰώνα), πού γράφηκε ἀπὸ τὸν Φιλόθεο τότε πού ἦταν ἀκόμη ἠγούμενος στὴ Μεγίστη Λαύρα, ἔχει μιὰ πολὺ χαρακτηριστικὴ διάταξη: «Τῆς δὲ ὀγδόης (ὠδῆς) πληρωθείσης, ψάλλει ὁ διάκονος μεγαλοφώνως: Ἐὐχολογία καὶ μητέρα τοῦ φωτός ἐν ὕμνοις μεγαλύνωμεν». Καὶ στιχολογεῖται ἡ τιμιωτέρα. Εἰ δὲ μὴ (ἂν δὲν στιχολογεῖται δηλαδὴ ἡ Τιμιωτέρα) ψάλλει τὴν ἀρχὴν τοῦ εἰρμού τῆς ἐνάτης τῆς ἑορτῆς». Τὸ ὅτι αὐτὴ ἡ πράξις πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀρχικὴ καὶ ὀρθὴ συνάγεται ἀπ' ἐνός μὲν ἀπὸ τὸ ρόλο τοῦ διακόνου στὴν ἀκολουθία καὶ ἀπ' ἑτέρου ἀπὸ τὴ σχέση τῆς θ' ὠδῆς πρὸς τὸ διακονικὸ παράγγελμα «Τὴν Θεοτόκον...». Ὁ διάκονος ἀσκεῖ πάρα πολλές φορὲς ἔργο τελετάρχου ἢ ὑποβολέως καὶ ἐπὶ τὸ ἐκκλησιαστικότερο «κανονάρχου». Ὅ,τι λέγει ἔχει ἄμεση καὶ ὀργανικὴ σχέση πρὸς τοὺς λόγους ἢ τὴν λειτουργικὴν πράξις πού θὰ ἐπακολουθήσει, γιὰ τὴν ὁποία δίνει αὐτὸς τὸ παράγγελμα. Καὶ στὴν προκειμένη περίπτωση τὸ «Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός ἐν ὕμνοις τιμῶντες μεγαλύνωμεν» ἀποτελεῖ παράγγελμα, πού καὶ φραστικὰ ἀκόμα πρέπει νὰ συνδέεται μὲ ἐκεῖνο πού θὰ ψαλεῖ στὴ συνέχεια, πού δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν ὠδὴ τῆς Θεοτόκου, πού ἀκριβῶς ἀρχίζει ἀπὸ τὴ λέξις «Μεγαλύνει». Τὸ «Τὴν Θεοτόκον...» δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ ἐφύμνιο τῆς στιχολογίας τῆς θ' ὠδῆς κατὰ τὸ ἀσματικὸ τυπικὸ, πού ἀρχικὰ ἦταν συντομώτερο («Τὴν Θεοτόκον ἐν ὕμνοις μεγαλύνωμεν») καὶ βαθμιδὸν μὲ νεώτερες προσθήκες ἐπαυξήθηκε («Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός ἐν ὕμνοις μεγαλύνωμεν» — «Τὴν Θεοτόκον ὕμνοις τιμῶντες μεγαλύνωμεν»), μέχρις ὅτου ἐφθασε στὴ σημερινή του μορφή. Ὡς ἓνα εἶδος λοιπὸν προψάλματος ἢ ὑπομνήσεως ἢ παραγγέλματος, ἐλέγετο ἀπὸ τὸν διάκονο γιὰ νὰ ἐπακολουθήσει ἡ στιχολογία τῆς ὠδῆς τῆς Θεοτόκου. Εἶδ' ἄλλως δὲν ἐλέγετο ἢ, τρόπον τινά, ἐκανοναρχεῖτο ἡ ἀρχὴ τοῦ εἰρμού. Παρόμοια παρέμβαση τοῦ ἱερέως ἢ τοῦ διακόνου ἢ τοῦ ἀναγνώστου ἔχομε στὸ ἀσματικὸ πάλι τυπικὸ — πού διατηρεῖται μέχρι σήμερον στὶς Σλαβικὲς Ἐκκλησίες — στὴν ἀρχὴ τῆς μεγάλης δοξολογίας. Κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ ἁγίου Συμεὼν Θεσσαλονίκης καὶ κατὰ τὰ ἀσματικὰ Τυπικὰ τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ» (ὅπως στὴ Σλαβικὴ παράδοση σήμερον τὸ «Δόξα σοι τῷ δεῖξαντι τὸ φῶς») ἔλεγε ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τοῦ

ἄμβωνος καὶ οἱ ψάλτες συνέχιζαν τὴν μεγάλην δοξολογία. Τὸ ἴδιο καὶ ἐδῶ. Ἀπλούστευση τῆς προηγουμένης διατάξεως βρίσκουμε στὸ νεώτερο χειρόγραφο Τυπικὸ (ἔτους 1813) τῆς Μονῆς Φιλοθέου. Κατ' αὐτό, ὅταν στιχολογεῖται ἡ Τιμιωτέρα, προλέγεται τὸ «Τὴν Θεοτόκον...». Ὅταν δὲν στιχολογεῖται, ψάλλεται ἀπ' εὐθείας ἢ θ' ὠδὴ τῆς ἑορτῆς, ἀμέσως μετὰ τὴν η': «Ἐν τῇ ἐνάτῃ ὠδῇ, εἰ μὲν εἰσιν Δεσποτικὴ ἢ Θεομητορικὴ ἑορτή, ἡ Τιμιωτέρα οὐ στιχολογεῖται, ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν ὀγδόην ἀρχίζομεν τὴν ἐνάτην. Εἰ δὲ εἶναι Κυριακὴ ἢ ἁγίου μνήμη, ἐκφωνεῖ ὁ διάκονος: Ἐὐχολογία καὶ μητέρα...» καὶ στιχολογοῦμεν τὴν Τιμιωτέρα».

Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ πράξις αὐτὴ ἀτόνησε βαθμιδῶν καὶ γενικεύθηκε (ὄχι μόνον στὶς ἐνορίες, ὅπου ἡ πράξις ἀπέκλινε πάντα ὑπὲρ τῶν εὐκόλων λύσεων, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὰ τὰ μοναστήρια), ἢ χρῆση τοῦ «Τὴν Θεοτόκον...» γιὰ ὅλες τὶς περιπτώσεις, εἴτε ἐστιχολογεῖτο ἡ Τιμιωτέρα εἴτε ὄχι. Στὸ χειρόγραφο ἐπὶ παραδείγματι νεώτερο Τυπικὸ τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου βρίσκουμε τὴν ἀκόλουθη πολὺ διαφωτιστικὴ γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ σημείου αὐτοῦ τῆς ἀκολουθίας σημείωση: «Ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ θ' ὠδῇ τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν, Τιμιωτέρας οὐ ψαλλομένης, οὐδὲ Ἐὐχολογία ἐν ὕμνοις μεγαλύνωμεν ἐλέγετο πρὸ τοῦ εἰρμού, τὸ ὁποῖον νῦν ὁ διάκονος ἐκφωνεῖ, ἀλλ' ἤρχετο τὸν εἰρμὸν δίς».

Ἡ σημερινὴ πράξις δὲν εἶναι μὲν ἀπόλυτα ἀκριβής, ἀλλὰ εἶναι ἀρκετὰ παλαιὰ καὶ ἐπεκράτησε γενικῶς. Γιὰ τὶς ἐνορίες ἢ παρεμβολὴ τοῦ ἱερέως ἢ τοῦ διακόνου πρὸ τῆς θ' ὠδῆς, εἴτε στιχολογεῖται ἡ Τιμιωτέρα εἴτε ὄχι, εἶναι καὶ πρακτικὰ χρήσιμη ὡς διέγερση τῆς προσοχῆς καὶ ἔμμεση προτροπὴ γιὰ νὰ πάρει ὁ λαὸς τὴν κατὰ τὸ ἔθος ὀρθία στάση προσευχῆς. Ὅταν μάλιστα δὲν ψάλλεται ἡ Τιμιωτέρα, ἀλλὰ ἡ θ' ὠδὴ τῶν κανόνων, ἡ διακονικὴ παρέμβαση εἶναι ἀκόμη περισσότερο ἀναγκαῖα. Πάντως καὶ ἡ περίπτωσις αὐτὴ δικαιοῦναι τὸν χαρακτηρισμὸ τῆς Μονῆς τῆς Μεγίστης Λαύρας ὡς τοῦ προπυργίου τῆς ἀκριβοῦς καὶ ἀρχαιοτάτης λειτουργικῆς τάξεως καὶ παραδόσεως.

(Συνεχίζεται)

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἀποστέλλουν ταχυδρομικὲς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος», νὰ σημειώσωσιν καὶ τὴν αἰτία τῆς ἀποστολῆς.

«Τοῖς Ἀγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος...»

Τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. κ. ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΥ, Ἱεροκέρυκος

Τόσο τὸ Εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα, μὲ τὴν ὑπόδειξη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴν ἔμπρακτὴ δίχως ἀνταλλάγματα ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης μας, ὅσο καὶ τὸ ἰ. Ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα μὲ τὸν ὑπέροχο ὕμνο τῆς ἀγάπης, ἔτσι ὅπως συνέλαβε τὸ νόημά του ὁ μέχρι τρίτου οὐρανοῦ ἀναβάς Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, καὶ πὺν διαβάζονται εἰδικὰ γιὰ τὴν ἑορτὴ τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ θαυματουργῶν Ἀναργύρων, πὺν τιμοῦμε καὶ τὴν 1η Νοεμβρίου, ἓνα φαινόμενο καὶ μιὰ βασικὴ ἀρετὴ προβάλλουν. ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ.

Ὁ Κύριός μας τονίζει ὅτι οἱ μαθητὲς του ἀπὸ ἀγάπη κινούμενοι θὰ πρέπει νὰ «θεραπεύουν λεπρούς, νὰ ἐγείρουν νεκρούς, νὰ ἐκβάλλουν δαιμόνια, νὰ προσφέρουν ὀλοφύχως καὶ ἀπὸ ἀγάπη δωρεάν, ὅσα δωρεάν ἔλαβαν ἀπὸ Ἐκεῖνον πὺν ἀπὸ ἀγάπη ἐκένωσεν ἑαυτὸν καὶ ἐπτώχευσεν ἵνα τῇ πτωχείᾳ αὐτοῦ πλουτήσωμεν ἡμεῖς».

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἰ. Ἀπόστολος ἐμβαθύνοντας στὰ παραπάνω λόγια τοῦ Εὐαγγελίου γράφει ὅτι ἡ ἀγάπη μας πρέπει νὰ εἶναι πλατιά, ἀνιδιοτελής, εἰλικρινής, χωρὶς φραγμούς, καὶ περιορισμούς, ἔξω καὶ πέρα ἀπὸ τὶς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες καὶ τὰ σχήματα.

Ἡ ἀγάπη, γράφει: «Μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, οὐ ζηλοῖ, οὐ φθονεῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς. Πάντα στέγει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει».

Καὶ αὐτὴ τὴν ἔννοια τῆς ἀγάπης, ὅπως τὴ δίδαξαν ἔργοις καὶ λόγοις ὁ ἀρχηγὸς τῆς πίστεώς μας καὶ τελειωτῆς Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ὁ μέγας οὐρανοβάμων Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν, ἔρχονται νὰ πραγματοποιήσουν στὴ ζωὴ τους οἱ ἅγιοι Κοσμάς καὶ Δαμιανὸς οἱ ὁποῖοι καὶ ἔλαβαν χαρακτηριστικὰ τὴν προσωνυμία Ἀνάργυροι, ἀφιλοχρήματοι, ἀδέσμευτοι ἀπὸ ἰδιοτέλειες καὶ πάθη, γεμᾶτοι ἀγάπῃ μέχρι θυσίας γιὰ τὸ Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο.

ΑΓΑΠΗ: Ἡ λέξη, ἡ ἀρετὴ ἡ μεγάλη, ἔννοια πὺν ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ γραφοῦν τὰ περισσότερα κείμενα. Ἡ ἀρετὴ μὲ τὴν ὁποία ὅλοι μας λίγο ἢ πολὺ ἀσχολούμεθα στὶς συζητήσεις μας καὶ πὺν ἐπιδιώκουμε νὰ πραγματοποιήσουμε στὶς σχέσεις μας. Ἰδιαιτέρως ἐμεῖς οἱ Χριστιανοί.

Ὁ σημερινὸς λόγος δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ προσθέσῃ τίποτα περισσότερο στὰ ὅσα ἔγραψαν καὶ ἔπραξαν σοφώτατοι πατέρες καὶ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας μας, παρὰ μόνον νὰ μᾶς κεντρίσῃ καὶ νὰ μᾶς παροτρύνῃ σὲ μιὰ πρακτικὴ ἐφαρμογὴ.

Τὴν ἀφορμὴ μᾶς τὴν δίδει ἡ σημερινὴ γιορτὴ καὶ τὰ ἱερὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας πὺν ἀκούσαμε νὰ ψάλλονται μὲ τὴν εὐκαιρίᾳ τῆς γιορτῆς τους.

Μέσα στὴν Κ. Δ. ἡ λέξη ἀγάπη συνιστᾶται 17 φορὲς καὶ 114 τὸ ρῆμα ἀγαπῶ. Συνεχῶς ἐπαναλαμβάνεται σὲ ὄλους τοὺς τόνους καὶ ὅλες τὶς ἀποχρώσεις πὺν μόνον ἡ ἀγάπη σώζει καὶ ὀλοκληρώνει τὸν ἄνθρωπο.

1) Ποιὰ ὅμως εἶναι ἡ ἔννοια τῆς ἀγάπης στοὺς λαοὺς πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Χριστιανισμοῦ;

2) Τί εἶναι ἡ ἀγάπη στὸ Χριστιανισμὸ καὶ

3) Πὺν στὴν πράξη θὰ μπορέσουμε νὰ τὴν πραγματοποιήσουμε; Μὲ τὰ τρία αὐτὰ βασικὰ σημεῖα θὰ ἀσχοληθοῦμε στὴ συνέχεια.

1. Οἱ Ἀρχαῖοι δὲν γνωρίζουν τὴν ἀγάπη. Πιὸ συγκεκριμένα στὸ Βουδισμό καὶ τὸν Ἰνδοισμό ἐπικρατεῖ μιὰ ἀδρανῆς συμπάθεια πὺν καταλήγει σὲ παγερὴ ἀδιαφορία γιὰ νὰ φτάσῃ στὸ Νιρβάνα. Οἱ Κινέζοι σοφοὶ πρὸ Χριστοῦ διατυπώνουν πὺν «μόνον ὁ δίκαιος καὶ φιλόανθρωπος εἶναι ἱκανὸς νὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ μισῇ τοὺς ἀνθρώπους καθὼς πρέπει».

Στοὺς ἀρχαίους Ρωμαίους εἶναι ἄγνωστη ἡ ἀγάπη. Ὁ Ρωμαῖος ποιητὴς Πλαῦτος ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ «ἐλεῶν ἐπιμηκύνει τὸν ἄθλιον βίον τοῦ πτωχοῦ». Ἄλλὰ καὶ στοὺς ἀρχαίους Ἑλληνες δὲν εἶναι γνωστὴ ἡ ἀγάπη. Ὁ Σοφοκλῆς («Αἴας») παρουσιάζει τὴν Ἀθηνᾶ νὰ λέη: «τὸ πιὸ εὐχάριστο γέλιο εἶναι νὰ γελά κανεὶς μὲ τοὺς ἐχθρούς του». Στὸ Χαιρεκράτη τοῦ Ξενοφῶντα διαβάζουμε: «Ἄς προειδοποιήσῃ τοὺς ἐχθρούς ὅτι θὰ τοὺς κάνουμε κακὸ» καὶ στὰ Ἡθικὰ Νικομάχεια τοῦ Ἀριστοτέλη «ὁποῖος δὲν ἀνταποδίδει τὶς προσβολὲς εἶναι ταπεινὸς δούλος».

Ἄλλὰ καὶ στὴν Π. Δ. ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ἐδίδαξε τὴν ἀνταπόδοση: «Ὁφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ

δόντα ἀντί ὀδόντος, χεῖρα ἀντί χειρός, πόδα ἀντί ποδός, κατάκαυμα ἀντί κατακαύματος καὶ μώλωπα ἀντί μώλωπος» καὶ ἄλλου «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου».

Στὴν προχριστιανικὴ ἐποχὴ ὅταν ἔλεγαν «πλησίον» ἔννοοῦσαν τὸν συγγενῆ, τὸν φίλο, τὸν ὁμοεθνή. Τὸν ἄλλο, τὸν ξένο, τὸν ἄλλοεθνή, τὸν ἀλλόδοξο, πολὺ δὲ περισσότερο τὸν ἐχθρὸ τὸν κατεδίωκαν.

2. Στὸ Χριστιανισμὸ ὅμως τί εἶναι ἡ ἀγάπη; Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ». Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἀγάπης. Ἀπὸ αὐτὸν ξεκινοῦν καὶ σ' αὐτὸν καταλήγουν τὰ πάντα. Ἡ ἀγάπη του ἐκδηλώνεται στὰ ἔργα του καὶ στὴ δημιουργία του. Εἶναι ὁ Θεὸς ἀγάπη καὶ γι' αὐτὸ δὲν θέλει νὰ ἀπόλλυται» κανεὶς ἀλλὰ ὅλοι νὰ ἔχουν ζωὴν αἰώνιο.

Εἶναι ἀκόμη ἡ ἀγάπη ἡ καινὴ, ἡ νέα ἐντολή, ἡ τελευταία ὑποθήκη ποὺ δόθηκε στὸν κόσμον τὸ βράδυ τοῦ Μυστικοῦ Δείπου: «Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις».

Εἶναι ἡ ἀρετὴ ποὺ θέτει σὲ κίνηση ὅλες τὶς πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, «τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὴν διάνοιαν», ποὺ συγκλονίζει συθέμελα τὸν ἄνθρωπο.

Ὁ ἱ. Χρυσόστομος χαρακτηριστικὰ λέγει: «Ρίζα καὶ πηγὴ καὶ μήτηρ ἐστὶν ἀπάντων τῶν ἀγαθῶν. Καὶ γὰρ ὡς ρίζα μυρίους τοὺς κλάδους τῆς ἀρετῆς ἀναδίδωσι καὶ ὡς πηγὴ πολλὰ τίκει τὰ νάματα καὶ ὡς μήτηρ εἶσω τῶν ἑαυτῆς κόλπων περισφίγγει τοὺς εἰς αὐτὴν καταφεύγοντας».

Εἶναι δηλαδὴ ἡ ρίζα, ἡ πηγὴ καὶ ἡ μητέρα ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Εἶναι ἀκόμη ἡ ἀγάπη τὸ κριτήριον μὲ τὸ ὁποῖο θὰ κρίνῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον. Σὲ ὅλους μας εἶναι γνωστὴ ἡ παραβολὴ τῆς κρίσεως καὶ εὐκόλα μποροῦμε νὰ βγάλουμε τὰ σχετικὰ συμπεράσματα. Ὁ Ἄπ. Παῦλος χαρακτηρίζει τὴν ἀγάπην «πλήρωμα τοῦ νόμου» καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἰάκωβος «νόμον βασιλικόν». Εἶναι τὸ Α καὶ τὸ Ω καὶ ἡ σπονδυλικὴ στήλη τῆς χριστιανικῆς ζωῆς.

3. Πῶς ὅμως θὰ τὴν πραγματοποιήσουμε, θὰ τὴν ἐφαρμόσουμε στὴν πράξη; Αὐτὸ εἶναι τὸ τρίτο καὶ κείριον ἐρώτημα. Ἡ ἀγάπη τίθεται πέρα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας. Πρέπει νὰ τὴν βγάλουμε ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας γιατί ἀλλιῶς γίνεται ἐγωκεντρισμὸς καὶ ἐγωϊσμὸς. Εἶναι ἡ ἀπόδειξη τῆς σχέσεως καὶ τῆς ἐπι-

κοινωνίας μας μὲ τὸν Θεό. Ἐξηγᾶται ἀπὸ τὸ Θεό, περνᾷ μέσα μας καὶ προσφέρεται στοὺς συνανθρώπους μας. Δείχνοντας τὴν ἀγάπην μας στὸν ὅποιονδήποτε τοῦ δείχνουμε τὸ Θεὸ καὶ μοιάζουμε μὲ τὸ Θεό. «Ἀγάπη, κατὰ μὲν τὴν ποιότητα ὁμοίωσις Θεοῦ, κατὰ δὲ τὴν ἐνέργεια μέθη ψυχῆς, κατὰ δὲ τὴν ιδιότητα πηγὴ πίστεως, ἄβυσσος μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως», λέγει ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος.

Ἡ ἀγάπη συγχωρεῖ, πάσχει, θυσιάζεται, ἀγκαλιᾶζει καὶ τὸν ἐχθρό. «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν». Πλησίον εἶναι ὁ φίλος καὶ ὁ ἐχθρός, ὁ γνωστὸς καὶ ὁ ἄγνωστος, ὁ συμπατριώτης καὶ ὁ ἄλλοεθνής, ὁ δίκαιος καὶ ὁ ἄμαρτωλός, ὁ πλούσιος καὶ ὁ φτωχός, ὁ σύμμαχος καὶ ὁ ἀντίπαλος, ὁ δούλος καὶ ὁ ἐλεύθερος. Ἡ ἀγάπη δὲν ξεχωρίζει τὸν λευκὸ ἀπὸ τὸν μαῦρο, τὸν εὐγενῆ ἀπὸ τὸν ταπεινὸ στὴν καταγωγὴν.

Τὸ χαρακτηριστικὸ τῆς εἶναι ἡ ἀνιδιοτέλεια, ἡ αὐτοθυσία καὶ ἡ αὐταπάρηση. Δὲν γνωρίζει ὄρια. «Οὐδέποτε ἐκπίπτει». Πρῶτόν της: «Ὁ γενόμενος ὑπῆκοος μέχρι θανάτου καὶ ὁ λαβὼν μορφὴν δούλου» γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου Κύριος Ἰησοῦς καὶ οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας, μετὰ τῶν ὁποίων γιὰ μᾶς κεντρικὴ θέση κατέχουν οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι.

«Ἀδελφοί μου» λέγει ὁ λόγος τοῦ ἱ. Ἀποστόλου «μηδὲν μὴδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους». «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καὶ κατανοεῖτε εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων». Γιὰ μᾶς τοὺς Χριστιανούς ἡ ἀγάπη εἶναι ὀφειλή. Εἶναι καθῆκον. Εἶναι ἐντολή. Εἶναι ὁ νόμος τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας μας. Εἶναι θεϊκὸ χάρισμα καὶ καρπὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. «Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχεται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος Ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν». Εἶναι οὐράνια φωτιά. Εἶναι ὕμνος καὶ ἑναρμόνιο μέλος, εἶναι ἄσμα καὶ μυστικὴ σιγὴ τῆς ψυχῆς. Ἐπουράνια σκάλα, δύναμις ποὺ μεταμορφώνει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν μεταφέρει στὸν οὐρανὸ κοντὰ στὸ Θεό.

«Διώκετε, ἀδελφοί μου, τὴν ἀγάπην» προτρέπει ὁ Ἄπ. Παῦλος. Ἄς ἀγαπήσουμε τὸ Θεὸ γιατί Ἐκεῖνος πρῶτος μᾶς ἀγαπᾷ. Ἄς ἀγαπήσουμε τὸν πλησίον μας γιατί σ' αὐτὸν εἶναι κρυμμένος ὁ Θεὸς καὶ σ' αὐτὸν ὑπάρχει ἡ θεϊκὴ εἰκόνα ἀνεξάρτητα ἀν καμιά φορὰ εἶναι παραμορφωμένη ἢ τραυματισμένη. Ἄς ἀγαπήσουμε Ἐκεῖνον. Τὸν Ἐνα. Τὸν Μοναδικό. Τὸν Δημιουργό. Τὸν Προνοητήν. Τὸν Κυβερνήτην. Τὸν Πατέρα μας. Τὴν Ζωὴν μας. Αὐτὸν ποὺ εἶναι ἡ Λύτρωση καὶ ἡ Σωτηρία μας γιατί ὅπως λέει καὶ ὁ ἱ. Χρυσόστομος: «Οὐδὲν γὰρ οὕτω συγκροτεῖ τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν ὡς τὸν αὐτὸν ἀγαπᾶν».

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ ΜΙΚΡΑΓΙΑΝΝΑΝΙΤΗΣ

ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τοῦ πανοσ. ἀρχιμ. κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ὦρα 2.00', ξημερώματα Σαββάτου 7 Δεκεμβρίου 1991. Ὦρα διάβασης ἀπὸ τὰ ἐπίγεια πρὸς τὰ ἐπουράνια· ἀπὸ τὰ πρόσκαιρα πρὸς τὰ αἰώνια· ἀπὸ τὰ φθαρτὰ πρὸς τὰ ἀφθαρτα. Ὁ λόγος γιὰ τὸ γέροντα μοναχὸ Γεράσιμο Μικραγιαννανίτη, Ὑμνογράφου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Αἰσίως ἀσκήσας καὶ ὀσίως βιώσας στὴν ἀγιορειτικὴ πολιτεία, ἀφήνει τὴν τελευταία του πνοὴ στὴν ἀσκητικὴ ἀετοφωλιά τῆς Μ. Ἁγίας Ἄννης, ὅπου ἔζησε γιὰ ἑβδομήντα ὀλόκληρα χρόνια. Καὶ σὰν ὑπιδέτης τῆς ἀρετῆς ἀετός, μεταβαίνει πρὸς τὴν αἰωνιότητα, «ἀπὸ τῶν λυπητέρων ἐπὶ τὰ θυμηδέστερα». Ὅχι πάντως σ' ἓναν ἄγνωστο κόσμον, σ' ἓναν ἄγνωστο τόπον καὶ χρόνον. Ἐκεῖ ὅπου μὲ τὴ σκέψη, τὴν καρδιά καὶ τὴ μοναχικὴ του βιοτὴ βρισκόταν ἀνάκαθεν.

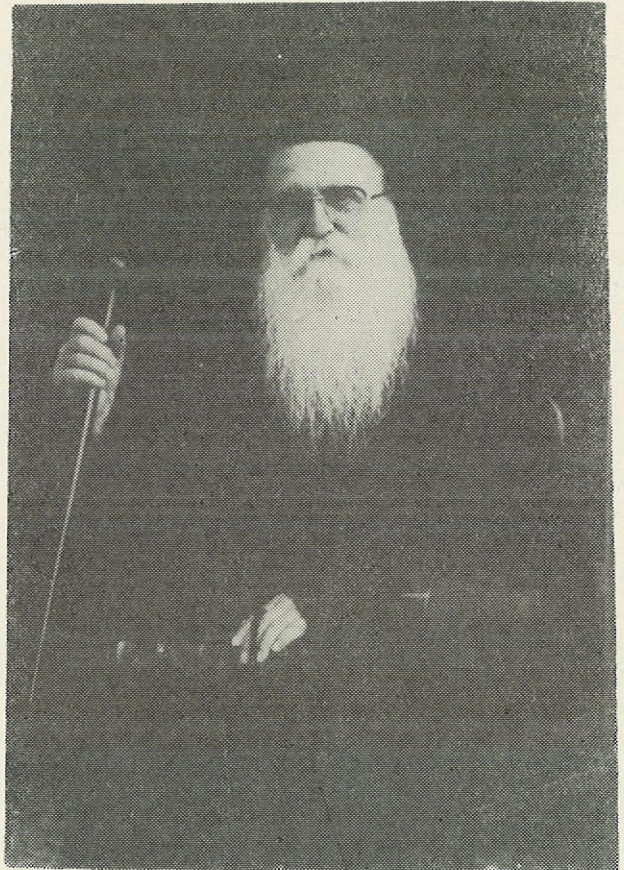
Γεννημένος στὶς 5 Σεπτεμβρίου 1904 στὴ Δρόβιανη τῆς μαρτυρικῆς Β. Ἡπείρου, ὁ Ἀ ν α σ τ ἄ σ ι ο ς - Ἀ θ α ν ἄ σ ι ο ς Γ ρ α ῖ κ α ς, ἐγκαταλείπει τὴ γενέτειρά του σὲ ἡλικία 13 ἐτῶν καὶ ἐγκαθίσταται στὸ Κολωνάκι τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ζεῖ μὲ τὸν πατέρα του Ἰ ω ἄ ν η καὶ τὴ θεία του. Πίσω ἀφήνει τὴ μητέρα του Ἀ θ η ν ἄ καὶ τὸν κατὰ τέσσερα ἔτη μικρότερο ἀδελφὸ του Κ ἰ μ ω ν α. (Τὴν πρώτη δὲν θὰ τὴν ξαναδεῖ ποτὲ στὴ γῆ. Τὸν δεύτερο θὰ τὸν συναντήσει καὶ πάλι στὸ Ἅγιον Ὄρος, μετὰ ἀπὸ ἑβδομήντα πέντε ὀλόκληρα χρόνια, ὅταν τὸ αἰμοσταγὲς καθεστῶς τῆς Ἀλβανίας ἀνοίγει ἐπιτέλους τὰ σύνορά του).

Στὴν Ἀθήνα ἐργάζεται, σπουδάζει στὴ μέση ἐκπαίδευση καὶ παρακολουθεῖ ἀνώτερα μαθήματα ἑλληνικῆς γλώσσας. Δὲν βρῖσκει ὅμως αὐτὸ ποῦ ἡ, πυρωμένη ἀπὸ θεῖο ἔρωτα, καρδιά του ἐπιθυμεῖ. Σὲ ἡλικία 19 μόλις ἐτῶν ἐγκαταλείπει τὴν ἐρημία τῆς πόλεως καὶ ἔρχεται στὴν κοινωνία τῆς ἐρήμου τοῦ Ἄθω. Στὴν κοινωνία τῶν ὀσίων καὶ ἁγίων πατέρων. Στὴν κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἐπίγειας προτύπωσης τῆς οὐράνιας βασιλείας.

Ἐκεῖ, καὶ συγκεκριμένα στὴ σ κ ἦ τ η τ ῆ ς Μ ι κ ρ ᾶ ς Ἀ γ ῖ α ς Ἄ ν ν η ς, βρῖσκει τὸ γέροντα Μελέτιο Ἰωαννίδη, στὴν καλύβη τοῦ Τιμίου Προδρόμου. Σ' αὐτὸν ὑποτάσσεται καὶ ἐδῶ κείρεται μοναχός, μὲ τὸ ὄνομα Γ ε ρ ἄ σ ι μ ο ς. Ἐδῶ ἔχει καὶ τὴν εὐλογία νὰ συναστραφεῖ μὲ μεγάλες

μορφές τῆς ἀθωνικῆς πολιτείας καὶ νὰ συνομιλήσει μὲ γνωστούς γέροντες.

Σύντομα ὁ γέροντάς του, ὅμως, τὸν ἐγκαταλείπει, καθὼς γιὰ λόγους ὑγείας ἀναγκάζεται νὰ πάει στὴν Ἀθήνα. Καὶ ὁ νεαρὸς μοναχὸς Γεράσιμος μένει τελείως μόνος καί, μάλιστα, πολὺ πρόωρα. Παρὰ ταῦ-

Μοναχὸς Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης.

τα, δὲν ἀπελπίζεται. Δὲν ἀπογοητεύεται. Ἀντίθετα, παραμένει πιστὸς στὴ μετάνοιά του, «μόνος μόνω Θεῷ», καὶ ἀγωνίζεται τὸν καλὸ ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς.

Ἐδῶ, στὴν ἐρημο, στὴν καρδιά τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐπιδίδεται ἀξιοθαύμαστα στὴ μελέτη τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων συγγραφέων, τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν βυζαντινῶν ποιητῶν, μελωδῶν καὶ ὑμνογράφων. Ἐδῶ ἡ κλίση του αὐτῆ, ἡ ὑπομονή, ἡ καρτερία ἐπιβραβεύονται ἀπὸ τὸ Θεὸ γιὰ νὰ ἀξιοθεῖ τελικὰ τὸ χάρισμα τῆς ὕ μ ν ο γ ρ α φ ῖ α ς.

Στην ἀρχὴ διστάζει, ὅπως καὶ οἱ προφῆτες δίστασαν μπροστὰ στὴ θεία κλήση. Δὲν ὑπεραίρεται. Οὔτε καυχᾶται. Ἀντίθετα, παίρνει τὸν πρῶτο χειρόγραφο κανόνα, ποῦ γράφει, καὶ —καθὼς στερεῖται γέροντα— κατευθύνεται πρὸς τὰ Κατουνάκια, στὴν καλύβη τοῦ γερο - Καλλίνικου τοῦ ἡσυχαστῆ. Σ' αὐτόν, ἂν καὶ ὀλιγογράμματο, δείχνει τὸ χειρόγραφο. Ἀπὸ αὐτὸν παίρνει καὶ τὴν πνευματικὴ εὐλογία νὰ καλλιεργήσει τὸ θεῖο ἄλυσμα. Πηγαίνει καὶ στὴ Λαύρα. Ἐκεῖ ὁ τότε ἱερομόναχος Εὐλόγιος Κουρίλας, ἄλλοτε καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ μετέπειτα μητροπολίτης Κορυθαῖας, διαβάζει μὲ προσοχὴ τὸν πρῶτο αὐτὸ κανόνα. Ἐνθουσιάζεται καὶ προτρέπει, καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του, τὸν νεαρὸ μοναχὸ Γεράσιμο —ἢ «Γερασμάκι», ὅπως ἦταν τότε περισσότερο γνωστὸς— νὰ συνεχίσει τὸ θεοφιλὲς ἔργο, τόσο χρήσιμο γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἐχοντας, λοιπόν, τὴν πνευματικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ συγκατάθεση, ἐπιδίδεται φιλότονα στὸ ἐξῆς, καὶ γιὰ ἑβδομήντα ὀλόκληρα χρόνια, στὴν ἄσκηση τοῦ οὐρανόθεν χάρισματος καὶ πολλαπλασιάζει φιλότιμα τὸ ὑμνογραφικὸ καὶ συγγραφικὸ ἄλυσμα. Ἀποτέλεσμα, σήμερον, τῆς ἐργώδους αὐτῆς ἐπιδόσεως εἶναι οἱ σ α ρ ἄ ν τ α ἔ π τ ἄ ὀ γ κ ω δ ἔ σ τ α τ οῖ χειρόγραφοι κώδικες, μὲ ὁ χ τ α κ ὀ σ ι ε ς περίπου σελίδες ὁ καθένας! Ἔργο ποῦ ὄχι ἀπλᾶ ἀνταγωνίζεται, ἀλλὰ καὶ ὑπερβαίνει κατὰ κράτος τὸ ἔργο καὶ μεγάλων βυζαντινῶν ποιητῶν!

Ἀκολουθίες καὶ ἀναπληρώσεις παλαιῶν ἀκολουθιῶν, κανόνες παρακλητικοὶ καὶ ἱκετήριοι, ὀκτώηχοι καὶ ἱαμβικοὶ ἢ εὐχαριστήριοι, χαιρετισμοὶ καὶ ἐγκώμια, ἀπολυτίκια, κοντάκια καὶ μεγαλυνάρια, μακαριστάρια καὶ πάσης φύσεως τροπάρια, ἀλλὰ καὶ συναξάρια, διηγῆσεις, εὐχές, λόγοι πανηγυρικοὶ καὶ ἐγκωμιαστικοὶ, τέλος δὲ διάφορα δίστιχα καὶ ἐπιγράμματα, εἶναι τὸ δυσμέτρητο πλῆθος τῶν εἰδῶν τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας ποῦ καλλιεργεῖ καὶ μάλιστα μὲ θαυμαστὴ ἐπιμέλεια καὶ φιλοπονία.

Διατηρεῖ βαθειὰ καὶ βιωματικὰ ριζωμένη μέσα του τὴ συναίσθηση, ὅτι ἡ ὑμνογραφία εἶναι χ ἄ ρ ι σ μ α καὶ ὄχι ἀτομικὴ δεξιότης. Τὸ χέρι του ἔτσι δὲν παρασύρεται ἄκριτα σὲ ἀκραῖα πονήματα. Ἀκόμη καὶ τὰ τελευταῖα χρόνια, ποῦ τὸ κῦρος τοῦ ἔργου του εἶναι ἀδιαμφισβήτητο, δὲν ἐπεμβαίνει ἀλόγιστα στὰ κείμενα παλαιότερων ὑμνογράφων, ἔστω καὶ ἀδοκίμων. Ἀκόμη καὶ στὴν ἀναπλήρωση μιᾶς ἀκολουθίας, σέβεται θαυμαστὰ τὸ ὑπάρχον κείμενον καὶ ἐντάσσει ἁρμονικὰ τὰ νέα τροπάρια στὸ ὑπάρχον ἐννοιολογικὸ καὶ γλωσσικὸ περιβάλλον.

Τὸ ὄφρος δὲ τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ γέροντα ὑμνο-

γράφου εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπιμελημένο, ρέον, ἀβίαστο, εὐχάρι, ἱεροπρεπές, ἐπαρκῶς ἐγκωμιαστικόν, μὲ δαφύλεια νοημάτων, μὲ καλλιέπεια, μὲ συντακτικὴ εὐχέρεια καί, ἀσφαλῶς, χωρὶς ὑπερβολὰς καὶ λάθη. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι δὲν χρησιμοποιεῖ κἂν κατὰ τὴ συγγραφὴ πρόχειρο!

Οἱ χρησιμοποιοῦμενοι, ἐπιπλέον, φιλολογικοὶ τόποι καὶ λοιποὶ χαρακτηρισμοὶ, παραδοσιακοὶ καὶ ἱεροπρεπεῖς ὅλοι τους, συνδέουν θαυμάσια τὸ γέροντα Γεράσιμο μὲ τὶς ὑμνογραφικὰς πηγὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁμιλοῦν κραυγαλέα γιὰ τὴν ἄνεση, μὲ τὴν ὁποία χειρίζεται τὸν ποιητικὸν καὶ πεζὸν λόγο.

Στὸ χῶρον τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν ὁ πολὺς ὑμνογράφος μας κινεῖται μὲ ἀσφαλῆ ἄνεση, στερεωμένη στὴν παράδοση τῆς ποιηματικῆς συντηρητικότητος, ποῦ τροφοδοτεῖ ἢ ἀνταλάντευτὴ πίστη καὶ τὸ ὀρθόδοξο βίωμα. Ἄλλωστε γνωρίζει καλὰ πὼς δὲν εἶναι καθῆκον οὔτε ἔργο τοῦ ὑμνογράφου νὰ προβαίνει σὲ δογματικὴ σύνθεση ἢ ἐκθεση ἀληθειῶν. Οὔτε πὼς ἡ ὑμνογραφία εἶναι ἐγχειρίδιον δογματικῆς. Εὐκολότερη θὰ ἦταν γιὰ τὸ γέροντα ὑμνογράφον ἢ ὁποιαδήποτε μ ε τ ἄ π λ α σ η αὐτῶν τῶν ἀληθειῶν ἐπὶ τὸ ποιητικότερον. Ἀλλὰ καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις θὰ ὑστεροῦσε τὸ π ο ῖ η μ α. Αὐτό, ὡς καρπὸς ἱερῆς διαθέσεως καὶ ἐμπνεύσεως, εἶναι ἐπιτυχὲς καὶ ἀποπνέει χάρι καὶ μαρτυρεῖ ἔλλαμψη, διότι ἀποφεύγει ἐγνωσμένα τὶς δυὸ βασικὰς ἀκρότητες: τῆς ἐξεζητημένης, ἀφενός, ἐκθεολογήσεως τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἱερῆς ὑμνογραφίας καὶ τῆς ἀδικαιολόγητης, ἀφετέρου, ἀπλοποιήσεως ἢ ὑποσταθμίσεώς του.

Ἐξαιρώντας τὸ ἔργο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ αὐτοῦ ποιητῆ στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ὁ αἰμίμητος ἀκαδημαϊκὸς Γρηγόριος Παπαμιχαὴλ τὸν χαρακτηρίζει «ἐξαιρετικὸν φαινόμενον σπανιωτάτης ἑλληνομαθείας καὶ ποιητικῆς ἐμπνεύσεως». Σὲ ἐπιβράβευση δὲ τῆς ὑμνογραφικῆς ἐργασίας του τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τοῦ ἀπονέμει τὸ ὀφφίκιον τοῦ Ὑ μ ν ο γ ρ ἄ φ ο υ τ ῆ ς Μ ε γ ἄ λ η ς τ οῦ Χ ρ ι σ τ οῦ Ἐ κ κ λ η σ ί α ς (25 Αὐγούστου 1959). Τὸ 1963 δὲ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας τὸν καλεῖ στὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ προβαίνει στὴν κανονικὴ χειροθεσία του. Περαιτέρω ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐπανελημμένα ἐκφράζει πρὸς τὸ γέροντα Γεράσιμον τὴν εὐαρέσκειά της. Τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας τοῦ ἀπονέμει τὸ Σταυρὸν τοῦ Εὐαγγελιστῆ Μάρκου καὶ τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων τὸ Σταυρὸν τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἀκόμη τοῦ ἀπονεμήθηκε ὁ Σταυρὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ πολλὰ ἄλλα παράσημα καὶ μετάλλια.

Ἐπίσης, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀπονέμει σ' αὐ-

τὸν τὸ 1953 τὸ ἀργυρὸ τῆς μετάλλιο, θεωρώντας πὸς τὸ ὑμνογραφικὸ τοῦ ἔργου τὴν ἑλληνηκὴ γραμματεία καὶ τὴν θρησκευτικὴ ποίηση. Ἀκόμη κρίνει πὸς ἡ προσφορά του πρὸς τὴ σύγχρονη ἐκκλησιαστικὴ ὑμνογραφία εἶναι πρωτοφανής.

Ἀπὸ τὰ ὑμνογραφικὰ του ἔργα, στὸ μεταξὺ, καταχωρίζονται στὰ μνηαῖα τῆς Ἐκκλησίας οἱ ἀκολουθίες τῆς Ἁγίας Σκέπης τῆς Θεοτόκου (μνηαῖο Ὀκτωβρίου), τοῦ Ἁγίου Μοδέστου καὶ τοῦ Ἁγίου Σπυριδῶνος (μνηαῖο Δεκεμβρίου), τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Ε' (μνηαῖο Ἀπριλίου), τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Παύλου (μνηαῖο Ἰουνίου) καὶ τοῦ Ἁγίου Φανουρίου (μνηαῖο Αὐγούστου). Πολλές ἀκολουθίες ἐκδίδονται καὶ αὐτοτελῶς, σὲ ἰδιαίτερες φυλλάδες. Τὸ μεγαλύτερο ἐντούτοις μέρος τοῦ ἔργου ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει ἀκόμη ἀνεκδοτό.

Παράλληλα, ἕνας σημαντικὸς ἀριθμὸς ἀκολουθιῶν μεταφράζονται σὲ ξένες γλώσσες: τῶν Ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου, στὴ βουλγαρικὴ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Πέρσου, στὴν ἀραβικὴ τῆς Ἁγίας Νίνας, στὴ γεωργιανὴ τῆς Ἁγίας Θεοδώρας, στὴν ὀλλανδικὴ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου καὶ τῶν Ἁγίων Ραφαήλ, Νικολάου καὶ Εἰρήνης, στὴν ἀγγλικὴ κ.λπ.

Πληθώρα ἱστορικῶν γεγονότων συνδέονται μὲ τὸν ὑμνογραφικὸ κάλαμο τοῦ γέροντα Γερασίμου. Σημειώνουμε τὴ χιλιετηρίδα τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὴ χιλιετηρίδα τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Ρώσων, τὰ ἐγκαίρια στὴν Κωνσταντινούπολη τοῦ νέου πατριαρχικοῦ οἴκου, καθὼς ἐπίσης καὶ μετακομιδὲς ἱερῶν λειψάνων, ὅπως τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στὴ Θεσσαλονίκη καὶ —τέλος— ἐπίσημες ἀναγνωρίσεις Ἁγίων, ὅπως τῶν Ἁγίων Νεκταρίου Πενταπόλεως, Συμεῶν καὶ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης, Σιλουανοῦ τοῦ νέου, Μεθοδίας τῆς Κιμῶλου κ.λπ.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ ὑμνογράφος, ὁ γέροντας Γερασίμος Μικραγιαννανίτης διακρίνεται καὶ ὡς ἀσκητικὸς μοναχός. Δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ λέγαμε πὸς ἦταν ὑμνογράφος, ἐπειδὴ ἦταν μοναχός. Στὸ πρόσωπό του ἡ ὑμνογραφία εἶναι κάτι ἐξωτερικὸ ἢ ἐπίκτητο, ἀλλὰ προέκταση τοῦ ζωντανοῦ βιώματος ἑνὸς δοκιμώτατου καὶ παραδοσιακοῦ ἀγιορείτη μοναχοῦ, ὅπως ἦταν ὁ ἴδιος.

Μένοντας γιὰ πολλὰ χρόνια μόνος, συνδέεται ἀργότερα μὲ τὸ νεότερό του ἱερομόναχο Διονύσιο τῆς καλύβης Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Μαζὶ μ' αὐτὸν διανύει τὸ λοιπὸ τῆς ζωῆς του καὶ μαζὶ δημιουργοῦν τὴν εὐλογημένη ἀδελφότητα τῆς Μικρᾶς Ἁγίας Ἄννης. Προσηνής καὶ καταδεκτικός, «ἀναπαύει» αὐτοὺς πρὸς τὸν πλησιάζουν καὶ ἰδιαίτερα

αὐτοὺς πρὸς τὸν ἀκοῦν. Συνηθίζει νὰ μιᾶ πρακτικὰ καὶ ἀπλά, ἀρεσκομένοις νὰ ἐφαρμόζει ἀπόλυτα τὸ πατερικὸ «ἄντλει ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας σου, ἀδελφέ». Ἀρχὴ του ἡ ἀσκητικὴ ρῆσις «λέγε πρακτικῶς καὶ πράττε λογικῶς», τὴν ὁποία ἄλλοτε ἐπαναλαμβάνει τακτικὰ.

Πρᾶος, εἰρηνικὸς, ἡσύχιος καὶ εὐθύς, δὲν χάνει τὴ γλυκύτητα τοῦ προσώπου του, παρὰ τὴν ἀγριότητα καὶ σκληρότητα τοῦ τόπου πρὸ κατοικεῖ, ὅπως ὁμολογεῖ σύγχρονος ἀγιορείτης γέροντας. Ἀναδεικνύεται, κοντολογίᾳ, κατὰ γενικὴ μαρτυρία «τῆς ἀγάπης ρεῖθρον μὴ κενούμενον» φωστῆρ ὁ πολύφωτος τὸ τοῦ Πνεύματος ὄργανον ὁ νοῦς ὁ θεῖος, ὁ πραῦς καὶ ἀκέραιος, ὁ ἀπλότητι, ἀληθεῖ καλλυνόμενος..., ὅπως γράφει ὁ ἴδιος γιὰ κάποιον Ἁγιο.

Τὸ μεσημέρι τῆς Παρασκευῆς 6 Ὀκτωβρίου 1991, ὑπὸ τὸ φόρτο ἀναπνευστικῆς δυσφορίας, ἐγκαταλείπει τὸ τόσο προσφιλὲς σ' αὐτὸν γραφεῖο του: τὸ προσωπικὸ του ὑπερῶο τῆς ἀείποτε ἐνεργουμένης σ' αὐτὸν Πεντηκοστῆς. Γράφει τὴν ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τοῦ νέου (28 Νοεμβρίου). Ἡ θεοκίνητη γραφίδα του σταματᾷ ὀριστικὰ πλέον στὴ σελίδα 726 τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἐβδόμου τόμου τῶν ἔργων του. Ἐδῶ διαβάζουμε τὶς τελευταῖες του λέξεις: «Εἰς τοὺς Αἴνους. Ἰστῶμεν στίχους δ' καὶ ψάλλομεν τὰ ἐξῆς Προσόμοια. Ἦχος α'. Τ(...). Ὁ ὀσιακὸς του θάνατος, ἔπειτα ἀπὸ λίγες ὥρες, ἀφήνει ἀτελεῖ τὴν ἀκολουθία.

Ὁ ἴδιος, στοὺς οὐρανίους πιά θαλάμους, συνεχίζει ἀτελεύτητα καὶ ἀκατάπαυστα τὴν ὑμνωδία τοῦ Θεοῦ, τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῶν Ἁγίων. Εἴθε ὁ Κύριος νὰ μὴν στερήσει τὴν, στρατευμένη σ' αὐτὴ τὴν πολυστέναχτη γῆ, Ἐκκλησία Του, ἀπὸ τὸν ἐπάξιω συνεχιστῆ τοῦ ἔργου τοῦ γέροντα Γερασίμου Μικραγιαννανίτη.

Μνημειώδης ἔκδοση τῆς Ἀπ. Διακονίας

ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Τοποθεσίες, εἰρήματα, γεγονότα

Ἐνα βιβλίον 200 σελίδων, 24Χ29 ἐκατ., βιβλιοδετημένο, τυπωμένο σὲ χαρτὶ ἰλλουστρασιόν, σὲ τετραχρωμία, ἀληθινὸς πανδέκτης πληροφοριῶν, θρησκευτικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ πρόσωπα, τόπους καὶ γεγονότα τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ τοὺς χρόνους ἐποχῆς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Κατάλληλο γιὰ παιδιά, μαθητές, καθηγητές, ἱστορικούς καὶ κάθε φιλομαθὴ ἀναγνώστη. Τὸ καλύτερο δῶρο ἀξιώσεων.

Η ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ Η ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ

Τοῦ κ. ΓΙΑΝΝΗ ΔΟΝΤΑ, πτ. Θ.

Τὸ γεγονός τῆς πτώσεως ἐπιφέρει τὴν διαφοροποίηση τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὸν ὕλικό κόσμο. Ἡ κτίσις, ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ ὑποτάσσεται στὴ «δουλεία τῆς φθορᾶς», «πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν»¹. Στὴν Παλαιὰ Ἰαθὴκη ὑπάρχουν χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις, οἱ ὁποῖες μᾶς περιγράφουν τὴν διατάραξη τῆς ὁμαλῆς σχέσεως ἀνθρώπου καὶ κτίσεως. Ὁ ἄνθρωπος «μεταλλάσσει τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεῦδει καί... τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν»², «σκοτίζεται ἢ ἀσύνητος αὐτοῦ καρδία»³, καὶ «λατρεύει τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα»⁴. Ὁ Θεός, ὅμως, μετὰ διάφορες καταστροφικὲς «θεομηνίες», προσπαθεῖ νὰ τὸν συνενώσει καὶ νὰ τοῦ ἀποκαλύψει τὰ ὄρια τῆς δράσεώς του. Ἔτσι ἔχουμε τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Νῶε, τὴν καταστροφή τῶν Σοδόμων καὶ Γομμόρων κ.λπ. Ὁ ἄνθρωπος «ἐγκατέλειπε πηγὴν ζωῆς, τὸν Κύριον»⁵ καὶ πορεύεται «ἐν γῆ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ»⁶.

Ἡ κτίσις, ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ, ἀκολουθεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν μεταπτωτικὴ ἀγωνιώδη περιπέτειά του. Πρόκειται γιὰ μιὰ περιπέτεια, ἡ ὁποία στὶς μέρες μας ἔχει προσλάβει ἀνησυχητικὲς διαστάσεις. Ἡ ἀκόρεστη καὶ παράλογη ἀνθρώπινη βουλμία, εὐθύνεται γιὰ τὴν τραγικὴ μεταπτωτικὴ πορεία ὁλόκληρης τῆς ὕλικῆς κτίσεως. Ὁ Θεός, ὅμως, δὲν ἐγκαταλείπει τὸν κόσμο στὶς φθοροποιὲς δυνάμεις, οἱ ὁποῖες ἀντιστρατεύονται τὸ «καλὸ λίαν» ἔργο Του καὶ καταλύουν τὴν ζωὴ καὶ τὸν ἄνθρωπο. Σαρκώνεται, προσλαμβάνει τὸ κτιστὸ γιὰ νὰ τὸ οδηγήσει στὴν ἀφθαρσία, «ὁ λόγος γίνεται σὰρξ»⁷, γιὰ νὰ μᾶς βεβαιώσει τὴν ἀξία τῆς ὕλικῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς ὅλης Δημιουργίας.

Μετὰ τὴν Ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐκφράζεται καὶ βεβαιώνεται ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν Ἱστορία. Ὁ κόσμος ἐντάσσεται σὲ μιὰ δυναμικὴ, ἀνυψωτικὴ, μεταμορφωτικὴ πορεία: ἀπὸ τὴν κατάστασιν τοῦ θανάτου, στὴν πραγματικότητά τῆς «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» δόξας. Μετὰ τὴν Ἐνσάρκωσιν δὲν ἀνακαίνιζε-ται καὶ δὲν ἀναγεννᾶται μόνον ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἔχουμε συνανακαίνισιν καὶ συναναγέννησιν ὁλόκληρης τῆς

δημιουργίας. Ἡ κτίσις προσδοκᾷ πλέον τὴν «ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ»⁸. Ἡ ἀναγέννησις, ἡ παλιγγενεσία τῆς κτίσεως πληροὶ μετὰ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη τοῦ ὕλικου κόσμου.

Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ τροπάρια τῆς περιόδου τῶν Χριστουγέννων: «Ὅρη καὶ βουνοί, πεδία καὶ φάραγγες, λαοὶ καὶ φυλαί, ἔθνη καὶ πᾶσα πνοή, ἀλαλάξατε, εὐφροσύνης πληροῦμενα· ἤλθε πάντων ἐπεδήμησεν ἡ λύτρωσις, Λόγος τοῦ Θεοῦ ὁ ἄχρονος...»⁹. Ἡ συμμετοχὴ τῆς κτίσεως στὴ χαρὰ τῆς Γεννήσεως εἶναι καθολικὴ: «Χριστὸς γεννᾶται δοξάσατε. Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε. Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε. Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ, καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀνυμνήσατε λαοὶ ὅτι δεδόξασται»¹⁰.

Τὸ ἀνακαινιστικὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ περιλαμβάνει ὅλα τὰ στάδια τῆς θείας οἰκονομίας. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς γίνεται ὁ «πρωτότοκος πάσης κτίσεως»¹¹, δηλαδὴ τῆς δημιουργίας καὶ ἀναδημιουργίας¹². Ἡ ἀνακαίνισιν τῆς κτίσεως συνάπτεται μετὰ τὴν ἐν Χριστῷ ἀναγέννησιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀκολουθεῖ καὶ ἐκείνη τὴν ἴδιαν, ὅπως ὁ ἄνθρωπος, πορεία, ἀπὸ τὸ παρὸν σὲ μέλλον, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν δημιουργία στὴν πτῶσιν, στὴν ἀνόρθωσιν καὶ ἀπὸ αὐτὴ στὴ σωτηρίαν¹³. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, μετὰ τὴν ἐμφάνισίν Του στὸν κόσμο καὶ τὴν Ἱστορία, δημιουργεῖ τὶς προϋποθέσεις γιὰ μιὰ καινούρια πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Τὰ «ἀρχαῖα παρέρχονται» τὰ πάντα «ἔχουν γίνεαι καινά».

Σ' αὐτὴν τὴν καινούρια πραγματικότητα δὲν ἰσχύει «οὔτε περιτομὴ οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις»¹⁴.

Ὁ ἄνθρωπος, ἔχοντας πλέον «καρδίαν καινὴν καὶ πνεῦμα καινόν»¹⁵, ἀναμένει μετὰ ἐλπίδα τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, σὲ τέλος τῆς Ἱστορίας: «Καινοὺς οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ»¹⁶. Σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν θὰ φθάσουμε στὴν ὑψίστη

8. Ρωμ. 8, 21-22.

9. Γ' τροπ. στ' ὕμνος, προσορτ. κανόν. ὄρθρου Κυριακ. πρὸ Χριστοῦ Γεννήσεως.

10. Α' εἰρμ. α' ὕμνος, α' καν. ὄρθρου 25ης Δεκεμβρίου.

11. Κολ. 1,15.

12. Ἰωάν. Γ α λ α ν η, Ἡ σχέση ἀνθρώπου καὶ κτίσεως κατὰ τὴν Καινὴ Διαθήκη, Θεσσαλονίκη 1984, σελ. 113.

13. Αὐτόθι, σ. 100.

14. Γαλ. 6, 15-16.

15. Ἰεζ. 32,26.

16. Β' Πέτρ. 3,13.

1. Ρωμ. 8, 21-22.

2. Ρωμ. 1,25 ἐξ.

3. Ρωμ. 1,21 ἐξ.

4. Ρωμ. 1,25 ἐξ.

5. Ἱερ. 17,13.

6. Ψαλμ. 62.

7. Ἰωάν. 1,14 ἐξ.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΜΕ ΖΩΑ

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
'Αναπλ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου 'Αθηνών

...και φυλάσσειν αὐτόν

Ἄνεξιτήλη παραμένει στὰ μάτια μας ἡ εἰκόνα τῆς ἄλεπουδίτσας στὴν τηλεόραση, πού ἀμήχανη, περικυκλωμένη ἀπὸ τίς φλόγες, προσπαθοῦσε νὰ ξεφύγει καὶ νὰ σωθεῖ ἀπὸ τὴ φωτιά. Στους θλιβεροὺς ἀπολογισμοὺς τῶν τελευταίων πυρκαγιῶν ἐγγράφονται καὶ οἱ ἀπώλειες μεγάλου μέρους τῆς πανίδος τῶν περιοχῶν πού περπολήθηκαν. Ἡ «ἐλεήμων καρδιά» μας ὀδυνᾶται μπροστὰ στὴ θέα αὐτῆς τῆς καταστροφῆς πού ἀντανάκλα τὴν σκληροκαρδίαν ἡμῶν.

Ἄ Τζὼν Χιοδστον ὡς Νῶε.

«Τὸ Δέντρο», τεύχος 35, Χριστούγεννα '87, σ. 122.

Ἄντ' ὅσων ἄλλοι Νῶε νὰ φροντίσουμε νὰ περισώσουμε τὰ ζῶα, δὲν ἀφήνουμε οὔτε τὴ στοιχειώδη ξυλεία γιὰ νὰ κατασκευαστεῖ μία Κιβωτός.

Ἡ καταστροφή στὸν πόλεμο τοῦ Κόλπου μᾶς προίκισε μὲ εἰκόνας φρίκης ἀπὸ τὴν τύχη ὄλου τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου. Ὁ ἄνθρωπος κυρίαρχος καὶ κραταῖος ξέ-

καταξίωση τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Ὁ κόσμος θὰ δοξολογεῖ ἀενάως τὸν Θεὸν καὶ ἡ δοξολογία του θὰ εἶναι «ὁσμὴ εὐωδίας πνευματικῆς».

Αὐτὸν τὸν εὐλογημένο κόσμο, ὁ ἄνθρωπος θὰ τὸν προσφέρει στὸν Δημιουργὸ ὡς Εὐχαριστία: «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν Σοὶ προσφέρομεν, κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα» (Εὐχὴ Λειτουργίας Ἰωάννου Χρυσοστόμου).

χασε τὴν ἀρχαία ἐντολὴ νὰ εἶναι φύλακας καὶ προστάτης τους. Ἐέχασε τὴ στιγμή πού ὁ ἴδιος ἔδινε ὀνόματα καὶ ἔμπαινε σὲ προσωπικὴ σχέση μαζί τους. Ἐέχασε αὐτὸ πού μιὰ ἀρχαία ρῆση ἰσχυρίζεταν γιὰ τὰ πουλιά: «τ' ὄνομά σας εἶναι γραμμμένο στὴν παλάμη τοῦ Θεοῦ».

«Καὶ ἐκάλεσεν Ἀδὰμ ὀνόματα πᾶσι τοῖς κτήνεσι καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ» (Γένεση 6' 20). Τοιχογραφία Ἱ. Μ. Ἁγίου Ἰωάννου Μακρυνοῦ Μεγάρων.

Δὲν εἶναι λοιπὸν τυχαῖο ὅτι οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας προσπάθησαν νὰ ἐπανεύρουν αὐτὴ τὴ σχέση μὲ τὰ ζῶα καὶ ἰδιαίτερα μὲ τ' ἄγρια ζῶα καὶ τὰ θηρία. Ν' ἀποκαταστήσουν τὴ διαταραχθεῖσα σχέση τῆς ἀπειθείας καὶ τῆς ἀποστασίας πού ὀφειλόταν στὴν ἄρνηση τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ Θεό.

Ἐὰν ἡ δυτικὴ παράδοση μᾶς ἔχει παραδώσει τὴν εὐαισθησία τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης πρὸς τὰ ζῶα καὶ τὸ κήρυγμά του πρὸς τὰ πουλιά, τὸ ἀνατολικὸ ἀγιολόγιο καταγραμμμένο στὰ συναξάρια τῶν Μηναίων μᾶς ἔχει συνηθίσει σὲ θαυμαστὲς ἱστορίες γιὰ ζῶα καὶ μὲ ζῶα¹.

Ἡ γέννηση τοῦ Σωτήρα μας, μὴ τὸ ξεχνᾶμε, ἔγινε στὴ φιλόξενη φάτνη τῶν ἀλόγων ὅπου ἡ παναγία

Μητέρα Του «ἀνέκλινε αὐτόν, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι» (Λουκᾶ α' 7). Ἐξάλλου «ποιμὲνες ἀγραυλοῦντες καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν» (στίχος 8) δέχτηκαν τὸ χαρούμενο ἀγγελμα καὶ ἀλειτουργοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι ποὺ δέχτηκαν νὰ τὸ διαμηνύσουν στὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἄλλωστε χαρακτηρίζεται ὡς ἄμωτος καὶ συγχρόνως ὡς Κ α λ ὀ ς Π ο ι μ ῆ ν καὶ βοσκὸς λογικῶν προβάτων. Δὲν εἶναι ἄλλωστε τυχαῖο ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μία Π ο ι μ ν η καὶ ὡς Π ο ι μ α ν τ ι κ ῆ ὀρίζεται ἡ τέχνη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ποὺ ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴ συνέχιση τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου μας στὸν κόσμον.

Φιλανθρωπία καὶ ζωοφιλία εἶναι μεταξύ ἄλλων δύο πτυχὲς τῆς «ἐλεήμονος καρδίας» ποὺ ἀναφέραμε πρὸς πάντων καὶ ποὺ ἐκτείνεται πρὸς ὅλα τὰ πλάσματα τῆς Δημιουργίας. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀβδᾶ Ἰσαὰκ τὸ Σύρο ποὺ ἐπεκτείνει τὸ «ἔλεος» ἀκόμα καὶ πρὸς τοὺς δαίμονες² ἔχουμε τὴ χαρακτηριστικὴ περίπτωσι τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰλαρίωνος τοῦ Νέου ἡγουμένου τῆς Μονῆς τῶν Δαλμάτων, ὁ ὁποῖος «οὐ μόνον γὰρ ἐπὶ ψυχῶν λογικῶν τὴν συμπάθειαν ἐπεδείκνυτο, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπὶ ἀλόγων καὶ ἀψύχων καὶ ἀναισθητῶν τ ὀ σ υ μ π α θ ῆ ς ἐπεδείξατο» (ἡ μνήμη του τιμᾶται στίς 6 Ἰουνίου).

Τὸ κατ' εἰκόνα φυλάξας

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι αὐτὴ αὐτῆς τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν σχέσεων ἦταν ἡ τήρησι ἐκ μέρους τῶν Ἁγίων τοῦ «κατ' εἰκόνα». Ἀναφερόμαστε συγκεκριμένα στὴν περίπτωσι τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Κόπριος (24 Σεπτεμβρίου), λίαν ἀγαπητοῦ στὸν μεγάλο Θεοδόσιο, γιὰ τὸν ὁποῖο τὸ συναξάρι του λέγει, ὅτι «τὸ κατ' εἰκόνα φυλάξας, τὰ θηρία ὑπέταξε». Μάλιστα δὲ χρησιμοποιοῦσε καὶ παιδαγωγικὸ τρόπο ἀπέναντί τους, ὅπως συνέβη μὲ μία ἀρκούδα ποὺ τραυμάτισε στὸν μηρὸ τὸ γαῖδούρι τοῦ Ἁγίου μὲ τὸ ὁποῖο μετέφερε ξύλα. Μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ὑποτάχθηκε ἡ ἀρκούδα στὸν Κόπρι «καὶ διεκόμιζε τὰ ξύλα» τὴν ἀνάγκη φιλοτιμίαν ποιουμένη... μέχρις ὅτου ἰαθεῖ τὸ ζῶο τοῦ Ἁγίου.

Ἡ αἰτία τῆς ὑποταγῆς διαφαίνεται καὶ στὸ ἀπόσπασμα τοῦ συναξαρίου τοῦ Ὁσίου Ἀνίνα τοῦ Θαυματουργοῦ (16 Μαρτίου). «Καὶ ὑποτάξας τὰ πάθη τῆς σαρκός, ἐδέξατο, ὡς εἴκειν, ἀντιμισθίαν, τὴν τῶν ἀγρίων θηρίων ὑποταγήν, ὅθεν καὶ δύο λέοντες ἠκολούθουν αὐτῷ πανταχοῦ».

Δὲν εἶναι λίγες οἱ περιπτώσεις ποὺ οἱ Ἁγιοποιήτοι ἐγκαταλείπουν τὴν πόλη, ἀναχωροῦν εἰς ἀβα-

τον τόπον καὶ «οἰκοῦν μετὰ τῶν θηρίων» (Ὁσιος Λουκάς, 6 Νοεμβρίου) ἢ τρέφουν τὰ λιονταράκια ποὺ βρίσκουν στὸ σπήλαιον μὲ τὴν λέαιναν νεκρὰν «μὴ εὐρίσκοντα θηλαῖσαι» καὶ τὰ χαρακτηρίζουν ὡς «παιδιά» (Ὁσιος Μακάριος ὁ Ρωμαῖος, 23 Ὀκτωβρίου). Ἡ ὅπως ἀναφέρει ὁ Ὁσιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος γιὰ κάποιον Στέφανον, ποὺ ἔτρεφε μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια μιὰ λεοπαρδαλὴ στὴν ἔρημον («Κλίμαξ», Λόγος Ζ', παράγραφος ν').

Χαρακτηριστικὸ ἀκόμη εἶναι καὶ αὐτὸ ποὺ λέγεται γιὰ τὸν Ἁγιο Ἱερομάρτυρα Ἐλευθέριον (15 Δεκεμβρίου), ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν θαυματουργικὴ λύσι τῶν δεσμῶν του ἀπὸ ἀγγέλους «εἰς ὄρος ὑψηλὸν καθίσταται, ἔνθα ἦν μετὰ τῶν ἀγρίων ζῶων συνδιαιωόμενος, ἀ καὶ ἐξημεροῦντο, τὰ τοῦ Θεοῦ λόγια διεξιόντος αὐτοῦ». Ὁ Ἁγιος ἐξημέρωνε τὰ ἀγρία ζῶα ἀφηγοῦμενος τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὸ δὲν σημαίνει βέβαια ὅτι ἡ συνοίκησις γινόταν ἐπὶ μονίμου θάσεως. Ἐὰν τὰ εὕρισκαν ἐν τῷ καταλύματι τὰ ἀντιμετώπιζαν ἄτρομα «ὡς ἄλλοι ἀναφανέντες Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λεόντων ποτέ». Ὅπως μάλιστα ἀναφέρουν γιὰ τὸν Ὁσιον Ἀρσένιον ἐν Λάτρῳ (13 Δεκεμβρίου) «ποιήσας ἐκ ποδῶν τὰ θηρία, τὴν τοῦτων τρώγλην φροντιστήριον ψυχῶν κατεσκεύασε».

Παρεμβάσεις

Οἱ Ἁγιοποιήτοι ἀσφαλῶς παρεμβαίνουν ὅταν θηρία ἢ ὄφεις ὀροῦν καταστροφικὰ ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων ἐπηρεαζόμενοι ὑπὸ τῶν δαιμόνων. Οἱ ἱστορίες εἶναι ἀπειρες. Ἀναφερόμαστε σὲ θαῦμα τοῦ Ἁγίου Μοδέστου, Ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων (16 Δεκεμβρίου). Τὸ συναξάρι του διηγεῖται:

«Ἀνδρὸς πολυκτήμονος ἔθνησκε τὰ ζῶα, τῆς πηγῆς ὑπὸ ὄφεις φαρμακευθείσης ἐπηρεία τοῦ δαίμονος ἐν ἡ ἐποτίζοντο». Ὁ Ἁγιος ἐπενέθη: καὶ «τὰ ζῶα ἀνέστησε, τὸν ὄφιν ἐνέκρωσε, τὸν δαίμονα ὀφθῆναι τοῖς παροῦσι ὡς κύνα ἐποίησε, τὸ φοβερὸν ἐποινόμενον ὄνομα τοῦ Θεοῦ μὴ πλησιάσαι ποτέ, ἔνθα τὸ τοῦ Ἁγίου ὄνομα ἐπικέκληται».

Ἀπήχησι αὐτῆς τῆς ἐπικλήσεως βλέπουμε καὶ στὴν Εὐχὴ εἰς κτήνη τοῦ Ἁγίου Μοδέστου, ὁ ὁποῖος καὶ θεωρεῖται προστάτης τῶν παραγωγικῶν ζῶων. Τὴν ἴδια ἐπικλήσι ἐπικαλοῦνται καὶ οἱ προσφεύγοντες στὸν Ἁγιο Μεγαλομάρτυρα Μάμαντα (2 Σεπτεμβρίου) μὲ τὴν σχετικὴ Εὐχὴ του εἰς κτήνη. Τὸ Εὐχολόγιον τῆς Ἐκκλησίας μας ἀναφέρει καὶ δύο ἄλλες εὐχές: Εἰς τὸ εὐλογῆσαι ποίμνην καὶ Εἰς νόσον βοῶν. Ἀναφέρουμε μάλιστα ὅτι τελευταία ἀναγνωσθήκει καὶ εἰδικὴ εὐχὴ

για τους ζωόφιλους σε εκδήλωση της 'Ι. Μητροπόλεως Δημητριάδος³.

Σκευή διαποιμάνσεως

Τὰ ζῶα χρησιμοποιούνται πολλάκις και για «ποιμαντικούς» σκοπούς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα στην 'Αγία Γραφή ή ὄνος τοῦ Βαλαάμ (Ἄριθμοί κβ' 21-36). Σέ διήγηση για τὰ θαύματα τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Μηῶα (11 Νοεμβρίου) ἀναφέρεται μέ τήν ἐπίκληση τοῦ Ἁγίου παρεμπόδιση αἰσχροῦ μίξεως μέ τήν παρέμβαση τοῦ ἵππου τοῦ ἐπιχειροῦντος τόν διασμό. Πολλές φορές τὰ ζῶα προστατεύουν τὰ οἰκήματα μοναχῶν ὅπως συνέβη στήν περίπτωση τοῦ Ὁσίου Ἰωάννου Ἐπισκόπου Κολωνίας (3 Δεκεμβρίου). Οἱ Πέρσες κατάστρεψαν τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ κελλία τῶν μοναχῶν «ἀφίκοντο και ἐπὶ τὸ κελλίον τοῦ ὁσίου τὸ αὐτὸ ποιήσαι· λέων δὲ φανείσ παρ' ἐλπίδα και τοὺς βαρβάρους διώξας, τήν κέλλαν ἀβλαβῆ διετήρησεν».

Ἵταν ὄνειρεύσαι μέ τοὺς Ἁγίους...

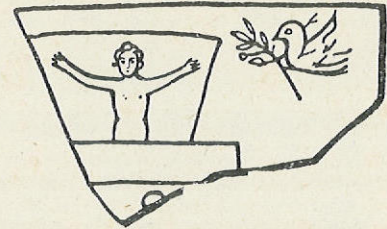
Ἐποκορύφωμα θετικῆς παρεμβάσεως ἀγρίων θηρίων θεωρεῖται ἡ μὴ ἐκτέλεση ἐκ μέρους των τῶν προσταγμάτων τῶν δημίων για τήν κατακρεούργηση Μαρτύρων και ἡ μέ σεβασμὸ και στοργή θεραπεία τους. Παράδειγμα πὸ μὸ ἔκανε τρομερὴ ἐντύπωση και πὸ μὸ κάνει πάντα ὄταν μελετῶ εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Ἀλεξάνδρου Ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων ὁ ὁποῖος ἐμαρτύρησε στὸ διωγμὸ τοῦ Δεκίου (12 Δεκεμβρίου). Ὁ ἄρχων τῆς Καισαρείας «ὑπὸ θηρῶν βρωθήναι ζῶντα καταδικάζει (τὸν Ἅγιο) ὁ δειλιάιος». Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἐκπληκτικὸ.

«Διαφόρων θηρίων κατ' αὐτοῦ ἀπολυθέντων, τὰ μὲν προσκυνοῦντα, ὡς διὰ τῆς τῶν κεφαλῶν αὐτῶν κατακλίσεως ἐφαίνοντο, εἰς τὰς ἑαυτῶν ἀπεχώρου γαλεάγρας· τὰ δὲ κυλινδούμενα ἐπὶ τήν γῆν κατεφίλου τοὺς πόδας αὐτοῦ· τὰ δὲ τὰς τραυματισθείσας αὐτοῦ σάρκας ταῖς γλώσσαις ἀπέλειγον. Ὁ δὲ μέγας Ἀρχιερεὺς, τῷ Θεῷ εὐχαριστήσας ἀπέπτυη πρὸς Κύριον, τὸ σῶμα ἀβλαβὲς καταλιπὼν ἐν τῇ γῇ».

Θὰ μπορούσαμε ν' ἀναφέρουμε ἄπειρες διηγήσεις μέ ζῶα και Ἁγίους, νὰ μιλήσουμε για τήν παραδειγματικὴ ἀποκατάσταση τῶν σχέσεων μεταξὺ τους, δείγμα μεγίστης ἀξίας σὲ μιὰ ἐποχὴ κατὰ τήν ὁποία ἔλες οἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου ἔχουν διαταραχεῖ. Σχέσεις ἀνθρώπου μέ ἀνθρώπο, ἀνθρώπου μέ τὸν ἑαυτό του, μέ τὴ φύση, τὰ ζῶα, τὰ δέντρα, τὸν ἀέρα, τὸ νερό, τὴ γῆ, τὴ φωτιά. Οἱ ἅγιοι πραγματώνουν τὸ πιὸ τρελλὸ «ὄνειρο» ἐκείνου τοῦ «γελοίου» ντοστογιεφσκινοῦ ἥρωα για ἐπάνοδο σὲ μιὰ παραδεισιακὴ κατάσταση

ση μετά τὴ σκληρὴ ἐμπειρία τῆς διαταραχῆς κάθε σχέσεως⁴.

Μόνον ὄταν ὄνειρο φαντάζει μιὰ τέτοια ἀποκατάσταση. Ἡ ποιότητα ὄμως τῶν ὄνειρων μας προδικάζει και τὴ δικὴ μας ποιότητα. Ἡ φράση «πὲς μου τί ὄνειρα κάνεις για νὰ σοὺ πῶ ποῖος εἶσαι» θὰ ἦταν τελικὰ ἡ φράση - κλειδί για νὰ μᾶς ἀνοίξει τὴν κλειστὴ πόρτα τοῦ μέλλοντος σὲ μιὰ προοπτικὴ ἐπιβιώσεως. Ὅταν ὄνειρεύσαι μέ τοὺς Ἁγίους, ὄνειρεύσαι πρὸς τὴ σωστὴ κατεύθυνση. Εἶναι καιρός, ὁ ἀνθρώπος, στοιχώντας στὸ παράδειγμα τῶν Ἁγίων, ν' ἀφήσει τόπο στὸ κατάλυμα Κόσμος και για τὰ ἄλλα δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ. Πρέπει νὰ προσέξουμε για νὰ ἔχουμε· σὲ λίγο ὑπάρχει κίνδυνος νὰ βρεθοῦμε ἔρημοι και μόνον στὸν πλανήτη Γῆ. Μὴ γένοιτο!

1. Ὁ τίτλος τοῦ ἄρθρου μας εἶναι δανεισμένος ἀπὸ τὸ ὁμώνυμο ἀφιέρωμα τοῦ περιοδικοῦ «Τὸ Δέντρο»: «Ἱστορίες» μέ ζῶα (τεύχος 35, Χριστούγεννα '87), ἕνας τόμος μέ λογοτεχνικὰ κείμενα ἀναφερόμενα στὰ ζῶα. Τὰ ἀποσπάσματα τῶν συναξαρίων στὸ κείμενο μας προέρχονται ἀπὸ τὴν ἔκδοση τῶν Μηναίων στὴ συλλογὴ Ἐκκλησιαστικὴ Βιβλιοθήκη τοῦ «Φωτός».

2. «Ἐρωτήθη τί εἶναι καρδιά ἐλεήμων; Και εἶπε: Καρδιά ἐλεήμων εἶναι καὶσ καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως, ἤγουν ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, και τῶν ὄρνέων, και τῶν ζῶων, και τῶν θαμιόνων, και ὑπὲρ παντός κτίσματος» (Λόγος ΠΑ').

3. Βλ. «Πληροφόρηση» τεύχος Νοεμβρίου 1988. Ἡ ἀνταπόκριση μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ περιεκτικὴ εὐχὴ θὰ ἀπεστέλλετο μερὴν τῆς Προέδρου τοῦ Συλλόγου Ζωοφίλων Βόλου πρὸς τὴ διεθνή ἔνωση ὡς ὑπόδειγμα πρὸς μίμηση.

4. Ἡ «φανταστικὴ ἀφήγηση» ὅπως τὴν χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος ὁ Ντοστογιέφσκι, ἔχει κανονικὰ τὴ θέση της στὸ Ἡ μ ε ρ ο λ ὀ γ ι ο ἔ ν ὀ ς σ υ γ γ ρ α φ ἔ α. «Τὸ ὄνειρο ἐνὸς γελοίου ἀνθρώπου» ὅπως ἐπιγράφεται αὐτὸ τὸ διήγημα ἡ ἀφήγηση δὲν ἔχει νὰ κάνει μέ μιὰ γελοιότητα τοῦ ὑποκειμένου πὸ ὄνειρεύεται. Τὸ περιεχόμενο τοῦ ὄνειρου (παραδεισιακὴ κατάσταση και ἀποκατάσταση) εἶναι δυνατό νὰ προκαλέσει τὸν γέλωτα ἢ τὸ μειδίαμα, ὄταν κατὰ ἀπίστευτο, παράξενο και ἀσυνήθιστο. Περιέχει κατὰ τὸ «σαλόν» και προδίδει μιὰ «σαλότητα» στήν πιὸ εὐτυχεῖ στιγμή τῆς Παραδόσεως. Τὸ ὄνειρο ἐγγίζει τὸ ἄπιστο· ἐνοῶ, διοῶ. Τὴν ἀντίληψη τοῦ Ντοστογιέφσκι για τὴν κτίση πὸ «συστενάζει και συνωδίνει» ἐξαιτίας τῆς ἀμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου βλ. σελ. σ. 188 - 192 τῆς ὑψηλείας τοῦ Καθηγητοῦ Μιχ. Κ. Μακράκη, Ἡ λ υ τ ρ ω τ ι κ ῆ δ ῦ ν α μ η τ ο ῦ π ὄ ν ο υ σ τ ῆ ζ ῶ ῆ και σ τ ὸ ἔ ρ γ ο τ ο ῦ Φ ι ο ν τ ὀ ρ Ν τ ο σ τ ο γ ι ἔ φ σ κ ι, Ἀθήνα 1984 (Ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας).

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΩΝ ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε.

Παραθέτουμε τὸ π λ ῆ ρ ε ς κείμενο τοῦ Γ' κεφαλαίου τῆς ἐρμηνευτικῆς ἐγκυκλίου τὴν ὁποία ἐξέδωσε τὸ Ὑπουργεῖο Κοιν. Ἀσφαλίσεων. Τὸ κεφάλαιο αὐτὸ ἀφορᾷ στοὺς ἀσφαλισμένους καὶ συνταξιούχους τοῦ ΤΑΚΕ καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς:

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΥΠΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΩΝ ΤΟΥ ΤΑΚΕ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ

Με τὶς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 21 τοῦ νόμου προβλέπεται ὅτι τὸ Δημόσιο θὰ ἀναλάβει ἀπὸ 1.1.1993 τὸ ὄχι τῆς συνταξιοδότησης τῶν ἀσφαλισμένων καὶ συνταξιούχων τοῦ ΤΑΚΕ, τῶν μελῶν τῶν οἰκογενειῶν τους, καθὼς καὶ ἐκείνων πού θὰ ἀποκτήσουν μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἡμερομηνία τὴν ιδιότητα τῶν προσώπων πού ἀσφαλιζόνταν στοὺς καταργηθέντες κλάδους τοῦ ΤΑΚΕ.

Οἱ κλάδοι Σύνταξης καὶ Ἀσθένειας τοῦ ΤΑΚΕ καταργοῦνται ἀπὸ τὴν παραπάνω ἡμερομηνία καὶ τὸ ΤΑΚΕ μετονομάζεται σὲ «ΤΑΜΕΙΟ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ», τὸ ὁποῖο εἶναι ν.π.δ.δ. καὶ διέπεται ἀπὸ τὴ νομοθεσία πού ἰσχύει γιὰ τὸν κλάδο ἀρωγῆς τοῦ μετονομαζόμενου ταμείου. Σκοπός, ἐφεξῆς, τοῦ νέου Ταμείου θὰ εἶναι ἡ χορήγηση ἐφάπαξ βοηθήματος στοὺς ἀσφαλισμένους του. Λαμβάνεται ἐπίσης πρόνοια, ὥστε τὸ πλεονάζον προσωπικὸ τοῦ ΤΑΚΕ νὰ συνεχίσει ἀπρόσκοπα τὴ σταδιοδρομία του με τὴ μεταφορά του εἴτε στὸ Γενικὸ Λογιστήριο τοῦ Κράτους εἴτε σὲ ἄλλους φορεῖς κοινωνικῆς ἀσφάλισης καὶ πάντως σὲ ὀργανικὲς θέσεις, με τὴν ἀναγνώριση τῆς ὑπηρεσίας του στὸ ΤΑΚΕ, ὡς ὑπηρεσίας πού παρασχέθηκε γιὰ κάθε συνέπεια (συντάξιμη, μισθολογική, βαθμολογική κ.λπ.) στὸ Δημόσιο ἢ στὰ ἄλλα ταμεία (κατὰ περίπτωσιν).

Γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν προαναφερομένων διατάξεων, κρίνουμε σκόπιμο νὰ διευκρινίσουμε τὰ ἐξῆς:

Ι. ΑΣΦΑΛΙΣΜΕΝΟΙ - ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ ΤΟΥ ΤΑΚΕ ΤΗΝ 31-12-1992.

1. Σ υ ν τ α ξ ι ο δ ο τ ι κ ὸ κ α θ ε σ τ ῶ ς .

Ὅσοι φέρουν ἢ θὰ ἀποκτήσουν τὴν ιδιότητα τοῦ ἀσφαλισμένου ἢ τοῦ συνταξιούχου τοῦ ΤΑΚΕ μέχρι

τὴν 31 Δεκεμβρίου 1992, θὰ ἐξακολουθήσουν, ὡς πρὸς τὶς προϋποθέσεις συνταξιοδότησης, τὰ ὄρια ἡλικίας, τὸ χρόνο ἀσφάλισης, τὴν ἀναγνώριση τῶν προϋπηρεσιῶν τους κ.λπ., νὰ διέπονται ἀπὸ τὶς καταστατικὲς διατάξεις τοῦ ΤΑΚΕ, ὅπως αὐτὲς ἰσχύουν γιὰ τοὺς ἴδιους καὶ τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν τους, κατὰ τὴν παραπάνω ἡμερομηνία.

2. Ἀ σ φ α λ ι σ τ ι κ ῆ εἰ σ φ ο ρ ᾶ κ ῦ ρ ι α ς σ ὄ ν τ α ξ ῆ ς .

α) Εἰσφορὰ ἀσφαλισμένου:

α) Οἱ ἀσφαλισμένοι στὸ ΤΑΚΕ μέχρι καὶ τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1990, θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ καταβάλλουν τὴν εἰσφορὰ πού προβλέπεται ἀπὸ τὸ ἄρθρο 4 τοῦ ν.δ. 228/1973 (ΦΕΚ 284 Α') πού γιὰ τὸν καταργηθέντα Κλάδο Σύνταξης τοῦ ΤΑΚΕ ἀνέρχεται σὲ 5%. Ἡ εἰσφορὰ αὐτὴ θὰ περιέρχεται ἐφεξῆς στὸ Δημόσιο καὶ ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου 1995 θὰ ἐξομοιωθεῖ, τόσο ὡς πρὸς τὸ ποσοστὸ, ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὴ βάση ὑπολογισμοῦ τῆς, με τὴν κράτηση γιὰ κύρια σύνταξη πού προβλέπεται ἀπὸ τὴν ἴδια ἡμερομηνία γιὰ τοὺς μέχρι τὴν 31.12.1992 διορισθέντες στὸ Δημόσιο ὑπαλλήλους, δηλ. σὲ 6,67%. Ἐξυπακούεται, ὅτι ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἀσφαλισμένους τοῦ ΤΑΚΕ ἐξακολουθοῦν νὰ καταβάλλουν τὴν ἀνωτέρω εἰσφορὰ, δὲν θὰ ὑπόκεινται σὲ ἄλλη κράτηση γιὰ κύρια σύνταξη, δηλ. δὲν θὰ ἰσχύσει γι' αὐτοὺς ἡ κράτηση τοῦ 3% ἀπὸ 1.1.1993 πού ἐπιβάλλεται στοὺς λοιποὺς ὑπαλλήλους τοῦ Δημοσίου.

β) Ὅσοι ἀσφαλίστηκαν ἢ θὰ ἀσφαλιστοῦν στὸ ΤΑΚΕ ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1990 μέχρι τὴν 31η Δεκεμβρίου 1992, θὰ ὑπόκεινται ἀπὸ 1.1.1993 στὴν ἴδια κράτηση πού ἰσχύει καὶ γιὰ τοὺς δημοσίους πολιτικούς ὑπαλλήλους πού διορίστηκαν κατὰ τὸ ἴδιο χρονικὸ διάστημα δηλ. σὲ ποσοστὸ 6,67%. Ἡ κράτηση αὐτὴ θὰ ἐνεργεῖται κατὰ τὴν πληρωμὴ τῶν ἀποδοχῶν καὶ θὰ εἰσάγεται ὡς δημόσιο ἔσοδο με κ.α. ἐσόδου 0824.

γγ) Τὸ προσωπικὸ πού παραμένει στὸ Ταμεῖο Πρόνοιας Ὀρθοδόξου Ἐφημεριακοῦ Κλήρου Ἑλλάδος (Τ.Π.Ο.Ε.Κ.Ε.) καθὼς καὶ αὐτὸ πού θὰ προσληφθεῖ μετὰ τὴν 1.1.1993 θὰ μισθοδοτεῖται ἀπὸ τὸ Ταμεῖο αὐτὸ σύμφωνα με τὶς διατάξεις πού ἰσχύουν γιὰ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ θὰ συνταξιοδοτεῖται ἀπὸ τὸ Δημόσιο, στὸ ὁποῖο θὰ καταβάλλει καὶ τὶς προβλεπόμενες εἰσφορές. Οἱ ἀτομικοὶ τους φάκελλοι πού περιέχουν καὶ τὰ ἀσφαλιστικὰ τους στοιχεῖα παραμένουν

στό Ταμείο αυτό από το οποίο και θα ἐνημερώνονται μέχρι τὴν ἐπέλευση τοῦ ἀσφαλιστικοῦ κινδύνου.

β) Ἐργοδοτική εἰσφορά:

Ἡ εἰσφορά πού καταβάλλει ἤδη τὸ Δημόσιο στὸ TAKE (14%) καταργεῖται ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου 1993.

3. Ἀναπροσαρμογὴ συντάξεων.

Οἱ συντάξεις ὅσων εἶναι συνταξιῶχοι τοῦ TAKE τὴν 31.12.1992 καὶ ὑπολείπονται τῶν ἀντιστοίχων συντάξεων τῶν πολιτικῶν συνταξιούχων μὲ τοὺς ὁποίους ἔχουν τὰ ἴδια τυπικὰ προσόντα καὶ ἔτη ὑπηρεσίας, θὰ ἀναπροσαρμοστοῦν ἀπὸ 1.1.1993 οἰκοθεν ἀπὸ τὸ Γ. Λ. Κράτους, μὲ βάση τὸ ἐνιαῖο μισθολόγιο τῶν δημοσίων πολιτικῶν ὑπαλλήλων (ν. 1505/84 καὶ ν. 1694/87), ὁ ὑπολογισμὸς ὧν τῶν συντάξεων θὰ γίνῃ μὲ τριακοστὰ πέμπτα καὶ θὰ ληφθοῦν ὑπόψη καὶ ὅλες οἱ αὐξήσεις πού ἔχουν χορηγηθεῖ μέχρι τὴν 31 Δεκεμβρίου 1992, εἴτε ὑπὸ μορφή ΑΤΑ εἴτε ὑπὸ μορφή ποσοστιαίων αὐξήσεων, ὅπως ἀκριβῶς ἴσχυαν καὶ γιὰ τοὺς λοιποὺς πολιτικοὺς συνταξιούχους. Ἡ τυχὸν διαφορά (αὐξηση), πού θὰ προκύβῃ ἀπὸ τὴν ἀναπροσαρμοσμένη, σύμφωνα μὲ τὰ ἀνωτέρω, σύνταξη καὶ τὸ συνολικὸ ποσὸ πού καταβάλλει τὸ TAKE τὴν 31.12.1992 θὰ καταβληθεῖ σὲ τρεῖς ἐτήσιες δόσεις ὡς ἐξῆς: α) τὸ 30% ἀπὸ 1.1.1993, β) τὸ ἄλλο 30% ἀπὸ 1.1.1994 καὶ γ) τὸ ὑπόλοιπο 40% ἀπὸ 1.1.1995. Ἐὰν κατὰ τὴν ἐκτέλεση τῆς πράξης ἀναπροσαρμογῆς τὸ συνολικὸ ποσὸ τῆς σύνταξης εἶναι μικρότερο ἀπὸ τὸ συνολικὸ ποσὸ πού καταβάλλεται ἀπὸ τὸ TAKE τὴν 31.12.1992, τὸ ἐπιπλέον ποσὸ διατηρεῖται ἀμετάβλητο ὡς προσωπικὸ καὶ ἀμετάβλητο ἐπίδομα.

Στοὺς ἀσφαλισμένους κατὰ τὴν 31.12.1992 στὸ TAKE, πού θὰ συνταξιοδοτηθοῦν γιὰ πρώτη φορά μετὰ τὴν 1.1.1993, καταβάλλεται ὁλόκληρο τὸ ποσὸ τῆς σύνταξης, ὅπως αὐτὸ διαμορφώνεται μὲ τὰ νέα δεδομένα. Δὲν ἰσχύει δηλαδὴ ἐν προκειμένῳ, ἢ ἀνωτέρω σταδιακὴ καταβολὴ τῶν προκυπτουσῶν διαφορῶν.

Στὶς περιπτώσεις πού ὑπάρχουν δικαιοῦχα ἀπὸ μετὰβίβαση πρόσωπα (χῆρες, ὄρφανὰ κ.λπ.) καὶ κανονίζεται σύνταξη μετὰ τὴν 1.1.1993, τὸ ποσὸ τῆς καταβάλλομενης σύνταξης διαμορφώνεται σύμφωνα μὲ τὰ ὅσα προαναφέρθηκαν (δηλ. σταδιακά), ἐφ' ὅσον ὁ ἐξ οὗ ἔλκουν τὸ συνταξιοδοτικὸ τοῦ δικαιώμα, ἦταν συνταξιῶχος τοῦ TAKE τὴν 31.12.1992.

II. ΑΣΦΑΛΙΖΟΜΕΝΟΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ 1.1.1993.

1. Συνταξιοδοτικὸ καθεστῶς.

Ὅσοι θὰ ἀποκτήσουν τὴν ιδιότητα τοῦ προσώπου

πού ἀσφαλιζόταν στὸ TAKE μετὰ τὴν 1.1.1993, θὰ διέπονται ἀπὸ τίς συνταξιοδοτικὲς διατάξεις πού ἰσχύουν κάθε φορά γιὰ τοὺς δημοσίους πολιτικοὺς ὑπαλλήλους, πού θὰ διοριστοῦν στὸ Δημόσιο ὡς τακτικοὶ μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἡμερομηνία, πλὴν τοῦ ὀρίου ἡλικίας τῶν κληρικῶν, τὸ ὁποῖο θὰ εἶναι τὸ 70ό, ἀντὶ τοῦ 65ου, πού θὰ ἰσχύει γιὰ τοὺς λοιποὺς ὑπαλλήλους. Τὸ μὴ τακτικὸ προσωπικὸ (ἐπὶ συμβάσει, ἡμερομίσθιοι κ.λπ.) δὲν θὰ ὑπαχθεῖ στὴ συνταξιοδότηση τοῦ Δημοσίου, ἀλλὰ στὸν οἰκείο φορέα ἀσφάλισης, πού ἰσχύει γιὰ τὴν εἰδικότητά του (ΙΚΑ, ΤΣΑ, κ.λπ.).

2. Ἀσφαλιστικὲς εἰσφορὲς γιὰ κύρια σύνταξη.

Τὰ πρόσωπα τῆς προηγούμενης παραγράφου (ἐν ἐνεργείᾳ κληρικοὶ καὶ λοιποὶ ὑπάλληλοι) θὰ ὑπόκεινται σὲ κράτηση γιὰ κύρια σύνταξη, τὸ ποσοστὸ τῆς ὁποίας θὰ εἶναι ἴσο μὲ τὸ ἐκάστοτε ἰσχύον γιὰ τοὺς λοιποὺς πολιτικοὺς ὑπαλλήλους, πού διορίζονται ἀπὸ 1.1.1993 καὶ μετὰ (6,67%). Ἡ εἰσφορά αὐτὴ ὑπολογίζεται στὸ σύνολο τῶν πάσης φύσεως ἀποδοχῶν, ὅπως ἀναλυτικὰ ἀναφέρεται στὴν παράγραφο 1 τοῦ Α' μέρους γιὰ τοὺς πολιτικοὺς ὑπαλλήλους, θὰ παρακρατεῖται δὲ ἀπὸ τίς ἀποδοχὲς τους καὶ θὰ ἀποδίδεται στὸ Δημόσιο, ὅπως καὶ ὁ φόρος εἰσοδήματος μὲ κ.α. ἐσόδου 0824.

3. Ὑπολογισμὸς συντάξεως.

Γιὰ τὸν ὑπολογισμὸ τῆς σύνταξης τῶν προσώπων πού ἀναφέρονται στὴν παράγραφο 1 ἔχουν ἐφαρμογὴ οἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ νέου νόμου. Ἡ σύνταξη δηλαδὴ θὰ ὑπολογίζεται, ὅπως καὶ ἡ σύνταξη τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων πού διορίζονται στὸ Δημόσιο ἀπὸ 1.1.1993 καὶ μετὰ.

III. ΛΟΙΠΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ.

1. Κατώτατα ὄρια συντάξεων - βοηθημάτων.

Κατώτατα ὄρια συντάξεων ἢ βοηθημάτων τοῦ TAKE τυχὸν ἀνώτερα αὐτῶν πού καταβάλλονται, σὲ ὅμοιες περιπτώσεις, ἀπὸ τὸ Δημόσιο, παραμένουν στὸ ποσὸ πού ἔχουν διαμορφωθεῖ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1992, χωρὶς νὰ αὐξάνονται μέχρι τὴν ἐξομοίωσή τους μὲ αὐτὰ τοῦ Δημοσίου. Ἐὰν εἶναι κατώτερα αὐτῶν πού ἰσχύουν στὸ Δημόσιο, ἐξομοιώνονται μὲ αὐτὰ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1993.

2. Ἐπιδόματα παραπληγίας.

Τὰ ἐπίδοματα παραπληγίας καὶ τετραπληγίας τῶν

ασφαλισμένων και συνταξιούχων του TAKE κατά την 31.12.1992, θα καταβάλλονται μετά την 1.1.1993 από τα κοινωνικά προγράμματα του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, σύμφωνα με τα εκάστοτε ισχύοντα για τους δημοσίους υπαλλήλους και συνταξιούχους, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους. Για τους μετά την 1.1.1993 εισερχόμενους στο ασφαλιστικό σύστημα ισχύει το ίδιο επιδοματικό καθεστώς που διέπει τους διοριζόμενους στο Δημόσιο, μετά την ήμερομηνία αυτή, υπαλλήλους.

3. Έπι δόματα οικογενειακών αρωγών.

Από 1 Ιανουαρίου 1993 και μετά, παρέχονται και στους συνταξιοδοτούμενους του TAKE τα ίδια με τους λοιπούς πολιτικούς συνταξιούχους επιδόματα οικογενειακών αρωγών και με τις ίδιες προϋποθέσεις που ισχύουν γι' αυτούς.

4. Αύξησης των συντάξεων.

Εφεξής, οι συντάξεις τόσο των παλαιών (μέχρι 31.12.1992), όσο και των νέων συνταξιούχων (των μετά την 1.1.1993), που ασφαλιζόνταν στο TAKE θα αυξάνονται, όπως και οι συντάξεις των λοιπών πολιτικών συνταξιούχων.

5. Έπικουρική ασφάλιση.

Οι ασφαλισμένοι στο TAKE (κληρικοί και λοιποί υπάλληλοι) κατά την 31.12.1992, εξακολουθούν να υπάγονται στο ίδιο καθεστώς έπικουρικής ασφάλισης και πρόνοιας, στο όποιο υπάγονταν μέχρι την κατάργηση του TAKE και συνεχίζουν να επιβαρύνονται με τις ανάλογες εισφορές. Το ίδιο ισχύει και για όσους αποκτούν την ιδιότητα των προσώπων που θα ασφαλιζόνταν στο TAKE μετά την 1.1.1993.

Κατ' εξαίρεση παρέχεται η δυνατότητα στο πλεονάζον προσωπικό του TAKE, που θα μεταφερθεί στο Γ. Α. Κράτους ή σε φορείς κοινωνικής ασφάλισης, να επιλέξει αν θα εξακολουθήσει να υπάγεται στο ίδιο καθεστώς έπικουρικής ασφάλισης και πρόνοιας που είχε ή θα υπαχθεί στα αντίστοιχα Ταμεία όπου ασφαλιζόνταν οι μόνιμοι υπάλληλοι της υπηρεσίας, στην όποια μεταφέρεται. Το δικαίωμα της επιλογής ασκείται από τους ανωτέρω, μέσα σε τρεις μήνες από την μεταφορά τους στη νέα θέση, με υπεύθυνη δήλωση του ν. 1599/86, ή όποια υποβάλλεται στους εκκαθαριστές των αποδοχών.

6. Υγειονομική περίθαλψη.

Από 1.1.1993 και μετά, οι ασφαλιζόμενοι στον

καταργούμενο κλάδο ασθένειας υπάγονται στην υγειονομική περίθαλψη του Δημοσίου, εφαρμοζομένων αναλόγως των διατάξεων που ισχύουν για τους λοιπούς υπαλλήλους και συνταξιούχους. Από την ίδια ήμερομηνία οι ασφαλισμένοι και συνταξιούχοι του τέως TAKE, τα δικαιολογητικά τους για υγειονομική και νοσοκομειακή περίθαλψη, θα τα υποβάλλουν στις κατά τόπους Υπηρεσίες Εντελλομένων Έξόδων, εστω και αν αφορούν οι δαπάνες αυτές προγενέστερα χρονικά διαστήματα.

Το ίδιο ισχύει και για τα έξοδα κηδείας των ανωτέρω.

Η προβλεπόμενη για τον κλάδο Υγείας εισφορά από 2% εξακολουθεί να καταβάλλεται μέχρι και την 31.12.1993 και αποδίδεται στο Δημόσιο. Από την 1.1.1994, η εισφορά αυτή θα ακολουθεί το ποσοστό που καταβάλλεται κάθε φορά από τους λοιπούς πολιτικούς υπαλλήλους και συνταξιούχους του Δημοσίου (2,55%) σύμφωνα με την παρ. 4 του αρ. 55.

7. Περιουσία και πόροι καταργουμένων κλάδων.

α. Η περιουσία των καταργουμένων κλάδων του TAKE, κινητή και ακίνητη, εκτός των ιερών παρεκκλησιών και εξωκκλησιών, περιέρχεται από 1.1.1993 στο Δημόσιο, το όποιο είναι ο καθολικός διάδοχος του καταργηθέντος Ταμείου. Προς τοῦτο, η αρμόδια Δ10—Δ) νση Δημοσίας Περιουσίας του Υπουργείου Οικονομικών παρακαλείται να προβεί στις αναγκαίες ενέργειες για την υλοποίηση του έργου της μεταθίβασης.

β. Μέχρις οριστικής ρυθμίσεως του θέματος, οι πάσης φύσεως πόροι και έσοδα του καταργουμένου TAKE (άτομικές εισφορές, εισφορές επί εισπράξεων ένοριακών ναών, κηροπωλησίας, λιθανωτών κ.λπ.), θα περιέλθουν στη διαχείριση του Ταμείου Πρόνοιας Όρθοδόξου Έφημεριακού Κλήρου (Τ.Π.Ο.Ε.Κ.Ε.), θα εισπράττονται και θα αποδίδονται μέσω των Έργων Μητροπόλεων στο Ταμείο αυτό με την ίδια διαδικασία που ακολουθείτο μέχρι σήμερα για το TAKE και στη συνέχεια, ανά τρίμηνο, θα αποδίδεται συγκεντρωτικά το ανάλογο ποσοστό των 2/3 των έσόδων αυτών στο Δημόσιο.

Στο ίδιο ως άνω Ταμείο θα περιέλθει η έκδοση και διαχείριση του κληρικόσημου, το όποιο θα διατίθεται, όπως και πριν, μέσω των κατά τόπους Έργων Μητροπόλεων και μερίμνη του Ταμείου αυτών θα αποδίδεται επίσης ανά τρίμηνο το ανάλογο ποσοστό των 2/3 στο Δημόσιο. Οι πόροι αυτοί θα εισάγονται ως δημόσια έσοδα με ΚΑΕ 3829.

8. Συνταξιούχοι του TAKE που παίρνουν και πολεμική σύνταξη.

Επειδή από το TAKE καταβάλλονται και πολεμικές συντάξεις στους ασφαλισμένους του, εξυπακούεται ότι μετά την κατάργηση του Κλάδου Συντάξεων και οι συντάξεις αυτές, από 1.1.1993, θα καταβάλλονται στους δικαιούχους από το Δημόσιο και στο ίδιο ποσό που προβλέπεται, κατά περίπτωση, για τους συνταξιοδοτούμενους από αυτό πολεμικούς συνταξιούχους.

9. Κληρικοί - Εκπαιδευτικοί - Ανάπηροι και θύματα πολέμου.

Με το δεύτερο εδάφιο της παρ. 11 του άρθρου 21 ορίζεται ότι οι περιορισμοί των παρ. 8 - 13 του άρθρου 58 του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων, που αναφέρονται στη συρροή συντάξεων, δεν έχουν εφαρμογή για τους ασφαλισμένους και συνταξιούχους του TAKE, εφόσον έχουν ασφαλισθεί ή συνταξιοδοτηθεί απ' αυτό, μέχρι την 31.12.1992, καθώς και για τα μέλη των οικογενειών τους.

Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, εάν συνταξιούχος του TAKE (από ίδιο δικαίωμα ή από μετάβιβαση) λαμβάνει και σύνταξη από το Δημόσιο, από δημόσια υπηρεσία ή πολεμική, θα εξακολουθήσει να παίρνει και τις δύο συντάξεις (π.χ. συνταξιούχος ιερέας που είναι και συνταξιούχος εκπαιδευτικός ή ανάπηρος πολέμου).

Επίσης, συνταξιούχος του Δημοσίου (εκπαιδευτικός) που είναι και εν ενεργεία κληρικός, κατά την 31.12.1992, ή εν ενεργεία εκπαιδευτικός και κληρικός κατά την ίδια ως άνω ήμερομηνία ή εν ενεργεία κληρικός κατά την 31.12.1992 που θα αποκτήσει 5-μους την ιδιότητα του εκπαιδευτικού μετά την 1.1.1993, καθώς και τα μέλη των οικογενειών των ανωτέρω, θα δικαιούνται και τις δύο συντάξεις που απορρέουν από τη διπλή τους ιδιότητα (κληρικού - εκπαιδευτικού) και τούτο διότι στο TAKE κατέβαλλαν ασφαλιστικές εισφορές, τις οποίες και θα εξακολουθούν να καταβάλλουν, χωρίς θέματα να απαλλάσσονται από την καταβολή εισφοράς για κύρια σύνταξη, που προβλέπεται από τη θέση τους ως εκπαιδευτικών.

Για όσους θα αποκτήσουν την ιδιότητα του κληρικού μετά την 1.1.1993 και θα φέρουν παράλληλα και την ιδιότητα του εκπαιδευτικού (ανεξάρτητα του πότε αποκτήσουν την ιδιότητα εκπαιδευτικού) θα τύχουν εφαρμογής οι γενικές διατάξεις που ισχύουν για όσους διορίζονται στο Δημόσιο μετά την 1.1.1993, δηλ. θα ενεργείται εισφορά υπέρ συντάξεως επί των αποδοχών και των δύο θέσεων εκπαιδευτικού και κληρικού. Θα

τύχουν δε μίας σύνταξης από το Δημόσιο, για τον κανονισμό της οποίας θα ληφθούν υπόψη όλες οι αποδοχές.

10. Λοιπές όδηγίες.

α) Για τις ειδικές κατηγορίες ασφαλισμένων στο τ. TAKE (έφημέριοι εξωτερικού, ιεροψάλτες κ.λπ.), θα ακολουθείται η ίδια διαδικασία όπως και σήμερα ως προς την παρακολούθηση και είσπραξη των εισφορών, των σχετικών αρμοδιοτήτων του TAKE περιεχομένων από 1.1.1993 στο Τ.Π.Ο.Ε.Κ.Ε., το οποίο θα τηρεί τις ατομικές τους καρτέλες και θα αποδίδει στο Δημόσιο τις σχετικές εισφορές τους ανά τμήμα, με κ.ά. έσοδου 0824.

β) Οι δόσεις των δανείων που έχουν χορηγηθεί σε συνταξιούχους και ασφαλισμένους του TAKE θα παρακρατούνται και θα παρακολουθούνται από τους εκκαθαριστές τους (προκειμένου για τους εν ενεργεία) και την αρμόδια 45η Δ/ση του Γ. Λ. Κράτους (προκειμένου για τους συνταξιούχους) και θα εισάγονται ως δημόσιο έσοδο με κ.ά.ε. 3329.

Πρός τούτο, η αρμόδια διεύθυνση οικονομικού του TAKE θα πρέπει να αποστέλλει έγκαιρα σχετικές καταστάσεις των δανειοληπτών στις ως άνω υπηρεσίες, που να φανερώνουν το ποσό του δανείου, το υπολειπόμενο ποσό και το ποσό κάθε δόσης.

γ) Η διοίκηση του TAKE παρακαλείται όπως σε συνεργασία με τις αρμόδιες Διευθύνσεις του Διοικητικού του Γ. Λ. Κράτους και της Γενικής Γραμματείας Κοινωνικών Ασφαλίσεων να καταρτίσει και να προσκομίσει για υπογραφή από τους αρμόδιους υπουργούς Οικονομικών και Υγείας - Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, σχέδιο απόφασης που θα αναφέρει ονομαστικά το πλεονάζον προσωπικό το οποίο θα μεταφερθεί στο Γ. Λ. Κράτους και σε τυχόν άλλα Γαμεία Κοινωνικής Ασφάλισης. Επίσης, σε συνεργασία με την 43η Δ/ση Κανονισμού Συντάξεων Υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. και Ειδικών Κατηγοριών του Γ. Λ. Κράτους, η οποία ορίζεται αρμόδια για τον κανονισμό και την αναπροσαρμογή των συντάξεων της αναφερόμενης κατηγορίας, την 45η Δ/ση Εκτέλεσης και Έντολης Πληρωμής των Πολιτικών Συντάξεων, και την αρμόδια διεύθυνση του ΚΕΠΥΟ, να μεριμνήσουν για την επίτευξη των σχετικών διαδικασιών, ώστε να καταστεί δυνατή η πληρωμή των συνταξιούχων του TAKE από 1.1.1993 από το Δημόσιο και το έργο της αναπροσαρμογής εντός εύλογου χρόνου».

Επιμέλεια
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

ΟΣΙΟΣ ΑΡΣΕΝΙΟΣ Ο ΒΕΡΝΙΚΟΒΙΤΗΣ

Τοῦ Δρος κ. ΧΑΡ. Μ. ΜΠΟΥΣΙΑ

Στὴν ὄρεινὴ Δωρίδα, πρὸς τὸ μέρος τῆς Ναυπάκτου, εὐρίσκεται ἡ παλαιότατος καὶ ἱστορικὴ μονὴ τῆς Παναγίας τῆς Βαρνάκοβας ἢ Βερνικόβας ἢ Βερνικοῦς. Κτίτορας τοῦ σεμνείου αὐτοῦ τῆς Θεοτόκου εἶναι ὁ ὄσιος Ἀρσένιος, ὁ ἐπικαλούμενος Βερνικοβίτης, καθὼς ἀναφέρεται καὶ στὴν κτιτορικὴ ἐπιγραφή τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, πού ἔχει ὡς ἑξῆς¹:

Δεδομηται τῇ τοῦ Θεοῦ συνεργίᾳ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὁ θεῖος καὶ πάνσεπτος ναὸς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου παρὰ τοῦ Ὁσιωτάτου Μοναχοῦ κυρίου Ἀρσενίου ἐπὶ Κοσμά τοῦ Ἀγιοτάτου Πατριάρχου ἔτους σφπε' ὁ δὲ β' ναὸς διὰ τοῦ μοναχοῦ κυροῦ Ἰωάννου βασιλεύοντος Κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Πορφυρογεννήτου ἐπὶ Νικολάου τοῦ Ἀγιοτάτου Πατριάρχου ἔτους σγχνζ' ἰνδ. ια'.

Ὁ ὄσιος Ἀρσένιος γεννήθηκε στὸ χωριὸ Καρυές² τῆς Δωρίδος τὸ πρῶτο ἡμῖσι τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὸ ἔτος ἰδρύσεως τῆς μονῆς Βαρνάκοβας πού εἶναι τὸ 1077 μ.Χ.³. Αὐτός, ποθώντας ἀπὸ ἐνωρίς τὴν μοναχικὴ πολιτεία καὶ τὴν ἔνωσί του μὲ τὸν Κύριο, ἐγκατέλειπε πάντα τὰ γεῶδη καὶ πρόσκαιρα. Ἐπέλεξε γιὰ ἀσκητικὴ παλαιόστρα ἓνα δύσβατο σπήλαιο βορειῶς τῆς μονῆς, ὅπου μόνος προσωμιλοῦσε μὲ τὸν Θεό. Τὸ ἀσκητήριο αὐτὸ τοῦ ὁσίου σώζεται μέχρι σήμερα. Ἀργότερα ὁ ἀσκητὴς Ἀρσένιος, μὲ ἀνείπωτους προσωπικούς κόπους καὶ ἀγῶνες, ἐδόμησε τὴν ἱερὰ μάνδρα τῆς Θεοτόκου, πού ἀνέδειξε σὲ τηλαυγῆ φάρο πίστεως. Σ' αὐτὴν παρέδωσε εἰρηνικὰ τὴν ψυχὴ του στὰ χέρια τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ εὐφραίνεται μαζί του αἰωνίως στὰ οὐράνια σκηνώματα.

Τὰ στοιχεῖα πού ἔχουμε γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὴν δράσι τοῦ ὁσίου Ἀρσενίου εἶναι πενιχρά, ἀρκετὰ ὅμως γιὰ νὰ δείξουν ὅτι «δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι» (Σοφ. Σολομ. ε' 15). Ἡ φράσι τῆς κτιτορικῆς ἐπιγραφῆς «παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ» δεικνύει ὅτι ἡ φήμη τοῦ Ἀρσενίου ὡς ἀγίου ἦταν μεγάλη στοὺς συγχρόνους του. Σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ αὐτόν, ὁ συντάκτης τῆς κτιτορικῆς ἐπιγραφῆς δὲν χρησιμο-

ποιεῖ τὸ ἴδιο εὐφημο ἐπίθετο «ὁσιώτατος» γιὰ τὸν κτίτορα τοῦ β' ναοῦ. Ἀναφέρει μόνον ὅτι ἐκτίσθη «διὰ τοῦ μοναχοῦ κυροῦ Ἰωάννου». Ἡ λέξι «ὁσιώτατος» χρησιμοποιεῖται εὐρύτατα ὡς ἐπίθετο τῶν «ἐν ὁσιότητι βίου διαλαμπάντων ὁσίων ἀνδρῶν» στὰ παλαιὰ Συνοδικά, δηλαδὴ στὶς γραπτὲς ἐπίσημες πράξεις τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν, στὰ ὁποῖα κατεδικάζοντο οἱ αἵρέσεις καὶ ἐμακαρίζοντο οἱ ἄγιοι. Ἐνα τέτοιο Συνοδικό, πού ἀνήκει σὲ ἄγνωστη ἐπισκοπὴ τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν, ἔγινε γνωστὸ τὸ 1937 ἀπὸ δημοσίευσιν κωδίκων τῆς μονῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης⁴. Σ' αὐτό, πού συνετάγη τὸν δωδέκατο αἰῶνα, μακαρίζονται μερικοὶ γνωστοὶ ἄγιοι τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, ὅπως Κλήμης ὁ «ἐν τῷ Σαγματίῳ» († 953), Μελέτιος ὁ «ἐν Μυουπόλει» (1035-1105), Λουκάς ὁ Στειριώτης (896-953) καὶ ἄλλοι, προσαγορευόμενοι «ὁσιώτατοι».

Τὸ ἠθικὸ ἀνάστημα τοῦ ὁσίου Ἀρσενίου καὶ ἡ ἀγιότης τοῦ βίου του δὲν ξεχάστηκαν μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου. Ἡ ἐτήσια μνήμη του ἐτελεῖτο πάντοτε στὶς 8 Μαΐου (ἡμέρα πού πθανὸν ὁ ὄσιος ἐώρταζε τὰ ὀνομαστήριά του, ἀφοῦ τὴν ἡμέρα αὐτὴ τιμᾶται καὶ ὁ ὄσιος Ἀρσένιος ὁ Μέγας), μέχρι πρόσφατα. Τὰ τελευταῖα χρόνια ἐθεσπίσθη, γιὰ εὐχερέστερη προσέλευσι πιστῶν, νὰ τελεῖται ἡ μνήμη του τὴν Δευτέρα τῆς Πεντηκοστῆς στὸ Εὐπάλιο, ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ τώρα διαμένοντας συντοπίτες του⁵.

Στὸ τέμπλο, ἐξ ἄλλου, τοῦ Καθολικοῦ τῆς μονῆς εὐρίσκεται φορητὴ εἰκόνα τοῦ ὁσίου τοῦ 19ου αἰῶνος (1833). Ὁ ὄσιος εἰκονίζεται ὀλόσωμος, κρατώντας στὸ ἀριστερὸ χέρι εἰλητάριο μὲ τὴν φράσι «Κύριε, ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην». Στὸ ἐπάνω δεξιὸ τμήμα τῆς εἰκόνας, βλέπομε τὸν Κύριο νὰ εὐλογῇ τὸν ὄσιο. Στὸ βάθος, φαίνονται ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ δυσπρόσιτα ὄρη. Κάτω δεξιὰ ρεεῖ μᾶλλον ὁ Μόρνος ποταμὸς καὶ ἀριστερὰ εἰκονίζεται τὸ μοναστήρι τῆς Βαρνάκοβας.

Στὸ ἴδιο μοναστήρι καὶ μέσα σὲ ἀργυρᾷ λευανοθήκη σώζονται λείψανα τοῦ ὁσίου Ἀρσενίου⁶. Ναύδριον ἐπ' ὀνόματί του εὐρίσκεται σὲ ἀπόστασι μιᾶμισης

1. Ἱερὰ Μονὴ Βαρνακόβης. Ἐκδόσεις Ἱ. Μητροπόλεως Φωκίδος, σελ. 42, Εὐπάλιο 1990.

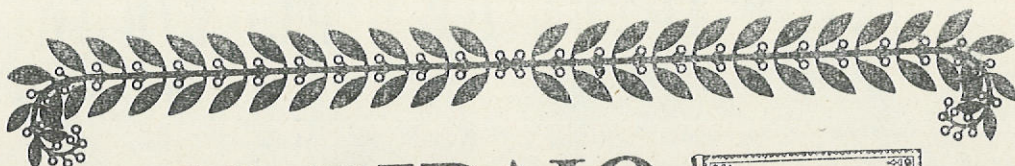
2. Π. Κ α λ ο ν ἄ ρ ο ς, Ἱερὰ Μονὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἢ ἐπιλεγμένη Βαρνάκοβα, σελ. 100, Ἀμφίσσα 1957.

3. Σ π ὄ ρ ο υ Κ ο κ κ ί ν η, Τὰ Μοναστήρια τῆς Ἑλλάδος, Ἐκδόσεις «ΕΣΤΙΑΣ», σελ. 157, Ἀθήναι 1976.

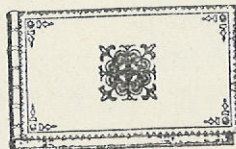
4. Πρῶτῃ Λεοντοπόλεως Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, «Τὸ Συνοδικὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», εἰς «Ἐπιστημονικὴν Ἐπετηρίδα Βυζαντινῶν Σπουδῶν», ἔτους Π', σελίδες 3-29, Ἀθήναι 1937.

5. Ἱ. Βαρνάκοβα, Ἱερὰ Μονὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, σελ. 15, Ἐκδόσεις Ἱ. Μ. Βαρνακόβης, Ἀθήναι 1975.

6. Ἱ. Βαρνάκοβα, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 15.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Ἄρχιμ. Γερθασίου Ἱ. Ραπτοπούλου

Η ΠΑΝΟΠΛΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ

Ἔνα ἀκόμη ἀξιόλογο βιβλίον στὴ Σειρὰ «Θεωρία καὶ Πράξη» τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Πρόκειται γιὰ βιβλίον Ὁρθόδοξης πνευματικότητας, τὸ ὁποῖο μὲ τὶς ἰδέες του καὶ τὶς τοποθετήσεις μὲσα ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἐμπλουτίζει τὸ ὀπλοστάσιον τοῦ χριστιανοῦ καὶ τὸν θωρακίζει ἀποτελεσματικά, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίζει ἐπιτυχῶς τὶς δυσκολίες τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ καὶ τοὺς λύκους τοῦ «νὸν αἰῶνος», ὅπως λέει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Ἐνδύσασθε τὴν

πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στήναι πρὸς τὰς μεθοδεῖας τοῦ διασθόλου».

Τὸ βιβλίον αὐτὸ γραμμένον ἀπὸ ἔμπειρο ποιμένα καὶ λειτουργὸν εἶναι ἓνα μικρὸ ἐγχειρίδιον πνευματικῆς κατάρτισης, ἱκανὸν νὰ βοηθήσῃ τὴν ἀγωνιζόμενη ψυχὴ σ' ὅλες τὶς δύσκολες στιγμὲς τῆς ζωῆς. Ἐπειδὴ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων προτερημάτων του εἶναι καὶ πρακτικὸ στὴ δομῆ του, εὐληπτο καὶ καλογραμμένον σὲ γλώσσα, ὀργανικὰ δεμένον μὲ τὶς ἀλήθειες ποὺ διατυπῶναι.

Γεωργίου Π. Σωτηρίου
ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΕΙΣ ΧΡΙΣΤΟΝ

Στὴ σειρὰ «Θεωρία καὶ Πράξη»

τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τὸ βιβλίον «Παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν», Εἰσαγωγή στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἀποτελεῖ ἀκρογωνιαίον λίθον μάθησης καὶ θίωσης γιὰ τὸν καθένα χριστιανόν.

Γραμμένον, στ' ἀλήθεια, μὲ μεράκι καὶ ἱερὸ πάθος, δίνει μὲ τρόπο εὐληπτο, παιδαγωγικόν, ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποὺ εἶναι ἀπαραίτητα νὰ γνωρίζουμε γιὰ τὴν Ἁγία Γραφή. Κι ἀκόμα μᾶς δίνει ὅλη τὴν οἰκουμένην διάσταση τοῦ βιβλίου τῶν βιβλίων, ἀπὸ τὸ ὁποῖο, ὅπως λένε οἱ πρὸ μεγάλης προσωπικότητες τῆς παγκόσμιας σκέψης, πηγάζει ὅλη ἡ σοφία, ἡ πίστις, ἡ ἀγάπη καὶ ἐλπίδα ποὺ χρειάζεται ὁ ἄν-

ῶρας ἀπὸ τὴν μονή, στὴν θέσι Λόγγος, ὀνομαζόμενον «Ἅγιος Ἀρσενᾶς»⁷. Χαρακτηριστικόν, ἐπίσης, εἶναι ὅτι τὸ ὄρος ποὺ ὑψώνεται πάνω ἀπὸ τὴν μονή μέχρι καὶ σήμερον καλεῖται Ὁρος τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου⁸.

Σὲ δύσβατη πλὴν πανοραμικὴ θέσι ψηλὰ σ' αὐτὸ βρίσκεται τὸ ἀσκητήριον τοῦ ὁσίου Ἀρσενίου ποὺ σήμερον ἔχει διαμορφωθῆ σὲ ναῦδριον. Τὸ Ἱερὸ Βῆμά του εἶναι τὸ σπήλαιον ποὺ ἀσκήτευσεν ὁ ὁσιος καὶ σ' αὐτὸ ὑπάρχει σήμερον ἡ Ἁγία Τράπεζα, δώδεκα σκαλοπάτια χαμηλότερα ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον τῆς Ὁραίας Πύλης. Σ' αὐτὸ, κατὰ θαυμαστὸν τρόπο, στάζει τὴν ὥρα τῆς θείας Λειτουργίας ἀγίασμα, ποὺ ἀρχίζει νὰ ρεῖ μὲ τὸ «Εὐλόγημένη ἡ Βασιλεία» καὶ τελειώνει μὲ τὸ «Δι' εὐχῶν».

Σημαντικὸ τεκμήριον τῆς διαδόσεως τῆς μνήμης τοῦ ὁσίου Ἀρσενίου διὰ μέσου τῶν αἰώνων εἶναι ἡ ὑπαρξὶς τοιχογραφίας τοῦ ὁσίου στὴν μονὴ Τιμίου Προδρόμου Βομβοκοῦς Ναυπακτίας⁹. Σ' αὐτὴν ὁ ὁσιος εἰκονίζεται στὸν ἀνατολικὸ τοῖχο τοῦ Νάρθηκα, μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν «Ὁσιος Ἀρσένιος ὁ Βερνικοβίτης». Ἡ εἰκονογράφῃς εἶναι τοῦ 1703. Ὁ ὁσιος εἰκονίζεται ἠλικιωμένος, μὲ μακρὰ ἄσπρη γενειάδα

καὶ μὲ ἐλαφρὰ κλίσιν τῆς κεφαλῆς δεξιὰ. Φορᾷ ἀσκητικὸν τριβώνιον καὶ τὰ δύο χέρια του εἶναι ἐστραμμένα δεξιὰ σὲ στάσι δεήσεως. Εἶναι πλέον ἢ αὐταπόδεικτον ὅτι, ἐὰν ὁ Ἀρσένιος δὲν ἔχαιρε φήμης ὁσίου ἀνδρός, δὲν θὰ διεσώζετο ἡ μνήμη του, ὥστε νὰ τὸν γνωρίζῃ ὁ ἀγιογράφος τῆς Βομβοκοῦς, ἔξι αἰῶνες μετὰ τὴν ὁσιακὴν του κοίμησιν. Ὁ λόγιος, ἐξ ἄλλου, διδάσκαλος Νικὸδημος Καβάσιλας, ποὺ δίδαξε στὴν Βαρνάκοβα, στὸ μοναδικὸ σχολεῖον τῆς περιοχῆς, τὰ δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια (1648-1652), ἔχοντας, πιστεύουμε, ἱκανὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ ὁσίου, συνῆταξε «Ἀκολουθίαν τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου, τοῦ ἐκ Καρυῶν, τοῦ ἐν Βαρνακόβῃ ἐορταζομένου»¹⁰. Δυστυχῶς ἡ Ἀκολουθία αὐτὴ, ὅπως καὶ τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ ὁσίου, σήμερον δὲν σώζονται. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι ἡ προφορικὴ φήμη τῆς ἀγιότητος τοῦ ὁσίου Ἀρσενίου ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ. Τοῦναντίον ἡ παρουσία του εἶναι πλέον ἢ αἰσθητὴ, ὄχι μόνον στὸ μοναστήριον του, ἀλλὰ καὶ στὰ γύρω χωριά, ποὺ πάντα τὸν ἐπικαλοῦνται καὶ προστρέχουν στὴν ἐτήσια πανηγυρὶ του, γιὰ νὰ εὐωχηθοῦν ψυχικὰ καὶ νὰ τιμήσουν τὴν μνήμη του*.

7. Ἱερὰ Μονὴ Βαρνακόβης, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 64.

8. Ὁρηκευτικὴ καὶ Ἡθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμος 3ος, σελ. 641, Ἀθῆναι: 1963.

9. Ἀθανασίου Παλιοῦρα, «Βυζαντινὴ Αἰτωλοκαρνανία», σελ. 267, Ἀθῆναι: 1985.

10. Π. Καλονάροῦ, ὡς ἀνωτέρω, σελ. 100.

* Τὰ πλεῖστα τῶν ὡς ἄνω στοιχείων ὀφείλονται στὸν Πανοσιολογώτατον Ἀρχιεπίσκοπον π. Βιργιλιο Κουτσογιάννη, ἐνασχομένου στὴν Ἱερὰ Μονὴ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος - Ναυπάκτου.

θρωπος για να ζήσει και να σωθεί.

«Το μέγιστον ευεργέτημα προς το ανθρώπινο γένος είναι η Άγια Γραφή. Όλα τα βιβλία τα οποία έμελέτησα δεν μου έδωκαν την παρηγοριάν την οποίαν μου έδωκαν οι λόγοι της Βίβλου (Κάντ)».

«ΦΥΛΛΑΔΙΑ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑΣ» ΤΗΣ ΑΠΟΣΤ. ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Η καλή σειρά φυλλαδίων της Αποστολικής Διακονίας που συνεχίζει με γοργό ρυθμό τις εκδόσεις της, είναι πραγματικά μια πολύτιμη προσφορά στην ενήμερωση και στον όρθόδοξο καταποτισμό του πληρώματος της Εκκλησίας, αλλά και γενικότερα της Κοινής Γνώμης.

Πρόκειται για μικρά έντυπα με καλαισθησία, με τίτλους δυναμικούς και θέματα επίκαιρα, καυτά, τα οποία άπασχολούν όλους τους ανθρώπους στις μέρες μας.

Ανάμεσα σ' αυτά τα τελευταία σημειώνουμε και τα πιο κάτω:

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ: Καθηγ. Άθαν. Ί. Δεληκωστόπουλου. Πρόκειται για την ανάλυση του «Πάτερ ημών». Ο σ. σημειώνει χαρακτηριστικά στον σύντομο πρόλογο του:

«Μπροστά μας ανοίγεται το μέλλον τόσο των ατομικών επιτευγμάτων, όσο και της ήθικης διαβίωσης και τελειοποίησής μας στην αρετή. Μόνοι μας, όμως, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτε. Χωρίς τη βοήθεια του Θεού δεν μπορούμε να πράξουμε το αγαθό. Άλλωστε μάς το είπε αυτός ο ίδιος: «χωρίς έμου ου δύνασθε ποιείν ουδέν».

★

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ: Καθηγ. Άθαν. Ί. Δεληκωστόπουλου. Πρόκειται για την ανάλυση του «Πιστεύω». Ο σ. σημειώνει στον σύντομο πρόλογο του:

«Το "Πιστεύω" αποτελεί την όρθή γνώση της χριστιανικής αλήθειας και μετατρεπόμενο σε βίωμα, από το οποίο πηγάζει η δημιουργική χαρά της ζωής, οδηγεί στο κέρδιμα της βασιλείας του Θεού... Διαβάζοντας ο καθένας αυτό το φυλλάδιο, άσφαλώς θα μπορεί να είναι πιο κοντά στις αλήθειες που πιστεύει και θα μπορεί να τις κατανοεί με εύχέρεια».

★

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΑΡΙΣΜΩΝ. «Στις σελίδες που ακολουθούν (στο φυλλάδιο) γίνεται, στον τύπο των ερωτήσεων-άπαντήσεων, έρμηνεία και έμβάθυνση στο περιεχόμενο των «Μακαρισμών».

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ. Το περιεχόμενο και η σημασία του «Πάτερ ημών». «Πόσοι γνωρίζουν τη βαθύτερη σημασία και το περιεχόμενο της ύπεροχης αυτής προσευχής, την οποία μάς διδάξε ο Ίδιος ο Ίησους Χριστός;

»Την ανάγκη αυτή έπιθυμεί να καλύψει η έκδοση του παρόντος φυλλαδίου, στον τύπο των ερωτήσεων και άπαντήσεων, άφου στην αρχή σημειωθούν λίγα λόγια γενικά για την προσευχή».

Μάρκου Α. Σιώτη ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΘΙΕΡΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Στην πλούσια έκδοτική δραστηριότητα του «Εκκλησιαστικού Έπιστημονικού και Μορφωτικού Ίδρύματος Ίωάννου και Έριέτης Γρηγοριάδου», ανήκει και το βιβλιαράκι του Όμ. καθηγητή του Παν)μίου Άθηνών κ. Μ. Σιώτη, «Παράγοντες καθιέρωσης του θεσμού των ιερών εικόνων».

Πρόκειται για διάλεξη που δόθηκε στην «Αρχαιολογική Έταιρεία» Άθηνών, η οποία με τρόπο συνεκτικό, αλλά κατατοπιστικό και ταυτόχρονα γλαφυρό, δίνει μια διαχρονική έρμηνεία του καίριου αυτού λειτουργικού ζητήματος για την Όρθοδοξία.

Έξάλλου η πλούσια βιβλιογραφία που παρατίθεται δίνει την ευκαιρία σε όποιον το έπιθυμεί για μια περαιτέρω μελέτη και έρευνα, έχοντας πάντα όμως υπόψη του, το σημαντικό διαγραμμα άναφοράς και κατατοπισμού, του κ. Σιώτη.

Πρωτοπρ. Ε. Κ. Μαντζουνέα ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Με μια συνοπτική, ιστορική διαδρομή, από την αρχαία εποχή ως τις μέρες μας, ο πατήρ Ε. Μαντζουνέας μάς δίνει όλη την εξέλιξη του ήμερολογίου, το οποίο για λόγους πρακτικούς χρησιμοποιεί από τους πανάρχαιους ακόμα χρόνους.

Το ζήτημα εξετάζεται και από νομικής, αλλά κυρίως από εκκλησιαστικής πλευράς για να δοθεί έμφαση, στο τέλος, στο πρόβλημα των Όρθοδόξων με τα δύο, διαφορετικά ήμερολόγια και να διατυπωθούν αξιόλογες αναλύσεις, κρίσεις και θέσεις.

Άπο τα 52 έργα που στο τέλος του όλιγοσέλιδου βιβλίου παρατίθενται, εύκολα συμπεραίνει καθένας, πως ο πατήρ Ε. Μαντζουνέας είναι από τους πιο κατάλληλους, για να μιλάει πάνω

σ' αυτό το θέμα και να δίνει τις θεολογικές συμβουλές του.

Στυλ. Κεμεντζεζίδη ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Άλλο ένα πρακτικό και έποικοδομητικό βιβλίο, από τις ώριμες εκδόσεις «Όρθόδοξος Κυψέλη» της Θεσσαλονίκης.

Πρόκειται για ένα πολύτιμο Άνθολόγιο από το πλούσιο συγγραφικό έργο του Άγιου Νικόδημου του Άγιορείτη, με την ευκαιρία συμπλήρωσης 150 χρόνων από της κομήσεώς του.

Είναι άποσπάσματα με ιδιαίτερη φροντίδα διαλεγμένα, τα όποια άποτελούν πραγματική ψυχική άγαλλίαση, καθώς τα διαθέεις σε ώρες πνευματικής έπικοινωνίας και αυτοσυγκέντρωσης.

Είναι μια έκδοση πλούσια σε περιεχόμενα, λαϊκής κυκλοφορίας, αλλά αισθητικά προσεγμένη.

Μητροπολ. Πατρών Νικοδήμου ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

Χρόνια τώρα, με πρώτο συνθετικό το άφηρημένο ουσιαστικό «Μηνύματα», ο Σεβασμιώτατος κ. Νικόδημος, συγγράφει και κυκλοφορεί κείμενα με όμιλεις για άγίους, γεγονότα και άλλα αúτοτελή μελετήματα.

Σ' αυτή τη σειρά κυκλοφόρησε και τα «Μηνύματα Τριωδίου» που είχαν μεγάλη άπήχηση στο ευρύτερο άναγνωστικό κοινό.

Πρόκειται για κηρύγματα στις Κυριακές του Τριωδίου, στις «Καθ' ήμεραν άκολουθίες» και στα μηνύματα, που άβίαστα βγαίνουν από τη Μεγάλη Έβδομάδα.

Έτσι το κομψό αυτό βιβλίο καλύπτει όλες τις ένότητες που άναφέρονται στο περιεχόμενο του Τριωδίου και προσφέρουν ένα πλούσιο θεματολόγιο έποικοδομής, διδαχής και βίωσης των γεγονότων, καθώς και των πράξεων που έπιτελούν τα άγια πρόσωπα στη διαδρομή του Τριωδίου.

Είναι γνωστός ο σαφής, λογοτεχνικός και περιεκτικός τρόπος με τον όποιο μιλάει και περισσότερο γράφει ο Σεβασμιώτατος ποιμενάρχης Πατρών Νικόδημος. Σταθμίζει ακριβοδίκαια την κάθε λέξη και πρόταση και προσφέρει στον άναγνώστη, δίχως περιττά φτιασιδια έκείνο άκριβώς που χρειάζεται η καθαρότητα και η λιτότητα της ψυχής.

Κι από την άποψη αυτή τα «Μηνύματα Τριωδίου» έκτος από την πνευματική τροφοδοσία προσφέρουν κι ένα μέτρο σύγκρισης γραπτού λόγου κλασικής ποιότητας και άρθρωσης.

Φ-ς.

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Τῆ ΚΕ' τοῦ αὐτοῦ μηνός...

★ Ἡ κατὰ σάρκα Γέννησις τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Θεὸς τὸ τεχθέν, ἡ δὲ Μήτηρ Παρθένος. Τί μεῖζον ἄλλο καινὸν εἶδεν ἡ κτίσις;

★ Τῆ αὐτῆ ἡμέρα ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων. Σὲ προσκυνῶσα τάξις ἐθνικῆ, Δόγε, τὸ πρὸς σὲ δηλοῖ τῶν Ἐθνῶν μέλλον σέβας.

★ Τῆ αὐτῆ ἡμέρα μνήμη τῶν θρασυμένων Ποιμένων τὸν Κύριον. Ποίμνην ἀφέντες τὴν ἑαυτῶν ποιμένες, ἰδεῖν καλὸν σπεύδουσι Χριστὸν ποιμένα.

Ἀδιψῶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Τὸ γεγονός.

ΤΗ ΝΥΚΤΑ τῆς Γεννήσεως συνέβη ἔκτακτο ἀστορονομικὸ φαινόμενο. Κάτι τὸ ἐξαιρετικὸ πὸς ἡ ἐπιστήμη δὲν μπορεῖ νὰ διαλευκάνει. Οἱ Μάγοι, ἀνήκοντες στὴν τάξη τῶν σοφῶν, εἶδαν τὸν ἀστέρα καὶ —ἀναζητώντας τὴν Ἀλήθεια— ἦλθαν στὴ Βηθλεὲμ καὶ προσκύνησαν τὸν Κύριο. Ἡ ἐπιστήμη ἀδυνατεῖ νὰ «φωτίσει» τὸν ἀστέρα. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἔχει τόσο μεγάλη σημασία, ὅσο τὸ Γεγονὸς τῆς Γεννήσεως αὐτοῦ καθ' αὐτό. Ἡ Γέννησις ἀποτελεῖ τὸ μεγάλο καὶ ἀνεξιχνίαστο ὑπερφυσικὸ Γεγονός, τὸ ἀσύγκριτο θαῦμα, πὸς μόνο μετὰ τὴν πίστη μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ προσεγγίσει.

Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ σιχηρὸ ἰδιόμelo τοῦ Ἐσπερινοῦ: «Τί σοι προσενέγκωμεν, Χριστέ, ὅτι ὤφθης ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς; Ἐκαστον γὰρ τῶν ὑπὸ σοῦ γενομένων κτισμάτων, τὴν εὐχαριστίαν σοὶ προσάγει. Οἱ Ἄγγελοι τὸν ἕμνον. Οἱ οὐρανοὶ τὸν ἀστέρα. Οἱ Μάγοι τὰ δῶρα. Οἱ Ποιμένες τὸ θαῦμα. Ἡ γῆ τὸ σπήλαιον. Ἡ ἔρημος τὴν φάτιν. Ἡμεῖς δὲ Μητέρα Παρθένον.

Ὁ πρὸ αἰῶνων Θεός, δόξα σοι».

Πῶς ὁ Χριστός;

ΜΕΛΕΤΩΝΤΑΣ προσεκτικὰ τὴν Ἁγία Γραφή, βλέπουμε ὅτι ὅλες οἱ προφητεῖες γιὰ τὸν Μεσσία ἐξελιχθῆσαν ἀπολύτως στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ὁ καταξιωμένος συγγραφέας Κούκ γράφει ὅτι ἔνα

βιβλίον, συζητώντας μετὰ ὑποτιθέμενο νεαρὸ ὀρθολογιστὴν:

Πῶς ὁ Χριστὸς κατόρθωσε νὰ γεννηθεῖ σ' ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ χωρὶ πὸς γράφει ὁ προφήτης Μιχαίας καὶ σ' ἐκεῖνη ἀκριβῶς τὴν οἰκογένεια καὶ σ' ἐκεῖνον ἀκριβῶς τὸν καιρὸ, γιὰ τὰ ὁποῖα εἶχαν γράψει οἱ Γραφεῖς; Πῶς «κατάφερε» ὁ Χριστὸς νὰ κρεμαστεῖ μετὰξὺ δύο λησιῶν (Ἡσαίας γγ') καὶ νὰ τὸν παραδώσει ὁ Ἰούδας γιὰ 30 ἀργύρια καὶ μ' αὐτὰ οἱ ἀρχιερεῖς ν' ἀγοράσουν τὸν ἀγρὸν τοῦ Κεραμέως» γιὰ νὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ προφητεῖες; Πῶς, ἀκόμη, κατόρθωσε ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὸ Στανρὸ νὰ πείσει τοὺς Ρωμαίους νὰ μοιρασθοῦν τὰ ἐνδύματά Του καὶ νὰ δάλουν κληρὸ στὸ χιτῶνα Του; (Ψαλμὸς κβ'). Μήπως καὶ ἡ λόγχη πὸς τρύπησε τὴν πλευρά Του, εἶχε συνεννοηθεῖ μετὰ τὸν Ἰησοῦ —προηγουμένως, ὁ στρατιώτης— γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ ἡ προφητεία τοῦ Ζαχαρίας;

Φωτίου Κόντογλου Κ υ δ ω ν ι ε ω ς...

Ο ΠΡΩΤΟΜΑ·Ι·ΣΤΩΡ γράφει σὲ κάποια ἐκ θαδέων ἐξομολόγησι γιὰ τὸ Αἶθαλί, γιὰ δλόκληρη τὴ Μικρασία του, τὴ Μικρασία μας:

«Τὰ ρίγανα καὶ τὰ φλισκούνια μοσχοβολᾶνε σὰ λιθάνι καὶ κεῖ πὸς τριγύρω δλοένα, λέγω ψαλμουδιὲς μέσα στὸ νοῦ μου σὰν νὰ μνημονεύω, σὰν νὰ κάνω λιτανεῖα. Κάθε τόσο κοινοσιτέκουμε καὶ πάλε περπατῶ καὶ ψέλνω μετὰ βοουζωμένα μάτια. Ψέλνω γιὰ τὴ μάνα μου καὶ γιὰ τὸ μάρμαρο μου πὸς ἔναι θαμμένοι στὸ Σουγιοῦτ τῆς Τουρκίας, χιλιάδες μίλια μακριὰ ἀπὸ δῶ πὸς βρισκόμεθα. Κλαίγω γιὰ τοὺς φτωχοὺς, γιὰ τοὺς ἄρχοντες, γιὰ τὸν Παλαιολόγο, ὅς ἔτυχε νὰ ἔναι καὶ βασιλιάς, γιὰτὶ σιάθηκε κουρμπάνι ματωμένο γιὰ τὰ κρίματα ἀλλοιῶν. Ἰσαμε νὰ φτάξω στὴ ρεματιὰ, πὸς κόβει τὰ θονὰ κατὰ τὸν πουνέντη, τροπάρι τὸ τροπάρι, εἶπα ὅλλα τὰ νεκρῶσιμα βλογητάρια...».

Αἶμα ζωῆς.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟ πὸς ἦταν ἡ 70ῆ ἐπέτειος τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς μέχρι καὶ αὐ-

Η Η' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τοῦ κ. ΝΙΚ. Κ. ΔΡΑΤΣΕΛΛΑ, Θεολόγου

Στὴν Η' Κατήχησι πρὸς Φωτιζομένους, ὁ ἅγιος Κύριλλος κάνει λόγο περὶ τῆς Παντοδυναμίας, ὡς ιδιώματος τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνατρέπει θεωρίες τῶν Μανιχαίων, ἄλλων αἰρετικῶν τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν. Ὁμιλεῖ περὶ ἀνοχῆς τῶν ἁμαρτωλῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ Διαβόλου καὶ καταλήγει μὲ μία ἐνδιαφέρουσα θεολογία περὶ τῶν οικονομικῶν ἀξιῶν τῆς παρουσίας ζῶης¹.

Ἡ ἀρχὴ τῆς παρουσίας Κατηχήσεως τελεῖ ἐν συνδέσει μὲ τὶς προηγούμενες.

Ὁ ἅγιος Πατὴρ θὰ ἀναφερθῆ ἰσχυρῶς ἐπὶ τὸ ἐνιαῖον τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ τονίσῃ τὸ ἐσφαλισμένον τῆς πολυθεΐας τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ στὴν Πατρότητα τοῦ Θεοῦ Πατρός, γιὰ νὰ τονίσῃ τὴν Θεότητα τοῦ Υἱοῦ, ἔναντι τῶν Ἀρειανῶν. Στὸ τέλος τῆς πρώτης παραγράφου, λέγει ὅτι ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀναφερθῆ ἐπὶ τὴν Παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὶς θεωρίες καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν αἰρετικῶν. («Τοῦτο δὲ καὶ διὰ Ἑλλήνας καὶ Ἰουδαίους [ἡμῶν] καὶ πάντας αἰρετικούς φημεν»)².

Ὁ ἅγιος Πατὴρ καταπολεμᾷ ὠρισμένες ἀντιλήψεις Ἑλλήνων φιλοσόφων. Θὰ καταδικάσῃ τὴν Στωϊκὴ ἀντίληψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ταυτίζεται πρὸς τὴν λογικὴ ψυχὴ τοῦ κόσμου («Ἑλλήνων μὲν γὰρ τινες, ψυχὴν τοῦ κόσμου τὸν Θεὸν εἶπον»)³ καὶ τὴν

ἀποψιν ὅτι ἡ ἐξουσία τοῦ Θεοῦ περιορίζεται στὸν οὐρανὸν («τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ φθάνειν εἰς οὐρανὸν μόνον, μηκέτι δὲ καὶ εἰς γῆν.»)⁴. Τέλος δέ, θὰ καταδικάσῃ τὴν ἀποψιν τοῦ Ἀριστοτέλους ὅτι δὲν ὑπάρχει Πρόνοια Θεοῦ γιὰ τὰ ἐπὶ γῆς ὄντα («ἐτόλμησαν τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν ἕως νεφελῶν περιγράφαι καὶ οὐρανοῦ, ἀπολλοτριῶσαι δὲ τοῦ Θεοῦ τὰ ἐπὶ γῆς»)⁵. Τὴν ἀλήθεια τῶν δικῶν του ἀποψέων τεκμηριώνει διὰ Βιβλικῶν χωρίων.

Κατόπιν, θὰ ἀναφερθῆ πρὸς τοὺς Μανιχαίους, γιὰ νὰ καταδικάσῃ τὴν παρατηρουμένη εἰς αὐτοὺς διαρκία. Εἰδικώτερον δέ, θὰ ἀπορρίψῃ τὴν ἀποψιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἢ μὲν μία τοῦ παντὸς Ἀρχὴ ἐξουσιάζει τὴν ψυχὴν, ἢ δὲ δευτέρα τὸ σῶμα καὶ ὅτι ἀπουσιάζει μίση ἐνιαῖα ἀρχή, ἢ ὁποία εἶναι τελεία καὶ ὡς πρὸς τὰ δύο («οὐδέτερον αὐτῶν τέλειον λέγουσι, τῷ λείπειν ἑκάτερον θατέρω»)⁶. Ὁ ἅγιος Κύριλλος θὰ ἀπαντήσῃ, ἀντερωτῶν πῶς εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθῆ ὡς Παντοδύναμος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξουσιάζει ψυχὰς καὶ ὄχι σώματα, ἢ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐξουσιάζει σώματα καὶ ὄχι ψυχὰς. Καὶ θὰ ἐπιρροῦσῃ τὴν θέσιν του μὲ τὸ Βιβλικὸν χωρίον «φοβήθητε μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεννῇ»⁷, στεύδων νὰ προσθέσῃ ὅτι, ἐὰν ὁ Θεὸς Πατὴρ δὲν εἶχε ἐξουσία καὶ ἐπὶ σώματος καὶ ἐπὶ ψυχῆς, δὲν θὰ μπορούσε νὰ τιμωρῆσῃ καὶ τὰ δύο.

Ὁ ἅγιος Πατὴρ θὰ διατυπώσῃ λίαν ἐνδιαφέρου-

1. Πρὸς Βιβλιοθήκην Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἑκκλησιαστικῶν Συγγραφέων (= ΒΕΠΕΣ), ἔκδοσις Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τόμ. 39, σελ. 29, στ. 8-14.

2. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 107, στ. 36-37.

3. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 108, στ. 1.

4. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 108, στ. 2-3.

5. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 108, στ. 5-6.

6. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 108, στ. 14-15.

7. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 108, στ. 18-19 (Ματθ. 10,28).

τὸ —τὸ ἀκριτελεύτιο— τεῦχος τοῦ '92, ἀφιερώνου-
με μέρος τῆς σιήλης στὴν αἵματοδαμμένη Μικρασία
καὶ ἀκριτέστερα στὸ πύρινον χρονικὸ τῆς Σμύρνης.
Στὸ προκείμενον δημοσιεύουμε τὴν ἀνάμνησιν τοῦ Γάλ-
λου πάστορος Ἐδουάρδου Σολιέ, μὲ τὴν ὁποία παρέ-
θεσε σὴ θουλή τῆς χώρας του, σὺς 27 Ὀκτωβρίου
1922, λεπτομερῶς τὸ μαρτύριον τοῦ Χρυσόστομου:

«Ὁ Χρυσόστομος δὲν ἀνήκει στὴν Ἐκκλησία τῆς
Γαλλίας ἀλλ' αὐτὸ δὲν θὰ μ' ἐμποδίσῃ νὰ ἐκφράσω
τὸν βαθύτατον σεβασμὸν μου σὴ μνήμῃ του. Μὲ μεγα-
λεῖο ψυχῆς ἀρνήθηκε νὰ δεχθῆ, τὴν τελευταία σι-
γήμῃ, τὸ καταφύγιον ποῦ τοῦ πρόσφερε γιὰ δευτέρῃ
φορὰ ὁ Γάλλος πρόξενος Γκραγιέ, γιὰ νὰ μείνῃ μὲ

τὸ ποίμνιόν του. Μόλις ἔφυγε τὸ γαλλικὸ ἄγημα, τουρ-
κικὸ αὐτοκίνητο μ' ἔβαν ἀξιοματικὸ καὶ δύο στρα-
τιῶτες ἔφτασαν, πῆραν τὸν Ἱεράρχην καὶ τὸν ὀδηγή-
σαν στὸν φρούραρχον Σμύρνης Νουρετίν. Κι ἐκεῖ-
νος, τὸν παρέδωσε στὸν ἀλαλάζοντα ὄχλον. Τὸν πῆ-
ραν πρῶτα σ' ἕνα κορβεῖον, τοῦ φόρεσαν ἄσπρη μπλού-
ζα, ἴσως γιὰ νὰ διακρίνεται καλύτερα καὶ ἄρχισε τὸ
φρικτὸ κακούρηγμα. Τοῦ ξεροζίζωσαν τὰ γένια, τὸν
μαχαίρωσαν, τὸν τύφλωσαν ἀπὸ τὸ ἕνα μάτι, τοῦ ἔ-
κοψαν τ' αὐτιά καὶ τὴ μύτη. Πλάι σὺς ἄντρες, παίρ-
ναν μέρος σὸ μαρτύριον καὶ γυναῖκες. Στὸν τουρκο-
μαχαλᾶ ποῦ τὸν ἔβρασαν, τὸν διαμέλισαν καὶ τὶς σάρ-
κες του τὶς ἔσχιζαν σὰ σκυλιά».

σες θέσεις, περί τοῦ νοήματος τοῦ κακοῦ. Ὁ Θεός, θὰ εἶπῃ, ἐξουσιάζει καὶ τοὺς αἰρετικούς καὶ τοὺς εἰδωλολάτρες, τοὺς ὁποίους ἀνέχεται, ἔνεκα ἀνεξικακίας. Ἐνδιαφέρον θεολογικὸ παρουσιάζει ἡ ἄποψις τοῦ ἁγίου, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ διατήρησις τῆς ὑπάρξεως τοῦ διαβόλου, πὺν τὸν ἐξουσιάζει ὁ Θεός, γίνεται «διὰ μακροθυμίαν»⁸, ἐξυπηρετεῖ δὲ δύο βασικὲς σκοπιμότητες: πρῶτον, τὴν ἥττα λόγῳ ἀσχημονίας αὐτοῦ τοῦ ἰδίου καί, δεύτερον, τὴν ἐπιβράβευσις τοῦ ἀγῶνος τῶν πιστῶν («αὐτὸς τε μειζόνως ἀσχημονῆ νικώμενος, καὶ [οἱ] ἄνθρωποι στεφανωθῶσιν»)⁹. Ὁ Θεός ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ δημιουργῇ ἀγαθὸ καὶ ἀπὸ τὸ κακὸ («τὴν πονηρὰν προαίρεσιν εἰς ὑπόθεσιν σωτηρίας λαμβάνει τῶν πιστῶν»)¹⁰. Ἔτσι, ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀπαντᾷ στὸ βασικὸ καὶ ἐναγώνιο ἐρώτημα τῆς πανανθρωπίνης σκέψεως: γιατί ὑπάρχει τὸ κακὸ, χρησιμοποιοῦν τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπὸ μῖσος πώλησις στὴν Αἴγυπτο ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του, ἔγινε ἀφορμὴ καλοῦ, δηλ. τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Τὸ κακὸ καὶ ὁ διάβολος ἐξυπηρετοῦν τὴν ἀγωνιστικότητα τῶν πιστῶν («οὕτω συνεχώρησε παλαίειν τῷ διαβόλῳ, ἵνα οἱ νικῶντες στεφανωθῶσι,») ¹¹.

Προσθέτων ὁ ἅγιος τίς σκέψεις του στὸν προβληματισμό του, ἀφοῦ ἀναφέρει ὅτι ὁ Θεός εἶναι Παντοδύναμος, ἐπιρρῶνων καὶ Γραφικῶς τίς ἀπόψεις του («ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά») ¹², ἐπανερχόμενος στὸ πρότερον θέμα τῆς θεοδικίας, πὺν τὸν ἀπασχόλησεν ἐντόνως, θὰ εἶπῃ ὅτι ὁ Θεός ἀνέχεται τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους «διὰ μακροθυμίαν» ¹³. Οἱ ἄνθρωποι πὺν ἔχουν μεγαλύτερα προθεσμία μετανοίας, καὶ θὰ φανοῦν ἀμετανόητοι, θὰ καταδικασθοῦν περισσότερο. Ἐπίσης, ὡς ἐν παρόδῳ, θὰ τονίσῃ ὅτι ἡ βασιλικὴ ἐξουσία παρέχεται εἰς τὸν βασιλέα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.

Ἡ συνέχεια τῆς παρουσίας Κατήχησεως εἶναι λίαν ἀξιοπρόσεκτος. Ὁ ἅγιος Κύριλλος θὰ ἀναπτύξῃ ἐνδιαφέρουσα θεολογία περὶ τῶν οικονομικῶν σχέσεων καὶ ἀξιών τῆς παρουσίας ζωῆς. Κατ' ἀρχήν, θὰ τονίσῃ ὅτι τὸ χρῆμα δὲν εἶναι, καθ' ἑαυτό, κάτι κακὸ, καθὼς ἐδέχοντο οἱ αἰρετικοὶ Μανιχαῖοι («Οὐκ ἔστιν ὁ πλοῦτος, καὶ τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον τοῦ διαβόλου, καθὼς νομίζουσι τινες») ¹⁴. Ὁ Θεός παρέχει τὸν πλοῦτον στοὺς ἀνθρώπους, λέγει ὁ ἅγιος καὶ σπεύδει νὰ ἐπιρρώσῃ καὶ Βιβλικῶς τὴν θέσι του: «Ἐμὸν

τὸ χρυσίον καὶ ἐμὸν τὸ ἀργύριον*, [καὶ ὃ τινι θέλω δίδωμι αὐτό]» ¹⁵. Κακὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ὁ πλοῦτος, ἀλλὰ ἡ κακὴ χρῆσις αὐτοῦ. Ὁ ἅγιος προτρέπει τοὺς πιστοὺς νὰ χρησιμοποιοῦν καλῶς τὸν πλοῦτον, καὶ τότε αὐτὸς ἀποβαίνει ἐπ' ὠφελεία ὄλων («Σὺ μόνον χρῆσαι καλῶς, καὶ οὐκ ἔστι μεμπτόν τὸ ἀργύριον»). Ἀντιθέτως, ἡ κακὴ χρῆσις τοῦ πλοῦτου ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν ἀποδοθῇ στὸν Θεό, συνεπάγεται κατηγορία κατὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριλλος θὰ προσθέσῃ ὅτι ὁ πιστὸς μπορεῖ νὰ δικαιωθῇ μέσῳ καὶ τῆς καλῆς χρῆσεως τοῦ πλοῦτου. («δύναται τις καὶ διὰ χρημάτων δικαιωθῆναι») ¹⁷. Πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν θέσεών του θὰ φέρῃ Βιβλικὰ χωρία, ὅπως τὰ «ἐπέινασα, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν» ¹⁸ καὶ «γυμνὸς ἦμην καὶ περιεβάλετέ με» ¹⁹, γὰρ νὰ προσθέσῃ ὅτι αὐτὸ γίνεται «πάντως ὅτι διὰ χρημάτων.» ²⁰. Ἡ κορωνὴ τῶν σκέψεων τοῦ ἁγίου θὰ εἶναι ὅτι «δύναται θύρα γενέσθαι βασιλείας οὐρανῶν τὰ χρήματα;» ²¹ καὶ πρὸς ἐνδυνάμωσιν αὐτοῦ θὰ φέρῃ τὸ Βιβλικὸ «Πώλησόν σου... τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς» ²².

Ἔτσι, ὁ ἅγιος Κύριλλος θὰ σπεύσῃ νὰ κατηγορήσῃ τοὺς αἰρετικούς Μανιχαίους, ὡς πρὸς τὸ ὅτι ἀναθεμάτιζαν τὰ χρήματα καὶ τὰ κτήματα. Ἡ προτροπὴ τοῦ ἁγίου εἶναι σαφῆς. Ὁ πιστὸς θὰ πρέπῃ οὔτε δοῦλος τῶν χρημάτων νὰ εἶναι, οὔτε ἐχθρὸς («οὔτε γὰρ δοῦλον βούλομαι σε χρημάτων εἶναι, οὔτε ὡς ἐχθροῖς προσέχῃν τοῖς εἰς ὑπηρεσίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σοι δοθείσι») ²³ διότι ἡ καλὴ χρῆσις αὐτῶν ὀδηγεῖ στὴν Βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Θὰ προσθέσῃ δέ: «μὴ τοίνυν ποτὲ εἴπῃς τοῦ διαβόλου εἶναι τὰ χρήματα.» ²⁴. Ἐπίσης, θὰ συστήσῃ στοὺς πιστοὺς νὰ μὴ δίνουν ἐμπιστοσύνη στίς προτροπὲς τοῦ διαβόλου, ὁ ὁποῖος πάντοτε ψεύδεται.

Ἡ Ἡ' Κατήχησις πρὸς Φωτιζομένους θὰ κλείσῃ μὲ τὴν ἀναφορὰ τοῦ ἁγίου στὸ ὅτι ὁ Θεός εἶναι Παντοδύναμος, καθὼς καὶ μὲ προτροπὴ πρὸς προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ, Πατρὸς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲ δοξολόγησιν Αὐτοῦ.

* (Πρβλ. Ἄγγ. 2,8, Λουκ. 4,6).

15. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 18-19.

16. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 19-20.

17. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 22-23.

18. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 23 (Ματθ. 25,35).

19. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 24 (Ματθ. 25,36).

20. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 24-25.

21. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 25-26.

22. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 26-27 (Πρβλ. Ματθ. 19-21).

23. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 29-31.

24. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 31-32.

8. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 108, στ. 27-28.

9. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 108, στ. 32-33.

10. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 108, στ. 34-35.

11. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 108, στ. 38-39.

12. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 3 (Ψαλμ. 118,91).

13. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 7-8.

14. ΒΕΠΕΣ, τ. 39, σελ. 109, στ. 15-16.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ» ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ ΜΑ' (1992)*

ΠΑΤΕΡΙΚΑ - ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΑ

Ευαγγέλιον Δ. Θεοδώρου, Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, σ. 3. — Μνήμη ἁγ. Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, σ. 33. — Μνήμη τοῦ πάπα Ρώμης Λέοντος, σ. 49. — Μνήμη ἁγίου Γρηγορίου πάπα Ρώμης τοῦ Διαλόγου, σ. 65. — Μνήμη Ἰωάννου ὁσίου, συγγραφέως τῆς «Κλίμακος», σ. 81. — Μνήμη τοῦ ἁγίου πάπα Ρώμης Μαρτίνου Α' τοῦ Ὁμολογητοῦ, σ. 97. — Ἀναστάσιμος λειτουργικὸν κήρυγμα, σ. 113. — Μνήμη ἁγίας Λυδίας τῆς Φιλιππησίας, σ. 145. — Μεθόδιος ΚΠόλεως, ὁ ὁμολογητής, σ. 161. — Ὁ Κύπριος ἅγιος Τύχων, σ. 177. — Μνήμη τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος τῆς Διακόνου, σ. 193. — Ὁ Ἀπόστολος Ματθίας, σ. 225. — Μνήμη τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου καὶ τῆς συνοδείας αὐτοῦ, σ. 257. — Μνήμη τοῦ ἕκ τῶν ἑπτὰ Διακόνων ἁγίου Φιλίππου, σ. 289. — Ἅγιος Ἀρτέμιος ὁ μεγαλομάρτυς, σ. 313. — Μνήμη ἁγίου Παύλου, ἀρχιεπισκόπου ΚΠόλεως τοῦ ὁμολογητοῦ, σ. 329. — Ὁ ἅγιος ἀπόστολος Φιλίμων, σ. 345. — Προσωπογραφία τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου, σ. 361.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ

Μητροπ. Γόρτυνος Θεοφίλου, Ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα ἐνὸς πνευματικοῦ, σ. 6, 36, 52, 68, 82, 116, 148, 164, 178, 194, 230, 260, 291, 315, 332, 348, 364. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Ἡ μετάδοση τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, σ. 8. — Ἡλία Γ. Πατσάθου, Σύζευξις θεωρίας καὶ πράξεις εἰς τὴν ποιμαντικὴν θεολογικὴν ἐκπαίδευσιν, σ. 12, 45, 61. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Δὲν περισσεύει ὑπομονή!, σ. 16. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Μουσικὴ καὶ ψυχαγωγία, σ. 42. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Μαθήματα ἀρχιτεκτονικῆς, σ. 56, 72. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Προγράμματα ἐκκλησ. Ραδιοσταθιῶν, σ. 58, 74, 83, 99. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Προετοιμασία γιὰ τὴν Ἱερωσύνην, σ. 88. — Σταυρούλας Κάτσου - Καντάνη, Μετὰ τὴν Λειτουργία, σ. 89. — Γρηγόριος τοῦ θεολόγου, Πῶς ἱερέως σχῆμα καὶ ὄνομα ὑποδέσθαι, πρὶν..., σ. 90. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Συζητῶντας γιὰ τὸν θάνατον, σ. 104. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Ὁρθοδοξία καὶ φιλοκαλία, σ. 119. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπού-

λου, Θάνατος καὶ ἐσχατολογία, σ. 128. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Ἡ ἀνθρώπινη κλίμακα, σ. 150. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Θάνατος καὶ ἐσχατολογία, σ. 152. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἐνας εἶναι ὁ κόσμος μας, σ. 168. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Τὸ αἶσθημα τοῦ χώρου, σ. 180. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ἀπὸ τὴν μιὰ στιγμὴν εἰς τὴν ἄλλη, σ. 184. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Οἱ φορητὲς εἰκόνες, σ. 196. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ἐν πορείᾳ..., σ. 208. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Τὰ φωτιστικὰ στοιχεῖα, σ. 232, 262. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Μὲ τὴν ψυχὴν στὸ βλέμμα, σ. 240. — Τοῦ ἰδίου, Ἐκκλησία καὶ ἑλληνικὴ κοινωνία, σ. 282. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Ὁ ἱερός περίβολος, σ. 293. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ποιμαντικὴ Φωτογραφία, σ. 310. — Τοῦ ἰδίου, Αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι δικός μας, σ. 320. — Τοῦ ἰδίου, Ἡ Εὐρώπη τῶν γονέων, σ. 336. — Τοῦ ἰδίου, Ἐνα χρόνο μετὰ..., σ. 352. — Τοῦ ἰδίου, Ἱστορίες μετὰ ζῶα, σ. 376.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

Ἀρχιμ. π. Ἰωάννου, Ἐξόδιος ἀποχαιρετισμὸς (εἰς τὸν Γέροντα Ἰάκωβον Τσαλίκη), σ. 18. — Ἀλεξ. Μ. Σταυροπούλου, Ἰχνηλασία Γερόντων, σ. 40. — Μιχ. Γ. Τρίτου, Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης, σ. 62. — Πρωτοπρ. Νικ. Σκιαδάρεση, Ἀφιέρωμα εἰς τὴν μνήμην τοῦ Χριστοῦ. Ἰω. Κάνιστρα, σ. 339. — Ἀρχιμ. Γ. Χ. Χρυσόστομου, Γεράσιμος μοναχὸς Μικραγιαννανίτης, σ. 372.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ - ΚΑΝΟΝΙΚΑ

Ἰω. Φουγτούλη, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰ, κανονικὰ καὶ ἄλλες ἀπορίες, σ. 199, 234, 263, 307, 317, 333, 349, 368.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Παν. Θ. Παπαθεοδώρου, Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος, σ. 20, 46, 79, 91, 109, 136, 173, 189, 211. — Ἀρχιμ. Σωτ. Τράμπα, Στὸς ἱεραποστολικὸς ἀγροὺς τῆς Ἀπὸ Ἀνατολῆς, σ. 75. — Ἀρχιμ. Γεωργίου Β. Στέφα, Ὁ σπουδαιότερος θερμομαρτύρ παρὰ τὴν πορείαν τοῦ ἔθνους μας γιὰ τὴν ἐλευθερίαν του, σ. 86, 102, 124, 156, 166, 200. — Ἀρχιμ. Χρυσ. Θ. Χρυσόπουλου, Ἐνορία: ὁ

* Τὰ Περιεχόμενα καθήρτισεν ὁ Εὐάγγελος Π. Λέκκος.

τρόπος ζωής, σ. 266. — Γιάννη Δ ο υ τ ᾶ, Μνήμη Μικρασίας, σ. 335. — Ἐπισκ. Ριζούτας Μ α κ α ρ ῖ ο υ, Σελίδες ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο τοῦ π. Χρυσ. Παπασαραντόπουλου, σ. 350, 366. — Χαρ. Μ. Μ π ο ὕ σ ι α, Ὅσιος Ἀρσένιος ὁ Βερνικοβίτης, σ. 383.

ΠΑΤΕΡΙΚΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ

Νικ. Κ. Δ ρ α τ σ έ λ λ α, Οἱ Κατηχήσεις τοῦ ἁγ. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, σ. 220, 252, 284, 326, 342, 357, 387.

ΒΙΒΛΙΚΑ - ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

Ἀρχιμ. Ἱεροθέου Β λ ᾶ χ ο υ, Τὸ «Σύμβολο τῆς Πίστεως», σ. 10, 43, 60. — Λάμπρου Κ. Σ κ ὶ γ τ ζ ο υ, Ὁρθόδοξη ἐκκλησιολογικὴ θεώρηση τοῦ Νηπιθαπτισμοῦ, σ. 23, 78, 137, 157, 213. — Ἀρχιμ. Ε. Ε. Ἐ λ ε υ θ ε ρ ῖ ᾶ δ η, Τὸ μυστήριον τῆς πίστεως καὶ σωτηρίας, σ. 265. — Γιάννη Δ ο υ τ ᾶ, Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἡ ἀνακαίνιση τῆς κτίσεως, σ. 375.

ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΚΑ

Πρωτοπρ. Ἀντ. Ἀ λ ε θ ῖ ζ ο π ο ὕ λ ο υ, Μήνυμα τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου καὶ παν-ιερατικὸ ψήφισμα, σ. 77, 92, 135. — Ψήφισμα γιὰ τὰ δικαιώματα τοῦ παιδιοῦ, σ. 172. — Θέματα αἵρέσεων καὶ κοσμοθεωριῶν, σ. 187, 210, 247, 274, 322.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ (ΣΧΟΛΙΑ)

Ἰδοὺ ὁ (ᾶ) χρόνος, ἰδοὺ καὶ ὁ θάνατος... — Καλὴ ἐπιτυχία κ. Γκάλι! — Ὑπὸ τὸ μηδέν. Ὡρα μηδέν. Ὑπὲρ τὸ μηδέν!..., σ. 28. — Καλημέρα 1992! — Τί καὶ πότε..., σ. 29. — Ὁ Μωυσῆς τῶν Ἑλλήνων στή μαύρη θάλασσα τῆς κατοχῆς, σ. 30. — Εἶναι καιρός. — Μήνυμα εἰρήνης, σ. 39. — Γιατί, CNN; — Ὁ Φεβρουάριος τῆς λαογραφίας. — Αὐτὰ καὶ εἰς (μὴ) ἄλλα! — Συμπύκνωση τῆς Γραφῆς, σ. 64. — Ζητεῖται χαρακτηρισμός. — Τὸ τραῦμα στὸ Ἄρμα, σ. 71. — Ἡ ὥρα τῆς Ὁρθοδοξίας. — Στὸ κέντρο τῆς Ὁρθοδοξίας. — Συνάντηση ἀγάπης καὶ τιμῆς, σ. 94. — Καλὴ δύναμη! — 200 + 200 = 400; — «Ἄλτ! Ναρκω...πέπτιδο!», σ. 112. — Τὸ ἡμερολόγιο τῆς σωτηρίας. — Μεγ. Ἐβδομάδα στὸ Πλωμάρι. — «Νεανικοὶ Προβληματισμοί», σ. 142. — Ὁ Μάιος τῶν πανηγύρεων, σ. 143. — Ὁ Ταξιάρχης τοῦ Μανταμάδου. — Κάθε φέτος καὶ χειρότερα, σ. 160. — Ἐνα παιδί... συμβουλευεῖ!, σ. 174. — Διακριτικὸ ἄρωμα. — Δυσσομία βαριά. — Ἡ αἰχμὴ τοῦ Ἰουνίου. — Ρινόκεροι κατά...

πυρπολητῶν!, σ. 192. — Καθαρὰ καὶ ξάστερα. — Ἑλλάς - Ρωσία: Ὁρθοδοξία! — Τὰ παράπονα ἀπ' τὸ Δήμαρχο... — Ψάρια στὸ γιαλό! — Τὸ θαῦμα, σ. 223. — Οἱ εὐλογίες τοῦ Ἰουλίου, σ. 224. — Ἄγγελος καὶ Ἀπόστολος καὶ Μάρτυρας. — Ὅλοι γιὰ ἄλα... — Σὲ πρῶτο πρόσωπο, σ. 254. — Δαχτυλίδια φονιάδες. — Εὐαισθησία μὲ ἡμερομηνία λήξεως. — Τὰ μάγια τοῦ Σατανᾶ καὶ ἡ μαγεία τοῦ Παραδείσου, σ. 255. — Ἡ ὕγεια τῆς θάλασσας. — Ἐπίκαιρο, ἔστω καὶ μὲ καθυστέρηση, σ. 256. — Καλὴ χρονιά μέ... ὕμνος. — Ὑπεραγίας τιμὴ. — Καὶ τώρα τί θὰ γκρεμίσουμε; Προσοχή, παρακαλῶ!, σ. 285. — Ἄς σιωπήσουμε... — Ἡμέρα ἢ νύχτα περιβάλλοντος; σ. 286. — Ἡ ἀνακομιδὴ τῶν Λειψάνων τοῦ ἁγίου Νεκταρίου. — Τὸ ἀκινδύνως... γκρινιάζειν!, σ. 287. — Μνήμες καὶ μνηματα... — Ἐπιτέλους! — Εὐγε!, σ. 312. — Ἀπαντήσεις τινές... — Σκέψη τις... — Ποσοστά τινα... — Εἰς τοὺς αἰῶνας, σ. 325. — 42 γαλλικὰ «γυαλιὰ» γιὰ 20.000.000 ἑλληνικὰ μάτια! — Τὰ «εἶδωλα» στὰ ἐδῶλια, σ. 341. — Ἰδοὺ τὸ ρόδο, ἰδοὺ καὶ τό... κάπνισμα, σ. 342. — Οἱ τελευταῖες ὥρες τοῦ Χρυσοστόμου Σμύρνης. — Καὶ ἡ θετικὴ πλευρά. — Γιὰ τὸ λάθος στὰ «Ἐπίκαιρα». — Στὰ ἔχνη τῆς Ἀγάπης μὲ τὸ ρολοὶ τῆς αἰωνιότητος, σ. 359. — Τῆ ΚΕ' τοῦ αὐτοῦ μνηγός. — Τὸ γεγονός. — Πῶς ὁ Χριστός; — Φωτίου Κόντογλου Κυδωνιέως... — Αἷμα ζωῆς, σ. 386.

ΟΜΙΛΙΑΙ - ΛΟΓΟΙ - ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ - ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Μητροπ. Πατρῶν Ν ι κ ο δ ῆ μ ο υ, Μηνύματα Τριωδίου, σ. 4, 34, 50, 66, 98, 114, 146, 162, 226, 258, 290, 314, 330, 346, 362. — Ἀρχιμ. Συμεὼν Κ ο ὄ τ σ α, Ὁ κληρικὸς καὶ ἡ ἱερωσύνη του, σ. 108, 126, 155, 170, 182, 201, 236. — Ἀγίου Νεκταρίου, Ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν Γέροντα Παχώμιον (Βαρβ. Γιαννακοπούλου), σ. 121. — Ἀρχιμ. Χρυσ. Π. Ἀ θ α γ ῖ α ν ο ὦ, Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, σ. 185, 203, 242, 268, 308. — Ι.Σ.Κ.Ε., Ἀπάντηση στὸν «Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο», σ. 198. — Ἀρχιμ. Δωρ. Π ο λ υ κ α ν δ ρ ῖ ὠ τ η, «Μὴ μοῦ παρίδης τὴν δέησιν...», σ. 318.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ἀρχιμ. Εἰθ. Ε. Ἐ λ ε υ θ ε ρ ῖ ᾶ δ η, Ἡ συνείδησις τοῦ χρόνου καὶ ἡ αἰωνιότης, σ. 15. — Ἀθαν. Γ. Μ ε λ ῖ σ σ ᾶ ρ η, Νουθεσίας ρήματα, σ. 26, 47, 95, 110, 141, 158. — Γέροντος Π ο ρ φ υ ρ ῖ ο υ, Ἐπιστολὴ πρὸς τὰ πνευματικὰ παιδιὰ, σ. 41. — Μητροπ. Σύρου Φ ῖ λ α ρ ῆ τ ο υ (†), Εἰσηγήσεις περὶ τῆς ψήφου τῶν Κληρικῶν, σ. 59, 70, 84, 101. — Ἀρχιμ.

Δωρ. Πολυκαυδριώτη, Ἡ ἐπίσκεψις τοῦ σεισμοῦ εἰς Μῆλον, σ. 106. — Ἀρχιμ. Ἰωαννικίου Κοτσώνη, Πρὸς ἱερέα: λόγος περὶ φιλαργυρίας, σ. 131. Ἀρχιμ. Ε. Ε. Ἐλευθεριάδη, Ἄνθρωπος, ἢ τραγικωτέρα τῶν υπάρξεων, σ. 132. — Ἀρχιμ. Μαξ. Θεοχάρη, Ἡ θεόληπτος βασιλὶς Ἄρτης, σ. 134. — Μαρίας Ματζάρη - Μιχαήλ, Μετὰ τὸ προσκύνημα στοὺς Ἁγίους Τόπους, σ. 138. — Νικ. Κ. Βασιλειάδη, Ὁ εὐαγγελικὸς χαρακτήρας τῆς Ἐκκλησίας, σ. 140, 159, 175, 219. — Γιάννη Μ. Σπετσιώτη, Ἐκκλησία καὶ ἄτομα μὲ εἰδικές ἀνάγκες, σ. 188, 217, 279. — Μωυσέως μοναχοῦ Ἁγιορείτου, Ὁ μεγαλύτερος ἱεροκλήρυκας τῶν αἰῶνων (Χρυσόστομος), σ. 204. — Κων. Μ. Κονταξόπουλου, Οἱ 56 ἄγιοι Γεώργιοι τῆς Ὀρθοδοξίας, σ. 214, 248, 276. — Ἀνακοίνωση τοῦ Ι.Σ.Κ.Ε., σ. 269. — Τὸ νομοσχέδιο γιὰ τὴν κατάρρευση τῶν κλάδων σύνταξης καὶ ἀσθένειας τοῦ TAKE, σ. 270. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδμήμου, Ἀσματικὴ Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Νικολάου (Πλανᾶ), σ. 295. — Αἰδ. Ἐλευθ. Πετριτσόπουλου, Ἡ Ἁγ. Γραφή εἶναι γιὰ τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο; σ. 324. — Ἀρχιμ. Ἀθην. Καραμαντζάνη, Τὸ μυστήριον τῆς πνευματικῆς πατρότητος, σ. 354. — Ἀρχιμ. Μακ. Φιλοθέου, Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε, σ. 356. — Τοῦ Ἰδίου, «Τοῖς Ἁγίοις τοῖς ἐν τῇ γῇ ἐθαυμάστωσεν ὁ Κύριος», σ. 370. — Εὐαγγ. Π. Λέκκου, Ἐρμηνευτικὴ ἐγκύκλιος γιὰ θέματα ἀσφαλισμένων τοῦ Τ.Α.Κ.Ε., σ. 379.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ - ΓΕΓΟΝΟΤΑ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ

(Συντάκτης: Εὐάγγελος Π. Λέκκος)

Τὸ ὄψος τοῦ ἐφάπαξ βοηθήματος. — Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Θυατείρων. — Τὸ κοινωνικὸ ἔργο τῆς Ἱ. Μητρ. Δημητριάδος, σ. 32. — Ἡ ἔνωση Πολυτέκνων Ἀθηνῶν. — Ἡ Ἑλληνικὴ Βυζαντινὴ Χορωδία, σ. 48. — Ἡμερολόγια. — Γέφυρες στὰ Βαλκάνια. — «Χριστιανισμὸς καὶ μαγεία», σ. 80. — Ἡ «Μεταμόρφωσις» Σάμου. — Ἐφημέριος στὸ Ναύπλιο. — Ἐκθεση γελοιογλυπτικῆς. — Ἡ Ὀρθόδοξη Ἀκαδημία Κρήτης. — Τί πρέπει νὰ γνωρίζουν γιὰ τὰ ναρκωτικά, σ. 96. — Τὸ Ἅγιον Μύρον. — Πολλὰ παραμυθία χωριά. — Σημαντικὸς ἀριθμὸς Σχολείων. — Μᾶς ρωτᾶνε: «Τί κάνετε στὴν Ἀφρική;». — «Ἐπαγγελία», σ. 144. — Συνέδριο στελεχῶν νεότητος. — Ὁ προσκυνηματικὸς ναὸς ἁγ. Βαρβάρας, σ. 176. — Οἱ δωρεὲς πρὸς ΝΠΔΔ. — Δραστηριότητα ἄξια προβολῆς. — Ἀρχιγραμματέας τῆς Ἱ. Κοινότητος. — Τὸ συνέδριο πρεσβυτέρων Δράμας, σ. 288. — Ἡ Ἑστία θεολόγων Χάλκης. —

Γιὰ τὴ λεγόμενὴ «Μακεδονικὴ Ἐκκλησία». — Οἱ δωρεὲς πρὸς τὰ ΝΠΔΔ. — «Θεοτόκεια» '92, σ. 328. — Ἡμερίδα ἐκκλησ. Ραδιοφωνίας. — «Κατάγομαι ἀπὸ τὸν τόπο τῆς ἀδικίας». — Τὸ 1ο Συνέδριο Ὄρθοξ. Ὑπηρεσιῶν, σ. 344. — Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ Θεσσαλονίκης. — «Ἡ Κυριακὴ ἄργια». — Στὸ σεμινάριο ὀρθόδοξου πίστεως, σ. 360.

Ἐκδόσεις: στίς σελίδες 48, 96, 144, 176, 288, 328, 360.

ΤΟ ΒΙΒΑΙΟ

Φς, Ν. Α. Κεφαλληνιάδη, Ἡ λατρεία τῆς Παναγίας στὰ ἑλληνικὰ νησιά. — Γιάννη Π. Γκίκα, Κέστρα, σ. 31. — Ἀρχιμ. Ν. Ι. Πρωτοπαπᾶ, Εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ. — Νικοδήμου Ἐρημίτου, Χριστοκεντρικὲς ἐμπειρίες ἐνὸς Ἐρημίτου, σ. 55. — Ἀρχιμ. Συμ. Κούτσα, Ἡ νηστεία τῆς Ἐκκλησίας. — Σταματίας Μαυρίκου, Ὁ ναὸς τοῦ Σωτῆρος (ἄγιος Σώστης). — Ζωῆς Γκενάκου, Ἡ ἐπανάσταση μιᾶς γυναίκας, σ. 93. — Μητροπ. Ἀλεξανδρουπόλεως Ἀνθίμου, Ἐκκλησία καὶ Νέος Ἑλληνισμὸς. — Γ. Β. Ἰωαννίδη, Μικρὴ ἐγκυκλοπαίδεια ἔθνομαρτύρων Κληρικῶν, σ. 191. — Ἰω. Βλασσόπουλου, Τὸ νησιὶ Τήνος. — «Σύναξη», σ. 222. — Ἀρχιμ. Π. Γιάνναρου, Πῶς θὰ σωθοῦμε. — Ρ. Παπαδημητρίου, Ἡ Ἐκκλησία στὸ Μακεδονικὸ Ἄγωνα. — Σ. Χονδρόπουλου, Στὸν ἀγρὸ τοῦ θερισμοῦ, σ. 327. — Ἀρχιμ. Γερβ. Ραπτοπούλου, Ἡ πανοπλία τοῦ χριστιανοῦ. — Γ. Π. Σωτηρίου, Παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν, σ. 384. — «Φυλλάδια ἐπικαιρότητας» Ἀπ. Διακονίας. — Μ. Α. Σιώτη, Παράγοντες καθιερώσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν ἰ. εἰκόνων. — Πρωτ. Ε. Κ. Μαντζουνέα, Περὶ τοῦ ἡμερολογίου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. — Στ. Κεμεντζετζίδη, Ὁρθόδοξος φιλόθεος μαρτυρία. — Μητρ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Τριωδίου, σ. 385.

ΕΙΚΟΝΕΣ - ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ὁ Ὁρ, σ. 2. — Μοναχὸς Ἄνδρ. Δημητρακόπουλος, σ. 21. — Ὁ Γέροντας Πορφύριος, σ. 41. — Ἐξώφυλλο προγράμματος συνεδρίου διοηθητικῆς στὴ Ρώμη, σ. 104. — Ὁ Χριστὸς τοῦ Rouault, σ. 241. — Ἐξ ἀντικειμένου... ἢ ἐξ ὑποκειμένου, σ. 311. — Ἡ Ἑλλάδα καίγεται..., σ. 320, 321. — Γονεῖς τῆς Εὐρώπης στοὺς Δελφοὺς (σ. 337) καὶ στὸ ὑπουργεῖο Παιδείας, σ. 338. — π. Πορφύριος Μπαϊρακτάρης, σ. 353. — Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης, σ. 372. — Ὁ Τζῶν Χιοῦστον ὡς Νῶε, σ. 376. — «Καὶ ἐκάλεσεν Ἀδάμ ὀνόματα...», σ. 376.

“ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ,”

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΟΜΟΤΙΜΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1992 ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»

Ο ΣΥΡΟΥ ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ (†)
† Ο ΠΑΤΡΩΝ ΝΙΚΟΛΗΜΟΣ
† Ο ΓΟΥΡΥΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΕΩΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ
† Ο ΑΧΕΛΩΟΥ ΕΥΘΥΜΙΟΣ
† Ο ΡΙΡΟΥΤΑΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ

ΚΑΘΗΓ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗΣ
» ΑΛΕΞ. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
» ΗΛΙΑΣ Ι. ΠΑΤΣΑΒΟΣ

ΑΡΧΙΜ. ΧΡΥΣ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΣ
» ΙΕΡΟΘΕΟΣ ΒΛΑΧΟΣ
» ΕΥΘ. Ε. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ
» ΜΑΞΙΜΟΣ ΘΕΟΧΑΡΗΣ
» ΠΑΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
» ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ ΚΑΡΑΜΑΝΤΖΑΝΗΣ
» ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ ΚΟΤΣΩΝΗΣ
» ΣΥΜΕΩΝ Π. ΚΟΥΤΣΑΣ
» ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΠΟΛΥΚΑΝΑΡΙΩΤΗΣ
» ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΣΤΕΦΑΣ
» ΣΩΤΗΡΙΟΣ Ε. ΤΡΑΜΠΑΣ
» ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΦΙΛΟΘΕΟΥ

ΑΡΧΙΜ. ΧΡ. Θ. ΧΡΥΣΟΠΟΥΛΟΣ
» ΓΕΩΡΓ. Κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΠΡΩΤΟΠΡ. ΑΝΤ. ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ
» ΕΛΕΥΘ. ΠΕΤΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΣ
» ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗΣ

ΜΟΝΑΧΟΣ ΜΩΥΣΗΣ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ

ΝΙΚ. Κ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ
ΒΑΡΒΑΡΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΟΝΤΑΣ
ΝΙΚ. Κ. ΔΡΑΤΣΕΛΛΑΣ
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΚΑΤΣΟΥ - ΚΑΝΤΑΝΗ
ΚΩΝ. ΚΟΝΤΑΞΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΔΕΚΚΟΣ
ΜΑΡΙΑ ΜΑΤΖΑΡΗ - ΜΙΧΑΗΛ
ΑΘΑΝ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΗΣ
ΧΑΡ. Μ. ΜΠΟΥΣΙΑΣ
ΠΑΝΑΓ. Θ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΛΑΜΠΡΟΣ Κ. ΣΚΟΝΤΖΟΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ Μ. ΣΠΕΤΣΙΩΤΗΣ
ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΤΡΙΤΟΣ
ΔΗΜ. Σ. ΦΕΡΟΥΣΗΣ